

Gemenskap, förståelse och glädje på Åhuslägret.

Social integrering på konfirmationsläger för
ungdomar från särskolan och grundskolan.

Rapport från projektarbetet

Herman Hallonsten

“Han kallade till sig de tolv och sände ut dem två och två”
Mark. 6:7

INNEHÅLL

INNEHÅLL.....	3
PROLOG - Om det som varit. Från dröm till verklighet	5
1. INLEDNING.....	6
1.1 SYFTE OCH SPECIFIKA FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.2 UPPLÄGGNING	7
1.3 METOD OCH TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	7
1.4 AVGRÄNSNINGAR OCH FÖRFÖRSTÅELSE.....	9
1.5 TIDIGARE FORSKNING OCH PROJEKTETS BETYDELSE	10
1.6 SUPPORT - ORGANISATION OCH HANDLEDNING.....	11
2. KUNSKAPSÖVERSIKT.....	12
2.1 HANDIKAPP - BEGREPP OCH DEFINITIONER	12
2.1.1 Funktionshinder och handikapp	12
2.1.2 Utvecklingsstörning	14
2.1.3 Vem är utvecklingsstörd?	14
2.1.4 Varför blir människor utvecklingsstörda?	16
2.2 BORT FRÅN AVVIKELSE OCH SEGREGERING.....	17
2.2.1 Normalisering	17
2.2.2 Integrering	18
2.2.3 Semantik	19
2.2.4 Integreringsgenerationen	20
2.2.5 Michel Foucault och normalitetens diktatur	21
2.3 SVENSKA KYRKAN, HANDIKAPP OCH KONFIRMATION.....	23
2.3.1 Konfirmation och konfirmationsteologi	23
2.3.2 Svenska kyrkan och handikapp	25
2.3.3 Konfirmation för ungdomar med funktionshinder	26
2.4 TEOLOGISKA PERSPEKTIV PÅ FUNKTIONSHINDER.....	27
2.4.1 Jean Vanier och L'Arche	28
3. DOKUMENTATION AV ÅHUSLÄGRET 1968 - 1997.....	32
3.1 KRONOLOGISK DOKUMENTATION	32
3.1.1 Med rötterna i svensk scoutrörelse	33
3.1.2 Det första året i Åhus 1968	37
3.1.3 Scoutkonfirmationsläger 1969-72	39
3.1.4 Ett socialt evangelium 1973-84	40
3.1.5 Helhetslängtan 1985-89	43
3.1.6 Andlig väckelse 1990-1997	45
3.2 TEMATISK DOKUMENTATION	47
3.2.1 Social integrering	47
3.2.2 Pedagogik	54
3.2.3 Konfirmationsteologi	60
3.2.4 Scouting	70
3.2.5 Rekrytering	73
4. ENKÄTSTUDIEN	77
4.1 SYFTE	77

4.2 ARBETSGÅNG.....	77
4.3 UPPLÄGGNING	78
4.4 TOLKNING AV ENKÄTMATERIALET	79
4.4.1 Bakgrundsfaktorer	80
4.4.2 Frågor allmänt om lägret	82
4.4.3 Frågor om integreringen, att konfirmeras tillsammans	83
4.4.4 Frågor om vad lägret har betytt för dig	90
4.5.5 Röster ur enkäterna om Åhuslägrets betydelse	95
5. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	104
5.1 GRUNDSYN	104
5.2 MÅLSÄTTNING.....	106
5.3 SOCIAL INTEGRERING	107
5.4 KONFLIKTER OCH FÖRÄNDRINGAR	111
5.5 AVSLUTNING	114
EPILOG - Om det som kommer. Från verklighet till dröm.....	116
REFERENSER.....	118
Bilaga 1.	124
Bilaga 2.	125
Bilaga 3.	126
Bilaga 4.	131

PROLOG - Om det som varit. Från dröm till verklighet

Livet som människa skulle vara svårt att förstå om inte drömmar, längtan, visioner och hopp var en del av tillvaron, särskilt i stunder då saknad, tvivel och oro fyller tanke och känsla. Människor har i alla tider drivits av en längtan efter den fulländade tillvaron, det goda riket där allt är så underbart att det knappt låter sig beskrivas med ord. Denna tillvaro har kallats för paradiset, himmelriket, Guds rike etc. Ofta har drömmen rymt ett sökande, diffust, efter något som tidigt gått förlorat. Och drömmen om paradiset har antingen placerats i en tid och ett rum långt från det egna, eller så har drömmen bestått i att skapa ett paradiset just här och nu, mitt i verkligheten. Ibland har människor till och med vågat pröva tanken att livet självt är resan tur och retur, och tur ... mellan paradiset och verkligheten. För i den resan finns inte längre flykten utan verkligheten. Här och Nu accepteras, med sina möjligheter.

De bibliska berättelserna återvänder som en förlorad son gång på gång till föreställningar om den tillvaro som Guds avbild lämnade redan efter tre kapitel. Mose och folket drömde först om landet som flöt av mjölk och honung, och vände sedan i verkligheten drömmens blickar tillbaka till grönskan vid Nilens stränder. Lärjungarna vandrade i dammet efter den man som skulle fylla drömmen om befrielse med verkligt innehåll. Johannes svindlande uppenbarelser avslutar den bibliska drömmen om återställelse av den paradysverklighet som var just bara verklighet innan den söta tuggan skapade paradiset.

Människans historia efter biblisk tid är perforerad av stora och små stickprov. Försök att i verkligheten etablera drömmarnas innehåll om ett bättre liv. I klostren möjliggjordes den närmare Gudsgemenskapen. I fristaden, eller asylen, fanns skydd för den som behövde. Det klasslösa samhället skulle upprättas i den socialistiska staten. Ett fåtal människor har med sådan kraft inspirerats att de fått bära mångas dröm på sina axlar. Gandhi, Luther King, Romero, Mandela - drömmen har ofta ett högt pris när verkligheten kommer den till mötes.

Drömmen om människors lika värde spärrades in för 150 år sedan på anstalter för sinnesslöa och idioter. De värdelösa blev osynliga och verkligheten stämde med drömmen. Men 100 år senare låste drömmen om alla medborgares välfärd upp anstalterna.

Och där någonstans börjar skildringen av drömmen att under en sommarmånad i Åhus låta gemenskapen, förståelsen och glädjen bli verklighet för ungdomar från särskolan och grundskolan.

Lund i juli 2001

Herman Hallonsten

1. INLEDNING

1968 arrangerades det första integrerade konfirmationslägret i Åhus. Varje sommar därefter har ungdomar från särskolan och grundskolan levt lägerliv tillsammans under en månad. Åhuslägret arrangeras i samarbete med Snapphane scoutdistrikt av Svenska scoutförbundet och Lunds stift. I Allhelgonakyrkan i Lund startade 1987 en integrerad ungdomsverksamhet, All Saints Club (ASC), som ett komplement till Åhuslägret. ASC utökades 1990 med en ledarutbildning och 1998 med en föräldraverksamhet. Sedan 1994 bedrivs all verksamhet i Föreningen Åhuslägrets regi.

Föreningen Åhuslägrets arbete är sett ur kristen synvinkel en del av kyrkans konfirmandarbete och diakonala arbete, och ur samhällsrelig synvinkel ett socialt ungdomsarbete. Hälften av ungdomarna i deltagargruppen om ca 40 personer går i grundsärskolan eller träningskolan och hälften i grundskolan.

Runt Åhuslägret har det utvecklats formella och informella nätverk av aktörer från Svenska kyrkans församlingar i Lunds stift, grundsärskolor och träningskolor, grundskolor, omsorger i landsting och kommun, scoutrörelsen, Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) m.fl. Det finns efter drygt trettio års verksamhet ett stort kontaktnät bestående av enskilda familjer och individer som på något vis kommit i kontakt med Åhuslägret.

1.1 SYFTE OCH SPECIFIKA FRÅGESTÄLLNINGAR

Projektets syfte är:

- * Att dokumentera Åhuslägret under åren 1968 - 1997.
- * Att genom en enkätundersökning bland de personer som konfirmerats på Åhuslägret under åren 1968 - 197 få en uppfattning om vilken betydelse Åhuslägret har haft för den enskilde.
- * Att analysera social integrering som arbetsform genom att studera de sociala, teologiska, pedagogiska och personliga erfarenheter som gjorts dels av Åhuslägret som verksamhet, dels av de enskilda deltagarna.

Ett antal specifika frågeställningar har varit vägledande i projektarbetet:

- * Vilka är Åhuslägrets utgångspunkter, dvs. de värderingar som bestämmer verksamhetens grundsyn? Med grundsyn avses här synen på människa, kunskap, kristen tro och samhälle.
- * Vad är Åhuslägrets målsättning och hur visar sig denna i verksamhetens innehåll och genomförande? Denna frågeställning avser sambandet mellan teori och praxis på Åhuslägret.
- * Vad är social integrering och vilken betydelse har denna för konfirmanderna under och efter konfirmationstiden på Åhuslägret? Vilken betydelse har mötet

med människor som lever under andra livsvillkor, både för ungdomarna från särskolan och för ungdomarna från grundskolan?

- * Vad kännetecknar integreringsprocessen på Åhuslägret? Hur förbereds mötet mellan ungdomar från särskolan och grundskolan, vad händer i mötet och vad leder det till?
- * Hur har verksamheten utvecklats över tid? Finns det konflikter på Åhuslägret som har korrigerat verksamhetens inriktning och utformning? Finns det förändringar i samhälle och pedagogik, kyrka och teologi samt handikappideologi som har påverkat verksamhetens inriktning och utformning?
- * Kan dokumentationen och analysen av deltagarnas erfarenheter ge ny kunskap som kan vara till gagn för utvecklingen av verksamheten?

1.2 UPPLÄGGNING

Projektarbetets rapport är indelad i fem kapitel: Inledning, Kunskapsöversikt, Dokumentation av Åhuslägret 1968 - 1997, Enkätstudien och Sammanfattande diskussion.

Inledningen tar upp syfte, formalia och utgångspunkter. Kunskapsöversikten beskriver teori och historia inom områdena handikapp och integrering samt Svenska kyrkans konfirmandarbete, särskilt det som riktar sig till ungdomar med funktionshinder. I kapitel tre dokumenteras Åhuslägret och dess biverksamheter. Enkätstudiens resultat redovisas i det fjärde kapitlet, jämte ett stort antal respondentröster om lägrets betydelse. Det sista kapitlet innehåller en sammanfattning av det som finns beskrivet i de föregående kapitlen, med tonvikt på den sociala integreringens innehåll och funktion.

1.3 METOD OCH TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Teologi och sociologi är de vetenskapliga ämnen som framför andra utgör den teoretiska grunden. Arbetssättet är deskriptivt och kvalitativt i dokumentationen och i sammanfattningen, det är karaktären som skall beskrivas.

I enkätdelen är metoden både kvalitativ och kvantitativ. De informella intervjuerna och de öppna svaren i enkäterna har kodats med kvalitativ metod. Kodningen innebär att man sätter etiketter och skapar begreppskategorier, som bildar underlag för den systematiska sammanställningen. Nyckelinformanternas berättelser är jämte deltagarnas egna perspektiv, framför allt redovisade i enkätstudien, projektets viktigaste arbetsmaterial.

Underlag för dokumentationen har varit skrivna primärkällor, självpresentationer, artiklar och intervjuer i dagspress och tidskrifter, bild- och ljudupptagningar samt halvstrukturerade informella intervjuer med åtta nyckelinformanter.¹

Artiklar och intervjuer i dagspress och tidskrifter har den goda egenskapen att de ofta är direkta och fångar en viss tid eller situation på lägret. Den som blir intervjuad svarar spontant på journalistens frågor samtidigt som fotografen uppfinner ett ögonblick med sin kamera. Dock finns det ibland anledning att läsa mellan raderna i dessa texter och söka efter vad journalisten egentligen vill berätta, eller tror att läsaren är intresserad av få veta.

Det som man frågar efter i en intervju kan grovt delas upp i tre olika typer av frågor: faktafrågor, bedömningsfrågor och värderingsfrågor. Då intervjuerna har genomförts utan färdiga frågeformulär så blandas de olika frågetyperna i svaren.

I det som är min egen grundsyn - människosyn och verklighetsuppfattning - vill jag kort redogöra för några inslag som har betydelse i detta arbete. En grundläggande utgångspunkt är att religion och livsåskådningar har sociala förutsättningar. Det innebär att teologi och sociologi fungerar som komplementära vetenskaper. Sociologin är oundgänglig eftersom teologin inte kan bortse från människors gemensamma liv i världen. Och teologin är lika självklar då sociologins reflektion över det allmänna och det enskilda i detta liv blir ofullständig utan Gud. Denna hållning präglar projektarbetet.

Kunskapssociologin är den teoretiska hjälpredan i sökandet efter ny kunskap om människan och i detta synsätt betonas att kunskap är historiskt relativ och kulturbunden, inte universell och generell.

Ett exempel på hur vi ordnar kunskapen om människan är diskussionen om normalitet, vad är normalt respektive onormalt i människors beteenden. Det handlar om frågor som: vem fastställer vad som är relevant eller inte, vem fastställer möjliga svarsalternativ och vem har tolkningsföreträde. En kunskapsteoretiker som i hög grad påverkat det moderna tänkandet kring normalitet är Michel Foucault.²

Allt i tillvaron kan ses som dualiteter, ingen företeelse är ensidig utan kan alltid ses och tolkas utifrån minst två infallsvinklar. Detta leder till slutsatsen att förändring och utveckling kommer av till synes motstridiga, men ofta komplementära, synsätt. I konflikterna mellan olika uppfattningar och vägval finns den dynamiska framtiden. Om man blundar för detta återstår bara stagnation.

Och slutligen, vad social integrering är kan bara uttydas då det är klarlagt vad den sociala integreringen gör, eller medför. Den substantiella definitionen är således underordnad dess funktionella aspekt.

---

¹ Se bilaga: "Förteckning över nyckelinformanter".

² Se vidare under Kapitel 2. Kunskapsöversikt.

1.4 AVGRÄNSNINGAR OCH FÖRFÖRSTÅELSE

Begreppet avgränsning är inte lätt att definiera. Svårigheten består i vad som skall avgränsas: centrum eller periferi. Jag har valt att inledningsvis framför allt ange vad jag har avgränsat som centrum, dvs. det som finns med i rapporten. Därefter följer det som inte finns med i rapporten.

Två övergripande mål finns i verksamhetens centrum på Åhuslägret, den sociala integreringen och konfirmandundervisningen. Men den sociala integreringen utgör centrum i projektet. Kyrkliga och teologiska aspekter, liksom samhälleliga och ideologiska aspekter har den sociala integreringens innehåll och funktion som sin måltavla. Detta gäller även för de pedagogiska arbetssätten och scoutingen. I periferin har därför hamnat detaljer i konfirmandundervisningen och programverksamheten. I centrum finns de övergripande linjerna och strukturerna varför tidsuppgifter och biografiska fakta mestadels har hamnat i periferin.

I den första projektplanen var det tänkt att enkätundersökningen skulle följas av ett mindre antal djupintervjuer. Det blev inte möjligt att genomföra sådana inom ramen för detta projekt, men djupintervjuer är en möjlighet att få en klarare uppfattning om innebörden och följderna av den sociala integreringen, sett ur den enskilda konfirmandens perspektiv. Det finns också grupper av människor i kretsen kring konfirmanden som skulle kunna intervjuas, exv. föräldrar, lärare och personal eller de föräldrar som själva konfirmerats och senare återvänder för att övervara sina egna barns konfirmation på Åhuslägret.

Det fanns också i den första projektplanen en ofullbordad avsikt att göra en observationsstudie, dvs. att delta under en avgränsad period på lägret i syfte att studera den pågående processen. Deltagande observation ger en möjlighet att konstruera en relation mellan de erfarenheter som deltagarna gör direkt och hur de sedan formulerar dem i efterhand, vilket troligen alla gör. Observation som samhällsvetenskaplig metod anses av många, bl.a. Chicagoskolan, vara överlägsen enkät och intervju.³

Jag har valt bort möjligheten att, vid sidan av intervjuer och enkäter, granska ytterligare några av Åhuslägrets sätt att utvärdera sin egen verksamhet. De sätt som avgränsats är Sten Hallonsten årliga dagböcker, ledarnas utvärderingar av varje läger och konfirmandernas skrivuppgifter "När jag tänker på Jesus och lägret ...", vilka nedtecknas kvällen före konfirmationen.⁴

---

³ Uppgiften är hämtad ur ett handledningssamtal med Sven-Åke Selander.

⁴ Detta är den enda uppgift under hela lägertiden som utförs individuellt. Några av ungdomarna från särskolan assisteras vid detta tillfälle av ledare.

Det finns en automatisk avgränsning i det faktum att jag i mig själv är en möjlig "forskningseffekt"⁵. Min förförståelse är omfattande eftersom jag har tillbringat många år på Åhuslägret, som barn, konfirmand och ledare. Kanske kan detta ha effekt på två sätt: ibland genom att mina möjligheter att se klart och kritiskt begränsas, och ibland genom att min kunskap är en stor tillgång.

Jag vågar mig trots riskerna på att genomföra projektarbetet, bland annat för att jag tror att förförståelsens roll är viktig i sociologiska och teologiska studier. För teologen Rudolf Bultmann var förförståelsen inte bara en faktor att räkna med, den var också en förutsättning för tolkningsarbetet:

"Det är lätt att inse att man inte kan förstå en text, vars ämne är musik utan att själv vara intresserad av musik. Man kan inte förstå en artikel eller bok om matematik, om man inte kan tänka matematiskt, eller en bok om filosofi, om man inte kan tänka filosofiskt. Man kan inte förstå en historisk text utan att själv leva i historien och därför förstå historiens liv, dvs. de krafter och motiv, som ger innehåll och rörelse åt historien, såsom viljan till makt, staten, lagarna osv. Man kan inte förstå en roman, om man inte från sitt eget liv vet vad vänskap, hat och svartsjuka etc. är."⁶

1.5 TIDIGARE FORSKNING OCH PROJEKTETS BETYDELSE

Någon tidigare forskning har inte gjorts på Föreningen Åhuslägrets verksamhet. Hittills har jag inte fått kännedom om forskning kring konfirmandarbete av liknande art i Svenska kyrkan.

Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxnas (FUB) forskningsstiftelse "ala" (anpassning till liv och arbete) bedriver forskning kring social integrering, men har inte studerat någon verksamhet som liknar Åhuslägret. Under andra hälften av 1990-talet har forskare vid "ala" bl.a. studerat samverkan mellan särskola och grundskola och begåvningshandikappades förståelse av vänskapsrelationer.

Det finns i Socialvetenskapliga forskningsrådets (SFR) regi ett flertal forskningsprojekt vilka arbetar med integreringsfrågor. Det finns dock fortfarande få forskningsresultat från verksamheter som är integrerade enligt den jämviktsmodell, dvs. lika stort antal ungdomar från grundskolan som från särskolan, som finns på Åhuslägret. Det finns ytterligare behov av forskning och teoretiska referens- och tolkningsramar vad avser erfarenheter av social integrering.

---

⁵ Missvisande effekter av forskningen kan uppstå då forskaren, eller de aktörer som är föremål för forskningen, i något avseende är alltför ofria i relation till den verksamhet som utforskas. Sådana effekter kan uppkomma t.ex. vid deltagande observation när aktörerna betar sig annorlunda mot vad de skulle ha gjort om de inte vetat om att de utforskades, eller vid enkätundersökning då svar avges utifrån vem som frågar istället för vad som efterfrågas.

⁶ Bultmann, 1968.

Integrering och integration är tillsammans med möte och relationer några av nyckelorden i en del av den samhällsvetenskapliga och beteendevetenskapliga forskning som bedrivs för närvarande. Den statliga Bemötandeutredningen är ett exempel på hur dessa tankar går igen också i det offentliga livet.

Projektets vetenskapliga betydelse ligger i att dokumentera och analysera en typ av verksamhet som tidigare inte utforskats samt att ge ett bidrag till diskussionen om erfarenheter från integrering av ungdomar med utvecklingsstörning i kyrka och samhälle och av mötet mellan dessa och ungdomar utan utvecklingsstörning.

Den praktiska betydelsen består i första hand av att Föreningen Åhuslägrets verksamhet, med drygt trettio års erfarenhet av integrering, dokumenteras och analyseras. Den praktiska betydelsen ligger även i en ökad kunskap om den dokumenterade verksamheten genom en vetenskaplig analys av verksamhetens arbetsformer, innehållsfrågor, mål samt av deltagarnas erfarenheter. En ökad kunskap som kan ligga till grund för utveckling.

1.6 SUPPORT - ORGANISATION OCH HANDLENING

Uppdraget till forskningsprojektet har givits av styrelsen för Föreningen Åhuslägret. Allmänna arvsfonden har bekostat projektet och ekonomiskt stöd har lämnats av Crafoordska stiftelsen.

Projektet följer de forskningsetiska principer som utarbetats av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR). Detta innebär i korthet att följa de krav som ställs på kvalitet i forskningen och på skydd av individen: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. HSFR anger också rekommendationer kring förhållningssätt i forskningsprocessen, t.ex. att föra en dialog med informanter och respondenter om resultaten och tillgängligheten samt publiceringen av dessa.

Jag har i övrigt valt att inte ta upp diskussioner som explicit behandlar etik och moral. Etikens grundfrågor om vad som är gott och rätt samt moralpsykologins teorier om vad som präglar individens handlande i det sociala samspelet. ex. isterar dock implicit i de flesta av de sammanhang som diskuteras i denna uppsats.

Projektet har genomförts som ett fristående forskningsprojekt, i samarbete med Institutionen för socialt arbete i Lund och Teologiska institutionen vid Lunds Universitet. Fil. dr. Ove Mallander, tidigare forskare vid Institutionen för socialt arbete, numera Malmö Högskola, och Sven-Åke Selander, professor i kyrko- och samfundsvetenskap vid Teologiska institutionen, har fungerat som huvudhandledare respektive biträdande handledare. Till enkätundersökningen i synnerhet, och till projektet i allmänhet, har fil. dr. Magnus Tideman vid Halmstads högskola bidragit med expertkunskap. Docent Curt

Dahlgren vid Teologiska institutionen har hjälpt till med bearbetningen av enkätundersökningen.

2. KUNSKAPSÖVERSIKT

2.1 HANDIKAPP - BEGREPP OCH DEFINITIONER

I Föreningen Åhuslägrets verksamheter deltar ungdomar som vanligtvis delas in i två grupper. Ungdomarna i den ena gruppen har det gemensamt att de går i grundskola. De har i verksamheten traditionellt kallats för *icke handikappade*, *normalbegåvade* eller *vanliga*. Man valde tidigt att ta bort begreppet *frisk*, eftersom även människor med funktionshinder är friska. Ungdomarna i den andra gruppen går i grundsärskola eller träningskola. De har kallats för *handikappade*, *förståndshandikappade* eller *utvecklingsstörda*.

Denna uppdelning avspeglar problemet med klassificeringar som bygger på en allmänt vedertagen uppfattning av vad som är normalt. Genom en uppdelning i normalt och avvikande uppstår lätt en situation där värderingar är med och styr vilka etiketter som skall sättas på personer i båda grupperna.

Under de trettio år som Åhuslägret funnits har det skett förändringar i samhällets sätt att definiera och begreppslikt inordna människor i olika grupper. Terminologin förändras över tid, beroende på värderingar, språkförskjutningar, associationer och kunskapsutveckling. Under nästa rubrik finns en kortfattad översikt i frågan, historiskt och aktuellt.

Jag har inte för avsikt att utförligt beskriva alla de variationer som finns i synen på funktionshinder och funktionshindrade, utan har försökt ta fasta på de mest utmärkande dragen i denna diskussion. Jag väljer att fortsättningsvis i första hand benämna de båda grupperna efter skoltillhörighet: ungdomar från grundskolan respektive ungdomar från särskolan.

2.1.1 Funktionshinder och handikapp

Ordet handikapp kommer av engelskans *handicap*. Detta ord härrör från ett uttryck *hand in cap* som i sin tur går tillbaka på ett hasardspel från 1600-talet. Före spelet lades alla insatserna i en mössa. Denna fick vinnaren sticka ner handen i och ta upp pengarna.⁷

---

⁷ Gustafsson & Molander 1995, s. 15.

I svenskt språkbruk blev begreppet *handikapp* i mitten av 1900-talet ett samlingsbegrepp för att uttrycka olika former av rörelsehinder. Begrepp som *vanför*, *krympling* och *invalid* försvann successivt. Men då också t.ex. hörselskador, synskador och utvecklingsstörning började benämnas som *handikapp* uppstod behov av en annan samlingsbeteckning.

Idag talar man i vanligt språkbruk därför inte om handikappade människor utan om funktionshindrade människor. Funktionshindret kan sedan bestå i t.ex. fysiska nedsättningar som en hörselskada eller en reumatisk sjukdom; psykiska nedsättningar som schizofreni eller begåvningsmässiga som utvecklingsstörning.

I det nya synsättet används ett miljörelaterat *handikapp*begrepp där *handikapp* ses som en relation mellan individen och miljön. Detta betyder att en funktionsnedsättning av psykisk eller fysisk art är knuten till individen och att begreppet *handikapp* endast är tillämpligt då individen samspelar med den omgivande miljön. Detta begrepp står i motsats till ett individrelaterat *handikapp*begrepp där *handikapp*et ses som en egenskap eller brist hos den enskilde.

I det svenska valet av definitioner och begrepp vill man undvika att vissa människor klassificeras som *handikappade* till skillnad från andra icke *handikappade* eftersom en person kan vara *handikappad* i en viss situation, men inte i en annan. Detta synsätt finns inbakat i LSS - Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade. Denna trädde i kraft den 1 januari 1994 och betonar att det inte är funktionsnedsättningen i sig som är avgörande för om en person skall ha rätt till samhällets insatser, utan att det viktiga är hur funktionshindret skapar konsekvenser för individen.⁸

Genom det miljörelaterade *handikapp*begreppet kan de olika *handikapp*organisationerna påverka samhället i riktning mot förändringar som skapar bättre villkor för människor med funktionshinder. Detta gäller materiella och praktiska frågor såväl som sociala och själsliga.

Men det finns också skillnader i olika definitioner av det miljörelativa *handikapp*begreppet. Världshälsoorganisationens (WHO) definition betonar t.ex. mer individuell bristfällighet till skillnad från det vedertagna svenska *handikapp*begreppet som mer fokuserar på miljöns bristfällighet som orsak till *handikapp*. Denna skillnad får även följd för uppfattningen om var åtgärder bör sättas in, hos individen eller i miljön.⁹

WHO:s försök att få fram en enhetlig definition av begreppet *handikapp* bygger på ett resonemang kring begreppen *skada* - *funktionshinder* - *handikapp*.

Skadan innebär att något saknas eller fungerar dåligt i fysisk mening. En medfödd eller förvärvad skada kan leda till en *funktionsnedsättning* som innebär att individen inte kan göra saker i samma omfattning eller på samma sätt som andra. Funktionsnedsättningen kan i sin tur leda till att individen möter hinder i samhället och i umgänget med andra människor. Detta hinder är detsamma som *handikapp*. *Handikapp*förbundens Samarbetsorgan (HSO) har en definition som ansluter till WHO:s.¹⁰

---

⁸ Calais von Stokkom & Kebbon 1996, s. 40.

⁹ Calais von Stokkom & Kebbon 1996, s. 37.

¹⁰ Gustafsson & Molander 1995, s. 16f.

2.1.2 Utvecklingsstörning

I historien har det funnits många begrepp för att beskriva personer med utvecklingsstörning. De flesta av dem har speglat de fördomar som finns mot människor med utvecklingsstörning. Ända fram till 1950-talet användes vanligen begrepp som *sinneslö*, *debil*, *imbecill*, *efterbliven* och *idiot*. Men i samband med att FUB (Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna) bildades 1952 började man att söka efter ett nytt ord som inte präglades av negativa attityder. Det ord som lanserades i slutet av 1950-talet var *psykiskt utvecklingsstörd*.¹¹

I medicinska sammanhang används termen *oligofreni* för att uttrycka alla grader och former av utvecklingsstörning.¹² Den kommer av två grekiska ord med betydelsen *liten* och *själ*. Värdeomåttigt kan utsagan att utvecklingsstörda har en liten själ tolkas på flera sätt.

Som alternativ till begreppet *utvecklingsstörd* har framför allt uttrycken *förståndshandikappad* och *begåvningshandikappad* förekommit. Dessa är heller inte fria från invändningar. Ordet förstånd kan ha med fattningsförmåga att göra, men kan relateras till bristande omdöme om man sätter det i relation till oförstånd. Omdömeslöshet är inte typiskt för utvecklingsstörda. Begåvning kan handla om något helt annat än intellektuell begåvning. Många utvecklingsstörda som är intellektuellt svaga är t.ex. mycket socialt eller emotionellt begåvade. Idag används *utvecklingsstörd* som officiell beteckning.

2.1.3 Vem är utvecklingsstörd?

Den allmänna definitionen av utvecklingsstörning är följande: den som före 16 års ålder drabbas av någon brist eller skada som är så betydande att den behöver särskilt stöd eller hjälp i sin livsföring för att kunna delta i samhällslivet är *utvecklingsstörd*.

I lagen är det skillnad på utvecklingsstörd och *vuxenhjärnskadad*. Vuxenhjärnskadad är den som efter 16 års ålder fått en hjärnskada som lett till betydande och bestående intellektuell funktionsnedsättning.

Lagen särskiljer även *autism*, eller autismliknande tillstånd, som en djupgående störning i fråga om social förmåga, kommunikation och beteende vilket medför allvarligt funktionshinder i fråga om psykosocial och/eller pedagogisk anpassning.¹³

---

¹¹ Gustafsson & Molander 1995, s. 157.

¹² Denna rapport tar inte upp medicinska aspekter på utvecklingsstörning. För den som är intresserad rekommenderas Karl Grünwalds "Medicinska omsorgsboken", utgiven på Natur och Kultur, 1989 eller senare.

¹³ Sandén & Tideman 1997, s. 19.

En utvecklingsstörning kan vara grav, måttlig eller lindrig, men gemensamt är att alla människor med utvecklingsstörning behöver mer stöd än andra. Människor med utvecklingsstörning behöver över huvud taget mer tid, både för att lära sig saker eller förstå och för att uttrycka vad hon eller han känner eller vill. Alla människor med utvecklingsstörning kan uttrycka känslor och vilja, trots att de kanske inte kan tala, se eller höra. Andra sätt än det talade ordet är centrala i kommunikation med utvecklingsstörda. Många använder sig av teckenspråk, bild- eller symbolspråk, eller kanske endast kroppsspråk, ansiktsuttryck och röstläge.

Psykologen Gunnar Kylén har utifrån Jean Piagets utvecklingspsykologiska teori¹⁴ delat in utvecklingsstörning i tre stadier. Dessa stadier i den intellektuella utvecklingen innebär karaktäristiska sätt att uppfatta, bearbeta intryck och hantera tillvaron. Kylén delar in den information som begåvningen ordnar och bearbetar i fem grupper: uppfattningarna om tid, rum, kvantiteter, kvaliteter och orsak. Jag skall kortfattat beskriva typiska drag i de tre stadierna:

Den som har en grav utvecklingsstörning (A) behöver mycket hjälp av personer som den känner väl, och som har lärt sig att förstå den personens speciella uttryckssätt. De flesta kan inte tala utan meddelar sig mestadels genom kroppsspråk och ljud av olika slag. Gravyt utvecklingsstörda känner igen föräldrar och syskon och kan även känna igen upplevelser de haft tidigare som gjort starkt intryck. Upprepning av situationer och aktiviteter är viktigt. Uppfattningen om tid är bunden till de dagliga rutinerna och uppfattningen om rum är i de flesta fall svag. De känner igen vardagliga konkreta föremål och dess användning, t.ex. att med en sked äter man och på en stol sitter man. Människor med en grav utvecklingsstörning har ett rikt känsloliv och känner sorg och ilska, glädje och längtan som andra människor. De har behov av trygghet och vänlighet och har ofta sin speciella favoritmusik och sin älsklingsmat.

En människa med måttlig utvecklingsstörning (B) kan ofta tala och klara av sådant som är enkelt och relaterat till situationer i vardagslivet, men de behöver också en del hjälp, t.ex. med mat och kläder, tider och pengar. De uppfattar och förstår bilder och fotografier. Fotografier kan vara en bra hjälp i minnesarbetet. Tidsuppfattningen är bättre än hos dem med grav utvecklingsstörning, men också för den måttligt utvecklingsstörde är tiden ofta relaterad till dagliga rutiner. Rumsuppfattningen är god beträffande närmiljön. För människor med måttlig utvecklingsstörning kan stödjande hjälpmedel och goda instruktioner bidra till en ökad självständighet och större självförtroende. Exempel på hjälpmedel kan vara tydliga klockor, bilder och foton med aktiviteter och skyltar med blockord i versaler av typen IN, UT, UPPTAGET, LEDIGT, TAXI, som ger tydlig information.

---

¹⁴ I sin utvecklingspsykologi räknar Piaget med att barns normala utveckling går igenom fyra stadier där alla stadierna måste passeras i samma ordningsföljd men att det kan ta olika lång tid för olika barn. De barn som aldrig når det fjärde utvecklingsstadiet, där man kan tänka abstrakt, ställa hypoteser, förstå ironi och symbolspråk, utan stannar på något av de tre tidigare stadierna är de som är psykiskt utvecklingsstörda.

Den som är lindrigt utvecklingsstörd (C) kan allt det som gravt och måttligt utvecklingsstörda kan. Den lindrigt utvecklingsstörde behöver inget omfattande stöd i hemmet och kan sköta de flesta arbetsuppgifter självständigt. Den förstår en del abstrakta symboler av typen siffror, bokstäver och enklare tecken och kan därför läsa, skriva och räkna. Den samlade kunskapsmängden som den har som gått ut grundsärskolans nionde eller tionde klass motsvarar ungefär vad grundskolans elever har i samma ämnen efter femte klass.¹⁵ Liksom i alla schematiska uppdelningar av människor är det viktigt att påpeka den stora variation som finns, vad gäller kunskap, i gruppen människor med lindrig utvecklingsstörning. Människor som är lindrigt utvecklingsstörda är som andra, men ändå inte. I vissa situationer behöver de stöd. Det kan röra sig om att disponera tid och pengar, eller att diskriminera och generalisera mellan olika saker, situationer och egenskaper. Vad är t.ex. skillnaden på mitt och ditt när sakerna är likadana. Gäller månadskortet både på bussen till badet och på bussen till jobbet.

Detta schema är givetvis mycket grovt. Det förekommer att personer uppvisar drag från två stadier eller helt saknar vissa drag från det stadium de annars befinner sig i. Det är också viktigt att se att alla människor med utvecklingsstörning är olika varandra. Alla har också möjlighet att utvecklas och lära sig nya saker. Därför är det viktigt med stimulans och skiftande erfarenhet.

2.1.4 Varför blir människor utvecklingsstörda?

Orsakerna till utvecklingsstörning är mestadels okända. Det finns flera orsaker till att människor blir utvecklingsstörda. Det kan bero på kromosomavvikelse och defekta gener, men också på syrebrist antingen i fosterlivet eller i samband med förlossning. Olika sjukdomar och infektioner eller olyckor i fosterlivet eller senare i livet kan även leda till utvecklingsstörning. Missbruk under graviditeten kan vara en orsak till utvecklingsstörning hos barnet.

Det finns ca 44 000 personer med utvecklingsstörning i Sverige, och det föds ungefär 500 utvecklingsstörda barn om året. Drygt 10 procent av alla människor med utvecklingsstörning har Downs syndrom, en av de mest kända typerna av utvecklingsstörning, som orsakas av kromosomfel. I de flesta fall vet man inte exakt vad som orsakat utvecklingsstörningen.

Många människor med utvecklingsstörning har även andra funktionshinder såsom Cerebral Pares (CP) eller annat rörelsehinder, hörselskada, synskada eller epilepsi.

---

¹⁵ Gustafsson & Molander 1995, s. 71.

2.2 BORT FRÅN AVVIKELSE OCH SEGREGERING

På 1800-talet inleddes det som kallas för institutionsperioden i handikapphistorien. Med start i mitten av 1800-talet började man placera människor med utvecklingsstörning och andra funktionshinder på institutioner. I institutionssamhället betonades skillnaderna mellan människor med utvecklingsstörning och andra människor. Som avvikare hade de andra behov än s.k. vanliga människor och därför kunde de också ges sämre rättigheter än normalbefolkningen. I det framväxande välfärdssamhället efter andra världskriget började istället likheterna mellan utvecklingsstörda och icke utvecklingsstörda att påtalas och med vetenskapliga belägg riktades det kritik mot den negativa inverkan institutionerna hade på de utvecklingsstörda.¹⁶ Utvecklingsstörda ansågs ha samma behov som andra och utifrån det restes successivt kravet på lika rättigheter och möjligheter att föra ett normalt liv i gemenskap med andra människor i samhället. Sedan 1960-talet har människor med utvecklingsstörning mer och mer integrerats i det som ibland kallats *ett samhälle för alla*. Välfärdssamhället betonar det sociala medborgarskapet och enligt detta är acceptabla levnadsvillkor en grundläggande rättighet för alla, även för utvecklingsstörda.¹⁷

2.2.1 Normalisering

Under slutet av 1950-talet började principen om normalisering att formuleras i Skandinavien. Orsaken var att det hade uppmärksammats vilka skillnader som fanns i levnadsförhållanden för utvecklingsstörda som bodde på vårdhem och för människor utanför institutionerna. Frågan väcktes huruvida utvecklingsstörda var lika mycket värda som andra, och i så fall jämlika. Är målsättningen jämlikhet och rättvisa bör utvecklingsstörda också ha rätt till ett rikt och utvecklande liv, något som institutionerna inte kunde erbjuda.

1969 publicerades det första systematiska utkastet till en *normaliseringsprincip* som skulle komma att få stor betydelse ideologiskt för de utvecklingsstördas plats i välfärdssamhället. Bengt Nirje, som formulerade utkastet, menar att normalisering innebär:¹⁸

1. en normal dygnsrytm (-mönster)
2. ett normalt veckomönster
3. en normal utveckling av livscykeln
4. att val, önskningar och behov hos den utvecklingsstörde måste respekteras
5. rätten att leva i en tvåkönad värld

---

¹⁶ Tideman 1997b, s. 11.

¹⁷ Tideman 1997b, s. 11.

¹⁸ Citat efter Sandén & Tideman 1997, s. 21.

6. normala ekonomiska villkor

7. normal standard på fysiska faciliteter, som t.ex. bostaden

Utifrån normaliseringsprincipen skall den utvecklingsstörde få hjälp med stöd av olika slag för att kunna leva ett normalt liv och själv delta i den egna kulturens dagliga liv. I tanken att den utvecklingsstörde skall få rätt att leva ett normalt liv ingår att det skall ske utifrån personens egna förutsättningar. Det handlar inte om att personen skall bli normal utan om att få leva ett så normalt liv som möjligt.¹⁹ Det är också viktigt att inte strävanden efter normalisering stannar vid en enbart fysisk delaktighet i det normala livet, som t.ex. att man ska bo i samma bostadsområden som andra, det måste också till en social eller psykisk delaktighet. Och i Åhuslägrets fall en religiös eller andlig delaktighet.

Normaliseringsprincipens förverkligande förutsätter politisk handling. Vilka värderingar som råder kring vad som är rättvisa reglerar utvecklingsstördas rätt att utifrån sina behov kunna vara med i samhället på lika villkor.²⁰

2.2.2 Integrering

Integrering är en självklar följd av eller ett komplement till normaliseringsprincipen som utvecklades på 1970-talet. Utvecklingen gick från att utvecklingsstörda skulle leva som andra till att de skulle leva bland och med andra. Detta konstaterande inledde diskussionen om integrering och arbetet med att avveckla institutionerna och istället etablera omsorgen i det öppna samhället.²¹ Att leva ett normalt liv förutsätter att man får möjlighet att leva det i gemenskap med familj, släkt och vänner. Inte på en institution långt bort, segregerad från andra.

Mårten Söder talar om integrering på olika nivåer. Dessa nivåer är lokalintegrering, funktionell integrering samt social integrering.²²

Lokalintegrering, eller *fysisk integrering*, innebär att människor med utvecklingsstörning bor i samma områden som andra, eller går i samma skolbyggnader som andra.

Funktionell integrering råder då utvecklingsstörda använder samma serviceanläggningar som andra, t.ex. affärer, sjukvård och kollektivtrafik.

Social integrering är integreringens slutmål. På denna nivå ingår de utvecklingsstörda i gruppgemenskap med andra, t.ex. grannar, arbetskamrater och vänner. På denna nivå

---

¹⁹ Ordet "normalt" borde egentligen alltid sättas inom citationstecken, p.g.a. att det råder mycket olika uppfattning om vad som är "normalt" respektive "onormalt". Se kapitel 1 "Teoretiska utgångspunkter".

²⁰ Tideman 1997b, s. 36.

²¹ Tideman 1997b, s. 35.

²² Gustafsson & Molander 1995, s. 39.

finns även för vuxna en delaktighet i möjligheterna att kunna påverka sin egen situation genom arbete, som i sin tur leder till självförsörjande, och föreningsliv.

Dessa nivåer kan diskuteras var för sig, men kan även ses som steg eller faser i en förändrande utveckling. Det sista steget, social integrering, är svårast att uppnå och förutsätter att de andra stegen har förverkligats. För att nå en fullständig social integrering i samhället för människor med utvecklingsstörning krävs inflytande över dels det egna livet, dels livet i samhället i allmänhet.

Integrering kan fungera på olika sätt, beroende på vilken praktisk tillämpning som följer av den innebörd som läggs i begreppet. Integrering kan betyda att en elev med utvecklingsstörning deltar som enskild individ i en klass i grundskolan. Det kan också betyda att en hel klass eller flera klasser från grundsärskolan är placerade på en grundskola. I det senare fallet är det inte ovanligt att följderna blir enbart en fysisk integrering. Integrering kan även kännetecknas av den modell som finns på Åhuslägret, att deltagarna utgörs av två lika stora grupper av ungdomar med respektive utan utvecklingsstörning, som lever sitt dagliga liv tillsammans på lägret.

2.2.3 Semantik

Det sätt på vilket vi känner integrering som begrepp eller idé är, liksom begreppet normalisering, beroende av den västerländska kultur det vuxit fram i. Integreringsbegreppet har på en övergripande nivå präglats av den västerländska samhällsutvecklingens krav på ökad demokrati. En förändring mot ökad integrering förutsätter att tidigare fas i större mått präglats av segregering, och i konflikten mellan dessa motsatta begrepp - integrering och segregering - blottläggs den intressanta frågan om vad som är mänskligt sett det mest naturliga. Är det disharmoni, dvs. segregering, eller jämvikt, dvs. integrering?²³ Och är orsaken till vad människor strävar efter naturrelaterat eller kulturrelaterat?

Vid sidan av begreppen normalisering och integrering lanserar 1989 års handikapputredning begreppen självbestämmande och inflytande, tillgänglighet, delaktighet samt kontinuitet och helhetssyn som bärande principer i synen på människor med funktionshinder.

Till att börja med vill jag klargöra den oklara relationen mellan *integrering* och *integration*. En av de vanligaste tolkningarna är att integrering är en process där det önskade slutmålet är integration. I detta tillstånd råder icke-segregering och principen om

---

²³ Rosenqvist 1997, s. 114.

normalisering råder.²⁴ Utifrån detta tänkande råder integration på Åhuslägret, men vad många upplever då de kommer hem från lägret är att samhället i stort befinner sig i en integreringsprocess.

Integrering kommer av det latinska adjektivet *integer*, vilket på svenska får betydelsen orörd, odelad eller hel/helhet. Detta passar bra in på den svenska situationen och på arbetet på Åhuslägret där det centrala är att ingen skall uteslutas.

Segregering kommer av latinets *segrex*, vilket betyder bort från flock, här i meningen gemenskap. Detta uttrycker en aktiv handling där man tar bort något, vilket understryker att integrering är det naturliga. Begreppet integrering kan också i ljuset av detta ses som en återskapande handling till en ursprunglig helhet - där drömmen blir verklighet. Detta understryker processtänkandet där integration blir målet.

Det har, bl.a. med inspiration från USA, diskuterats andra begrepp för att beskriva integreringens innehåll. Inte för att integreringsbegreppet genomgått värdemässiga förändringar, utan mer för att det, liksom många andra uttryck, känts något slitet. Integrering förutsätter segregering, men så är det inte idag. Istället presenteras andra begrepp.

Ett av dessa begrepp är *inklusion*, med verbformen *inkludera*, att innesluta, stänga inne. Ett annat är *delaktighet*, eller *deltagande*. Fördelen med det senare är att det underförstått rymmer den viktiga dimensionen av att man får vara med på sina egna villkor.

2.2.4 Integreringsgenerationen

Föreningen Åhuslägrets verksamhet har ett allmänt intresse i och med att den tidsmässigt sammanfaller med den första s.k. integreringsgenerationen. Det går alltså att med Åhuslägret som utgångspunkt bidra till diskussionen om vilka erfarenheter som människor med och utan utvecklingsstörning har gjort under de trettio år som samhället aktivt har försökt integrera människor med utvecklingsstörning.

Forskaren Anders Gustavsson skriver att "till sist fick också människor med funktionshinder plats i välfärdsstaten".²⁵ 1930-talets folkhemsdiskussion nådde på 1960-talet, genom de ideologiskt grundade principerna om avinstitutionalisering och normalisering, människor med utvecklingsstörning. Den första integreringsgenerationen, de som aldrig varit segregerade, har således fått en plats i välfärdssamhället, även om de flesta tilldelats de sämsta platserna.

Gustavsson talar om integreringsgenerationen som en motkultur, en kultur som uppstod då människor med utvecklingsstörning, deras föräldrar, vänner och yrkesgrupper med

---

²⁴ Rosenqvist 1997, s. 115.

²⁵ Gustavsson 1996, s. 240.

nära anknytning till dessa personer bestämde sig för att omsätta ideologierna om integrering och normalisering i konkret handling.

En tydligt positiv förändring är att barn och ungdomar med utvecklingsstörning idag växer upp under förhållanden som mer liknar andra barns och ungdomars jämfört med för trettio år sedan. Så t.ex. bor idag ca 85 procent av alla barn med utvecklingsstörning hos sina egna föräldrar medan den andelen endast var ca 50 procent år 1970.²⁶ På samma sätt har andelen barn och ungdomar med utvecklingsstörning som idag är integrerade i kommunala förskolor kraftigt ökat. Men trots dessa och många andra framsteg visar forskningen om integreringsprojekt i olika miljöer att det förekommer mycket lite spontan kontakt mellan människor med utvecklingsstörning och andra människor. En del studier visar även att då barn och ungdomar med utvecklingsstörning lokalintegreras i grundskolan leder detta sällan till en djupare social integrering.

En del av förklaringen finns möjligen i det som Gustavsson kallar "vardagslivets naturliga sociala segregering".²⁷ Med det menar han att det är naturligt för människor att söka sig till dem som är lika för att kunna bekräfta och forma sin sociala identitet. Dessa typer av segregering betenden har alltså inte som sitt primära syfte att välja bort dem som är annorlunda utan ett närmande till dem som är lika.

Anders Gustavsson föreslår i en rapport att begreppen integration och integrera bör överges till förmån för begrepp som bättre fångar de två grundläggande kvaliteter som han menar måste finnas för att man skall kunna tala om verkligt social livskvalitet. Dessa kvaliteter är tillgång till djupa kontakter med andra människor och inflytande över den egna sociala situationen.²⁸

2.2.5 Michel Foucault och normalitetens diktatur

Den franske filosofen och historikern Michel Foucault söker efter grundläggande drag i det västerländska samhället. Den västerländska kulturens identitet är enligt Foucault uppbyggd kring en mängd tudelningar som kan sammanfattas i den stora motsatsen mellan förnuft och icke-förnuft. Platsen för detta är vetenskapen och det med vetenskaplig metod sammanbundna vetandet. Vetenskapen kan ses som ett system som ger sig själv högsta värde. Foucault beskriver hur vi har ordnat vårt vetande i västerlandet och framhäver i sina analyser att det som vid varje given tidpunkt är vetande och sanning alltid är förbundet med historiska betingelser.

---

²⁶ Gustavsson 1996, s. 242.

²⁷ Gustavsson 1996, s. 244ff.

²⁸ Citat efter Sandén & Tideman 1997, s. 22.

Den samhällsordning som etablerades på 1600-talet ansåg att då avvikaren definierar normen var det nödvändigt att börja ordna avvikarna och avvikelserna på ett mer rationellt sätt än tidigare.

Avvikarna internerades, inte för social eller medicinsk behandling, utan just i ordningsmässigt syfte. Samhället skulle representera en förnuftsmässig ordning och avvikarna tillhörde då givetvis det oförnuftiga i tillvaron. Vansinnet skiljdes ut från förnuftet genom en social process där galningarna inte längre var möjliga bärare av värdefulla budskap. Det etablerades en motsättning mellan det vansinniga och det förnuftiga, dvs. det normala. Då vansinnet betraktades som förnuftets motsats, var vansinnet följaktligen det som uteslöts av förnuftet.

Foucault beskriver den omfattande inspärningen av tiggare, arbetslösa, prostituerade, fattiga, vansinniga, homosexuella, alkemister, utvecklingsstörda, hädare m.fl. som ägde rum i Europa med början under 1600-talet.²⁹ Bakom inspärningen stod visionen om ett socialt paradiset med förebild i det himmelska paradiset. Foucault betonar sambandet mellan juridisk omyndighet och psykologisk ofrihet. Med denna moraliskt tvivelaktiga miljö som bakgrund uppstår psykiatrin som självständig vetenskap, där någon fick privilegiet att skilja ut de själsligt friska från de själsligt sjuka.

I Foucaults beskrivning av vansinnets historia framträder historien om *den Andre*. Detta är för en kultur både något inre och något främmande. Något som den därför måste utestänga genom att stänga inne.

Den Andre kan i konkreta termer vara en kriminell, mentalsjuk, homosexuell eller utvecklingsstörd. *Den Andre* är den som i sina händer aldrig håller makt och kunskap. - Detta leder till talförbud. Men helt lottlös blir inte *den Andre*. Såsom objekt för diskursens studier förekommer *den Andre* i munnen på dem som har tolkningsföreträde och problemformuleringsprivilegium, dvs. kunskapen och makten. I denna process ges experten status som normal och *den Andre* status som avvikare.

Människans sökande efter självkänedom har alltså resulterat i en mängd vetenskaper såsom medicin, psykiatri, ekonomi och sociologi. Denna självkänedom, som vi kallar vetenskaperna om människan, karaktäriseras av insikt men har också skapat ett annat utrymme för vetande. Detta vetande består av allt det som uteslutits ur vetenskaperna.³⁰ Ett uttryck för detta är att "psykiatrins språk är förnuftets monolog över galenskapen".³¹

Med detta som arv är vi i vår tid både förvaltare av den normalitetens diktatur som klassificerar människor i normala respektive onormala, och kritiker av det samhälle som ännu efter drygt 30 år med normaliserings- och integreringssträvanden alltför ofta visar sig vara ett samhälle för de s.k. starka.

---

²⁹ Foucault 1972.

³⁰ Beronius 1986, s. 13.

³¹ Beronius 1986, s. 17.

2.3 SVENSKA KYRKAN, HANDIKAPP OCH KONFIRMATION

2.3.1 Konfirmation och konfirmationsteologi

Historia

Konfirmera kommer av latinets *confirmare* vilket betyder fastgöra; befästa; bekräfta eller styrka. Konfirmationen har sina rötter i fornkyrkans dopgudstjänst. Dopet var vid den tiden inte en enstaka händelse utan en omfattande initiationsprocess med ett flertal olika steg vid olika tillfällen. Genom historien, och inte minst under inverkan av en framväxande barndopspraxis, separerades dessa delar från varandra. En av dessa delar, bönen om Helig Ande under handpåläggning, blev till en egen akt, konfirmationen.

Under medeltiden utvecklades konfirmationen till ett eget sakrament som gav nya och särskilda nådegåvor. Genom reformationen försvann konfirmationen från Sverige men återupptogs genom 1686 års kyrkolag som speglade behovet av folkundervisning, inte minst för ungdomarna inför deras första nattvardsgång. Denna undervisningsakt utvecklades och nådde en fast form först i 1811 års kyrkohandbok. I den svenska konfirmationsteologin hade nu utvecklats ett starkt kunskapsmotiv, som ett led i nattvardsberedelsen.

Kunskapsmotivet fanns kvar i 1920 års ordning där ordet konfirmation för första gången användes efter reformationen. Ända fram till 1916 var också vissa medborgerliga rättigheter knutna till konfirmationen. Under 1800-talet växte under inflytande av pietismen fram ett krav på personlig tro och ett ställningstagande från konfirmandens sida.

Dessa delar i den svenska konfirmationstraditionen sammansmältes i 1942 års kyrkohandbok där meningen med konfirmation formulerades som att ge tillträde till nattvardsbordet. Tillåtelsen att få komma fram till nattvarden gavs efter ett förhör med kunskapskontroll och krav på löfte om personlig tro. Senare har handpåläggningen med bön om Andens ledning åter fått ge konfirmationen dess innebörd.

1979 gavs möjlighet till nattvard redan under lästiden och i kyrkohandbokskommitténs förslag 1981 konstaterades det att konfirmation inte längre skulle utgöra en förutsättning för att få delta i nattvardsfirande. I 1978 års riktlinjer för konfirmandarbete hade också examinationen av konfirmandernas trosliv försvunnit. I dessa riktlinjer betonades även uppfattningen att konfirmandarbete främst skall vara evangelisation, att göra evangeliet levande för ungdomar.

Den syn på konfirmation som ligger till grund för 1994 års riktlinjer finns i 1986 års kyrkohandbok där konfirmationen är en förböns- och välsignelsehandling på dopets grund.³²

Teologi

Grunden för kristen tro är Jesu Kristi liv, död och uppståndelse. I dopet tar våra liv plats i den kristna gemenskapen och på så vis får vi del i Jesu eget liv. Det är genom denna teologi som konfirmationen aktualiserar dopet igen, en livstydning på dopets grund. Det handlar om hur de eviga frågorna om det enkla och glada i livet men också det onda och svårbegripliga kan mötas.

Konfirmanden är en självklar del av församlingen och i denna mening kan man också tala om konfirmationen som en bekräftelse. Församlingen skall stödja och bekräfta ungdomarna och kyrkan skall genom sitt arbete bekräfta att den ser och accepterar den unga människan.

Det finns ett mått av bekännelse i konfirmationsteologin, dels i redovisningen, dels i trosbekännelsen. Men tonvikten läggs vid konfirmationen som en förböns- och välsignelse- handling under bön om Guds Andes kraft och gåvor, på samma sätt som vid dopet. I det moment i konfirmationsgudstjänsten som benämnes *sändning* ligger ett uppdrag att verka för Guds rike i samhälle och kyrka.

I nutida konfirmationsteologi betonas konfirmationens övergångskaraktär, *rite de passage*. Det tolkas som ett djupt mänskligt behov i alla kulturer att ge ord och rit åt de olika fasövergångarna i en människas liv. I vuxenblivandet ses det som en kyrkans uppgift att påminna och undervisa om Jesumönstret som en väg att gå från barn till vuxen.³³

Nuvarande riktlinjer

Svenska kyrkan har fastställt riktlinjer för konfirmandarbete bland tonåringar. Nuvarande riktlinjer gäller sedan den 1 juli 1994 och behandlar tonårskonfirmationen ur teologisk, psykologisk och pedagogisk synvinkel.

Riktlinjerna anger vilka principer som bör gälla för konfirmandarbetet, uppläggning av kursplaner och val av metodik. Dock finns det ett antal föreskrifter som måste följas. Bland dessa kan nämnas det som handlar om konfirmander med funktionshinder: "Alla tonåringar skall ges tillfälle att delta i konfirmandarbete som är anpassat till individuella behov och förutsättningar. Detta gäller oavsett handikapp eller andra svårigheter."³⁴

Riktlinjerna inleds med en programförklaring för Svenska kyrkans konfirmandarbete. I denna programförklaring sammanfattas grundhållningen i fyra huvudord: i *tjänst* åt

---

³² Mitt i församlingen 1994:1, s. 7ff.

³³ Mitt i församlingen 1994:1, s. 10ff.

³⁴ Mitt i församlingen 1994:1, s. 24.

tonåringarna; att möta tonåringarna i ett *brytningskede* i livet; att *vandra tillsammans* med konfirmanderna samt att ge konfirmanderna hjälp att *tyda sitt liv utifrån dopet*.

2.3.2 Svenska kyrkan och handikapp

Svenska kyrkans insatser för personer med funktionshinder var fram till 1960-talet knutna till institutionerna. Det fanns enskilda församlingspräster som var aktiva på institutionerna och det var ordnat med gudstjänstlokaler precis som på sjukhusen. På Vipeholms specialistsjukhus för utvecklingsstörda i Lund fanns det ett särskilt kapell för dem som bodde där.

Svenska kyrkan ställdes därför i en ny situation när arbetet med att avveckla de stora institutionerna inleddes. Socialstyrelsen och handikappreformen m.fl. ville flytta ut funktionshindrade i samhället och i vissa fall flytta hem dem. Då uppstod för kyrkan frågan: hur vänder vi oss nu till dem som inte längre finns där de tidigare var? Vilken typ av arbete med funktionshindrade människor skall vi bedriva i ett öppnare klimat?

Det fanns även konfirmationsundervisning på institutionerna. Denna gällde dock enbart de duktigaste. Läsa var inget krav men det förutsattes att det existerade någon form av tydlig kommunikation och ett utbyte. Ordet stod i centrum och det krävdes att den utvecklingsstörde på något sätt skulle kunna förstå det talade eller skrivna ordet. Detta skilde sig inte från den vanliga konfirmandundervisningen som även den byggde på verbal förståelse. Förstod man inte alls vad det handlade om så blev man inte konfirmerad, vilket medförde en premiering av lindrigt utvecklingsstörda. Det fanns i Svenska kyrkan en syn på de måttligt och gravt utvecklingsstörda som uteslöt dem från konfirmationsundervisning. Det är viktigt att se detta i sitt historiska sammanhang att kyrkan inte skilde sig från samhället i övrigt. Kyrkan hade samma uppfattning som skolan om de utvecklingsstörda som obildbara och det centrala var att förvara dem och skydda dem från skada så att de inte utsattes för andra människors förtryck.

Frågan om nattvarden är central i sammanhanget eftersom det var klart uttalat att nattvard endast fick ges den som var intellektuellt förmögen att förstå mysteriets betydelse och innebörd. Gudstjänster firades på institutionerna och elevhemmen men det är svårt att veta om eller i vilken utsträckning det förekom nattvard vid dessa.

Svenska kyrkan intog under 1970-talet en öppnare attityd mot människor med funktionshinder. Detta var bl.a. ett resultat av tidens samsyn på socialt arbete och diakoni. Under denna tid inleddes arbetet med att skapa möjligheter för alla ungdomar med funktionshinder att kunna konfirmeras, antingen på läger eller i hemförsamlingarna. Ett projekt med namnet "Gör kyrkan tillgänglig för alla" bedrevs i samarbete med handikapporganisationerna. Inom projektet besöktes alla kontrakt i Lunds stift med syftet att göra Svenska kyrkan praktiskt, fysiskt och psykiskt tillgänglig. Detta avsåg både kyrkor, församlingshem och den kyrkliga gemenskapen. I många sammanhang i Svenska kyrkan togs frågor om funktionshinder upp vilket ledde till en större medvetenhet.

2.3.3 Konfirmation för ungdomar med funktionshinder

I *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* ägnas ett kort avsnitt åt konfirmander med funktionshinder. I detta uttrycks att även ungdomar som på grund av skada eller sjukdom har funktionshinder omfattas av riktlinjernas betoning på att det är ungdomars livsfrågor och behov som skall stå i centrum för konfirmandarbetet.

Funktionshinder delas ur konfirmandperspektiv in i tre grupper.³⁵

1. Konfirmander som går i särskilda skolor/klasser. Detta gäller främst döva, gravt hörselskadade och utvecklingsstörda ungdomar.
2. Konfirmander med funktionshinder, som är integrerade i vanliga skolklasser. Detta gäller främst ungdomar med läs- och skrivsvårigheter, synskador, lättare hörselskador, allergier, rörelsehinder och sådana handikapp som påverkar koncentrationsförmågan som t.ex. DAMP och AD/HD.
3. Konfirmander med icke-diagnostiserade funktionshinder. Här nämns "svagpresterande tonåringar", ungdomar med läs- och skrivsvårigheter, DAMP och AD/HD eller "andra mer eller mindre synliga funktionshinder".

Som ett komplement till *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* gav Svenska kyrkan ut *På andra sätt - konfirmandarbete bland förståndshandikappade ungdomar*. Anledningen till att det skapades ett komplement kom ur ett dubbelt behov: "dels en anpassning av riktlinjernas formella krav, dels en handbok som skulle göra det lättare för församlingarna att ta ansvar för dessa församlingsbor".³⁶

Komplementet är omfattande och inleder med att slå fast vad en kristen människosyn innebär i konfirmandarbete med utvecklingsstörda: "Alla människor har samma värde. Människan är värdefull för att hon är, inte för vad hon kan".³⁷

---

³⁵ Mitt i församlingen 1994:1, reviderad 2000, s. 30f.

³⁶ Mitt i församlingen 1994:3, s. 5.

³⁷ Mitt i församlingen 1994:3, s. 6.

2.4 TEOLOGISKA PERSPEKTIV PÅ FUNKTIONSHINDER

Detta avsnitt är varken översiktligt eller uttömmande. Det innehåller helt enkelt några av de teologiska perspektiv på funktionshinder som jag stött på under arbetet med projektet.

Kombinationen av sociologisk teori och analys å ena sidan, och en tro eller politik som grund för handling å andra sidan är ingalunda en ovanlig kombination. Den finns t.ex. i de teologiska skolor som kommit att kallas befrielse-teologi, feministteologi och kontextuell teologi.

Det är likaså självklart att den teologiska reflektionen över funktionshindrade människors plats i kyrkan och konfirmandarbetet blir möjlig då den ställs bredvid kunskaps-sociologisk teori och sociologisk analys av funktionshindrades position i samhällsgemenskapen över huvud taget.

Det går inte heller att bortse från den roll som politiken har spelat både i samhället och i kyrkorna i arbetet med att ge de funktionshindrade lika livsvillkor. Parollen "ett samhälle för alla" rymmer ytterst samma vision som Paulus tankar om kroppen och lemmarna i Romarbrevet:

"Ty liksom vi har en enda kropp men många lemmar, alla med olika uppgifter, så utgör vi, fast många, en enda kropp i Kristus, men var för sig är vi lemmar som är till för varandra." (Rom. 12:4-5).

Paulus återkommer ofta i sina brev till de unga församlingarna till kroppen som symbol, med en betydelse som kanske skiljer sig en del från dagens.

"In the Hellenistic and Judaistic culture that Paul lived in, the body was a way of describing the pattern of living in a culture, as suggested by references to the 'body politic' of society. In the ancient world, the social body was itself a microcosmic reflection of the universe at large."³⁸

För de flesta personer med utvecklingsstörning omfattas inte det vi kallar för kroppen av funktionshinder, men jämförelsen med de fysiskt funktionshindrades identifikation med en Gud som har en sårbar kropp kan vara klagörande även för dem med psykiska funktionshinder.

Just symboliken med Kristi kropp, "the body of Christ", utgör ett viktigt inslag i den omfattande teologiska litteratur och forskning som vuxit fram de senaste tjugo åren, särskilt i USA, där fyrtiotre miljoner män, kvinnor och barn med funktionshinder utgör landets största minoritet. Denna minoritet är stark med politiskt inflytelserika intresseorganisationer.

---

³⁸ Eiesland and Saliers 1998, s. 271.

Även korsfästelsen, uppståndelsen och nattvarden är betydelsefulla delar i den teologi som vill upprätta människor med funktionshinder och föra dem in i centrum av den kristna gemenskapen. Nancy Eiesland, amerikansk professor i religionssociologi och själv fysiskt funktionshindrad, driver i sin bok *The disabled God* en kontextuell teologisk jämförelse mellan den funktionshindrade människan och den kristna Guden som förkroppsligades i Jesus, i en kropp som var stundtals oförmögen och även fick sår och korsfästes. Eiesland eftersträvar "a reconception of the symbol of Jesus Christ, as disabled God"³⁹ och menar att: "A theology of disability must be made a visible, integral and ordinary part of the Christian life and our theological reflections on that life".⁴⁰

Det finns även i uttrycket "the broken body" en stark identifikation med nattvardens brödsbrytelse som i den svenska mässan formuleras: "Brödet, som vi bryter är en delaktighet av Kristi kropp. Så är vi, fastän många, en enda kropp, ty alla får vi del av ett och samma bröd." Eiesland skriver:

"the historical moment of remembrance is embodied in Jesus Christ, the disabled God, present in resurrection and in the church and broken anew at each eucharistic reenactment."⁴¹

En svensk teolog som i sina texter ofta lyft fram de särskilt utsattas situation är Ludvig Jönsson, pastor primarius i Storkyrkan i Stockholm till sin död 1985. Han skrev 1972 i en predikan med rubriken "Börda eller förtroende":

"Det utvecklingsstörda barnet, den uteblivna framgången, lyckan som inte går att ordna in i anständiga mönster - alltsammans bara läggs i vår famn och där står vi och vet oss inte någon levande råd hur vi skall klara det eller orka med det - ...orkar ej livets börda mer... Men nu är det hög tid att se att allt detta är förtroenden. Också det svåra kan vara ett förtroende, liksom den outsägliga lyckan... Ja, hela detta tal om att se bördan som ett förtroende vore egentligen cyniskt om det inte var Han som själv gick in under korset såsom ett förtroende att få vara nära den utstötte."⁴²

2.4.1 Jean Vanier och L'Arche

Det är svårt att finna exempel på verksamheter, jämförbara med Föreningen Åhuslägrets, där integreringsideologin bygger på en lika fördelning mellan människor med och utan funktionshinder. Men i Frankrike startade 1964 ett annat integreringsförsök, också det på kristen grund.

Jean Vanier, marinofficer och filosofilärare, köpte ett hus i den franska byn Trosly-Breuil strax norr om Paris och bosatte sig där tillsammans med två utvecklingsstörda män. Deras hem fick namnet L'Arche, efter Noaks ark. Symboliken för tankarna både till

---

³⁹ Eiesland 1994, s. 98.

⁴⁰ Eiesland 1994, s. 75.

⁴¹ Eiesland 1994, s. 23.

⁴² Jönsson 1979, s. 336.

en säker plats dit man kan ta sin tillflykt, och till den plats som tydligt innebär början till en ny tid.

Kommuniteten växte i Trosly-Breuil och fick efterföljare på fler orter, alla uppbyggda utifrån principen att ett antal personer utan funktionshinder lever tillsammans med lika många personer med funktionshinder. Inom komuniteterna är de boende uppdelade två och två i "förbundsrelationer" och delar liv, arbete och bön med de övriga i komuniteten.⁴³ En del av de icke utvecklingsstörda lever hela sitt liv inom l'Arche, medan andra väljer att under några år dela sitt liv med en utvecklingsstörd person. L'Arche är idag ett internationellt nätverk med fler än hundra komuniteter i trettio länder.

Jean Vanier har skrivit flera böcker om l'Arche, och om kristen tro utifrån sina erfarenheter. Lika betydelsefull för spridandet av rörelsens idéer har den katolske prästen Henri J. M. Nouwen varit. Han besökte Trosly-Breuil 1983, levde där ett år och var sedan under tio år, till sin död 1996, kaplan inom komuniteten Daybreak i Toronto. Då Nouwen valde gemenskapen med de utvecklingsstörda inom l'Arche lämnade han en framgångsrik karriär som psykolog och teolog vid Harvard.

Tillsammans formulerar Vanier och Nouwen i sina skrifter en teologi om ensamhet och gemenskap, utanförskap och frihet, förlåtelse och försoning etc. som kan jämföras med de teologiska erfarenheter som konfirmander och ledare på Åhuslägret har gjort i lägergemenskapen. Men Vanier och Nouwen sätter också ord på mer, på sådant som Åhuslägret inte har formulerat. Åtminstone inte med ett religiöst språk eller med teologisk terminologi. Jag skall kort presentera några glimtar ur och grundläggande drag i deras teologiska erfarenhet.

Jean Vanier skriver i inledningen till sin bok *Det sant mänskliga - om att öppna sig själv för andra*:

"Livet tillsammans med andra inom l'Arche har fått mig att upptäcka vad det innebär att vara människa. Det kan verka underligt att de svaga och de utestängda kan vara mästare i mänsklighet, men det är vad jag ser genom att leva tillsammans med dem."⁴⁴

Betoningen av det mänskliga i den gudomliga erfarenheten löper som en röd tråd genom Vaniers och Nouwens tankar. Kunskapen om och erfarenheten av att vara människa leder också till en djupare andlig erfarenhet.

Av Vanier lärde sig Nouwen att l'Arche är byggt på kroppen, inte på ordet. Detta utmanade Nouwen vars hela liv som akademiker och teolog kretsat kring ordet: skrivet, talat, undervisat och läst. I komuniteten var matande, tvättande, vidrörande, stödjande viktigare än ord, vilka kom i andra hand. De flesta av de handikappade har inte så många

---

⁴³ Vanier 2001, s. 35.

⁴⁴ Vanier 2001, s. 9.

ord, och några talar inte alls. Men kroppsspråket finns där och Nouwen upptäckte en ny innebörd i hur "Ordet blev kött" (Joh. 1:1), kärnan i det kristna budskapet.⁴⁵

Vanier och Nouwen beskriver ofta hur livet i komuniteterna leder till en djupare självförståelse och självkänedom, något som många konfirmander på Åhuslägret uttrycker i sina enkätsvar. Nouwen berättar att en svårt handikappad man som han levde med lärde honom att visa upp en ny sida i livet, något som Nouwen beskriver som ett radikalt möte med sig själv. I detta möte visade sig Nouwens främsta handikapp.⁴⁶

Erfarenheterna från Åhuslägret visar också hur delandet av livsvillkor, under alla dygnets timmar och situationer, skapar förutsättning för förändring. Han menar att det är enda vägen: sanna och riktiga relationer som kan driva fram livslust. Vanier skriver:

"I våra komuniteter ser vi ständigt hur människor börjar förändras, hur de öppnar sig när de känner att de är älskade och respekterade och att de hör samman med andra."⁴⁷

Det finns många exempel på hur de handikappade upplevs vara sända av Gud för att förmedla ett visst budskap till människor. Henri Nouwen skriver 1993 efter ett besök i Ukraina, där vården av handikappade just hade börjat i ett trevande samhällsarbete med mänsklig gemenskap och solidaritet:

"Mer än någonsin tror jag på de handikappades förmåga när det gäller att skapa ett sådant samhälle. Deras svaghet är Guds styrka; deras beroende är Guds inbjudan att skapa band av kärlek och stöd; deras fattigdom är ett av Guds sätt att förmedla Guds rikes välsignelser till oss."⁴⁸

Många av dem som konfirmerats på Åhuslägret berättar hur de av sina kamrater lärt sig hur förtroende, tillit och beroende är några av kärlekens frukter. Vanier skriver hur tillit kan växa fram i gemenskap då människor möts ansikte mot ansikte:

"The sense of belonging flows from trust: trust is the gradual acceptance of others as they are with their gifts and their limits, each one with the call of Jesus. And this leads to the realization that the body of community is not perfectly whole and cannot be, that is our human condition. And it is all right for us to be less than perfect."⁴⁹

Och då vi möter människor, olika oss själva, blir vi varse att:

"Difference is no longer seen as a threat but as a treasure. True humanity is not based on hierarchy, with the best on top and the worst, the most ignorant on the bottom."⁵⁰

---

⁴⁵ Nouwen 1988, s. 150f.

⁴⁶ Nouwen 1988, s. 220f.

⁴⁷ Vanier 2001, s. 15.

⁴⁸ Citat av Nouwen i Beumer 1999, s. 69.

⁴⁹ Vanier 1988, s. 98f.

⁵⁰ Vanier 1988, s. 100.

Kärleken återkommer ständigt som begrepp i Vaniers och Nouwens texter. Jean Vanier skriver att inom l'Arche talar man om olika aspekter av kärleken: kärleken som visar människor på deras värde och skönhet, kärleken som förstår genom att lyssna till verkligheten, kärleken som lovsjunger, kärleken som hjälper andra att ta ansvar för sitt eget liv, kärleken som är gemenskap och slutligen kärleken som förlåter.⁵¹ Om Jesu kärlek skriver Vanier:

“Community life with all its difficulties is a special place of growth. In every human being there is such a thirst for communion with another, a cry to be loved and understood ... Jesus calls his followers to love, to love one another as he loves them; not just to love others as one loves oneself.”⁵²

---

⁵¹ Vanier 2001, s. 26-35.

⁵² Vanier 1979, s. 30f.

3. DOKUMENTATION AV ÅHUSLÄGRET 1968 - 1997

Dokumentationen av Åhuslägret består av två avdelningar: en kronologisk dokumentation och en tematisk dokumentation. Anledningen till denna uppdelning är att det skall bli möjligt att förstå hur Åhuslägret har genomgått olika faser, eller perioder, i sin utveckling. Dessa perioder beskrivs översiktligt i den kronologiska dokumentationen. Det skall även gå att begripa hur de mest framträdande inslagen på lägret har utvecklats över tid. Därför beskrivs sådant som t.ex. scouting, pedagogik och teologi under separata rubriker i den tematiska dokumentationen.

Dokumentationen bygger på olika sorters material. Det mest betydelsefulla kommer från de halvstrukturerade intervjuer som genomförts med utvalda nyckelinformanter. Utöver dessa intervjuer utgörs materialet av artiklar och intervjuer från tidningar och tidskrifter samt av några böcker som finns redovisade i notapparaten eller i litteraturlistan.

3.1 KRONOLOGISK DOKUMENTATION

Den kronologiska dokumentationen utgör en kortfattad beskrivning av Åhuslägrets utveckling från det första lägret 1968 fram till och med det trettionde lägret 1997. Beskrivningen är gjord utifrån fem perioder som uppvisar särskilda kännetecken, vilket uttrycks i de rubriker som perioderna har fått. Den kronologiska dokumentationen inleds med en bakgrundsteckning. Periodindelningen bygger uteslutande på underteknads analys av betydelsefulla, eller avgörande, händelser eller steg i Åhuslägrets utveckling.

Bakgrunden *Med rötterna i svensk scoutrörelse* spelar en mycket stor roll för förståelsen av lägrets tillkomst. *Det första året i Åhus 1968* var liksom alla premiärer ett oskrivet blad och behandlas därför för sig. Nästa period *Scoutkonfirmationsläger 1969-72* präglades i hög grad av scouting och samarbetet med Snapphane scoutdistrikt, en följd av att lägerledning och ledargrupp i stort sett var intakt under dessa år. Under *Ett socialt evangelium 1973-84* började de första konfirmanderna att återkomma som ledare. Banden knöts nu hårdare till Svenska kyrkan och Lunds stift. Den följande perioden *Helhetslängtan 1985-89* kännetecknades av ett arbete i ledargruppen som syftade till att sammanfoga de olika inslagen och uppgifterna på Åhuslägret, t.ex. undervisning och övriga aktiviteter eller kristen tro och socialt engagemang. Slutligen kan *Andlig väckelse 1990-1997* sägas vara ett resultat av kursplanen från 1989 som fokuserade på hemligheternas betydelse, ett inslag som till stor del är relaterat till bön och gudstjänst.

Ett uttryck som funnits med under alla år och som därför skulle passa som rubrik på flera av perioderna är "praktisk kristendom". Detta uttryck har både använts som självbeskrivning och beskrivning i artiklar i tidningar och tidskrifter.

“Det är kristendom i praktiken ... Alla som är här förstår vad kristendom är för vi utövar den.”⁵³

I alla organisationer och rörelser utvecklas ett språk - en uppsättning av koder, ofta med stark värdeladdning - som vid en översättning fångar, eller speglar, en del av organisationens eller rörelsens grundsyn, kärna eller djupaste innehåll. På Åhuslägrets finns också ett sådant kodspråk som ibland måste översättas för att innebörden skall bli begriplig, t.ex. begreppen “det sociala evangeliet” och “praktisk kristendom”.

3.1.1 Med rötterna i svensk scoutrörelse

Jag skall under ovanstående rubrik försöka teckna Åhuslägrets bakgrund som är viktig att känna till för att förstå lägrets utveckling. De händelser som utgör bakgrund till det första konfirmationslägret i Åhus 1968 handlar om förändringar i samhällets syn på barn och ungdomar med funktionshinder⁵⁴, och om scoutrörelsens arbete för dessa barn och ungdomar.

Scoutrörelsen hade en nära relation till kristen tro och till Svenska kyrkan, men utöver denna finns det inget i bakgrunden, av betydelse, som har med svensk kristenhet eller med Svenska kyrkan att göra. Lunds stift hade heller inte del i Åhuslägrets tillkomst.

Svenska scoutförbundet

Inom scoutrörelsen startade redan på 1940-talet arbetet för de glömda barnen, de som bodde på institution. Detta skedde bl.a. vid Tomtebodas blindskola i Stockholm och på institutioner för utvecklingsstörda i Göteborg (Stretered) och Mariestad (Johannesberg). På Johannesberg var rektor Daniel Melin en av pionjerna i Sverige för konfirmandarbete bland utvecklingsstörda.

En viktig drivkraft i scoutrörelsens arbete för barn och ungdomar med funktionshinder var FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948. Utifrån de inledande paragraferna om alla människors frihet och lika värde, och paragraferna om allas rätt till arbete, fritid, undervisning och tillräcklig levnadsstandard genomfördes på 1950-talet de s.k. humanitära aktionerna. Sveriges Scoutförbunds och Sveriges Flickors Scoutförbunds - från 1961 Svenska Scoutförbundet - paroll i aktionerna var att varje barn skulle ha rätt att utvecklas så långt dess egna resurser medgav.

40-årsgåvan till döva barn 1951-52 ville medverka till att skapa förskolor för hörselträning och högre utbildning för döva. *Flickscouternas hjälpaktion* 1953 var en insats för flyktingbarn. *Ljuspunkten för blinda barn* 1955-56 syftade bl.a. till att stödja synsvaga barn i skolor för seende. *Treklöveraktionen* 1956-58 stöttade ett hem i Ljungskile för

---

⁵³ Artikel i Kristianstadsbladet 1991, okänt datum.

⁵⁴ Se vidare under “Kunskapsöversikt: Bort från avvikelser och segregering”.

handikappade ungdomar, Treklöverhemmet. *Folke Bernadotte aktionen för barn med CP* 1957 genomfördes tillsammans med Röda Korset och Göteborgs diakonisällskap och samlade 5,5 milj. kronor. Bidrag lämnades till Lysestrandsstiftelsen, Svenska Scoutförbundets anläggning vid Gullmarsfjorden, 10 km utanför Lysekil. Aktionens arbete fick sin fortsättning i Folke Bernadotte Stiftelsen för barn och ungdom med rörelsehinder. *Hästsakoaktionen för utvecklingsstörd ungdom* 1965-66 var den sista och om den skriver förbundsordförande Bengt Junker i Svenskt scoutliv 1965:

“Visst har vi de senaste åren fått erfaras, hur de handikappades rätt alltmer uppmärksammas. Att blinda, döva och rörelseskadade har samma rätt som vi alla till utbildning, arbete, fritid och andra medborgerliga förmåner börjar bli alltmer självklart. Men tyvärr är detta inte lika självklart för den största handikappgruppen, de psykiskt utvecklingsstörda. När Svenska Scoutförbundet detta år vill göra en aktion för denna handikappgrupp, är det vårt mål att kunna göra något för att bevaka och förverkliga de utvecklingsstördas mänskliga rättigheter.”⁵⁵

Namnet *Hästsakoaktionen* kom av att om man vände på u:et i ordet utvecklingsstörd fick man en hästska. Aktionen genomfördes till viss del i samarbete med Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB). Syftet var att samla in pengar, men framför allt att skapa kontakt på olika sätt mellan scouter och ungdomar med utvecklingsstörning. Som ett resultat av aktionen växte Föreningen för utvecklingsstörda barns verkstadsstiftelse fram i Uppsala.⁵⁶

Avsikten med *Hästsakoaktionen* var också att det skulle startas integrerad verksamhet på scoutkårerna runt om i landet, en målsättning som visade sig svår att uppfylla. Det är också värt att nämna att efter *Hästsakoaktionen* ordnades det kurser för utvecklingsstörda på Svenska scoutförbundets folkhögskola Kjesäter utanför Vingåker, något som troligen är unikt i svensk omsorgshistoria, men kanske också utanför Sverige.

Bakom dessa aktioner stod erfarna scoutledare som ville omsätta scoutlagen och scoutlöftet i praktiken. Ofta hade scoutledarna själva barn med funktionshinder. Bland dessa kan särskilt nämnas Bengt Junker och Karin Stensland Junker som hade en utvecklingsstörd dotter.⁵⁷

Det första integrerade arbetet inom Svenska scoutförbundet, fränsett flera exempel på individintegrering i avdelningar och patruller, var två läger i Ramkvilla i Småland 1956 och 1957 då pojkar med fysiska funktionshinder åkte på läger med pojkscouten. Dessa följdes av läger på Arelid i Älvsborg 1958, i samarbete med Röda Korset, och på Lysestrand i Bohuslän 1959. Lysestrand var en för ändamålet komplett lägergård, med ett scoutområde dit man flyttade ut på sommaren i närheten av den fasta förläggningen.

---

⁵⁵ Svenskt scoutliv 1965, s. 5.

⁵⁶ Idag Riksförbundet FUB:s forskningsstiftelse “ala”.

⁵⁷ Karin Stensland Junker har skrivit en bok om sin handikappade dotter Boel: “Barnet i glaskupan”.

Scoutlägren på Lysestrand fortsatte och utökades snart med ett integrerat konfirmationsläger för scouter och ungdomar med fysiska funktionshinder. *Hästskaaktionen* innebar att verksamheten utvecklades på Lysestrand. Bland deltagarna låg inte tonvikten längre endast på ungdomar med fysiska funktionshinder utan nu även på ungdomar med utvecklingsstörning. 1965 hölls det första konfirmationslägret för scouter och ungdomar med utvecklingsstörning. Lägerchef på Lysestrand var prästen och scoutsekreteraren i Svenska scoutförbundet Nils Stenermark. Han skriver i en artikel om "Handikappscouting för utvecklingsstörda":

"Men en ungdomsorganisation, som enligt sina stadgar vill bjuda sitt program till all svensk ungdom, bör verkligen försöka ta sin del av ansvaret också för dessa annorlunda ungdomar. De handikappades isolering bryts inte, förrän de i rimliga proportioner finns med i de sammanhang där annan ungdom finns. Detta är en nyttig målsättning, även om vägen dit är svår, eller t.o.m. omöjlig."⁵⁸

Lägren på Lysestrand följdes i början av 1960-talet av fler integrerade läger i Svenska scoutförbundets regi. Dessa hölls på distriktsnivå av Kolmårdens scoutdistrikt på Marsbäcken vid Västervik, av Skaraborgs scoutdistrikt på Viken vid Tivedens Nationalpark och på Åsundsholm vid Borås. Lägren i Snapphane scoutdistrikt beskrivs under nästa rubrik.

Detta är i korta drag bakgrunden till handikappscouting inom Svenska Scoutförbundet. År 1968 hade Svenska scoutförbundet ett tusental medlemmar med funktionshinder, varav ca 600 med utvecklingsstörning.⁵⁹

Snapphane scoutdistrikt

Snapphane scoutdistrikt som omfattar mellersta och norra Skåne utgör ett distrikt inom Svenska scoutförbundet. 1962 åkte en scout från Bromölla scoutkår, Ann-Marie Colméus, på läger för scouter och utvecklingsstörda utanför Västervik. Lägret hette Marsbäcken och var ett av flera veckoläger runt om i landet som arrangerades av Svenska scoutförbundet. Lägerchef på Marsbäcken var Ulf Svensson som även var chef för Kolmårdens djurpark. Ann-Marie Colméus visste inte då vad utvecklingsstörning var mer än att det handlade om människor som var sena i utvecklingen och därför gick i speciella skolor. På Marsbäcken var scoutpatrullerna blandade med både pojkar och flickor. Vid den tiden var det alltid annars separata avdelningar, patruller och tältområden med stränga regler och gränser. Lägret blev en viktig upplevelse för scouten som åkte hem till Snapphane scoutdistrikt med en ny erfarenhet att förmedla.

Följande sommar åkte en grupp scouter från Bromölla på nytt till Marsbäcken. Ledare från Bromölla hälsade på, blev inspirerade och började fundera på om detta kunde göras

---

⁵⁸ Svenskt scoutliv 1965, s. 19f.

⁵⁹ Uppgiften kommer från brevväxling med Nils Stenermark.

också i Snapphane scoutdistrikt. Sven-Göran Colméus som var kårchef i Bromölla tog kontakt med Nils Stenermark på Lysestrand, och efter fler diskussioner bland scouterna i Snapphane scoutdistrikt arrangerades sommaren 1964 det första integrerade scoutlägret. Lägerplatsen låg på Ivö och lägret genomfördes till stor del efter mönster från Marsbäcken. Lägret på Ivö fortsatte följande somrar och lägerledningen letade efter intresserade scoutledare i Snapphane scoutdistrikt. Under de första åren spelade Lions Club en viktig roll genom att ekonomiskt stötta de nya scoutlägren.

I Snapphane scoutdistrikt arbetade man också med *Hästskoaktionen*, bl.a. genom kurser inom distriktets ram där syftet var att alla skulle bli informerade om det nya arbetet med handikappfrågor. De som startade Ivölägret var drivande även i detta arbete och en kommitté för handikappscouting, HS-kommittén, bildades i Snapphane scoutdistrikt. Samtidigt föddes tanken på att skapa ytterligare ett integrerat scoutläger. Intresset och behovet var enormt bland de många utvecklingsstörda som fortfarande bodde på stora institutioner, sov i stora sovsalar och tillbringade hela sitt liv där. Efter en kurs i *Hästskoaktionen* som hölls på särskolan i Hässleholm, där det fanns progressiva lärare, stakades ett nytt lägerområde ut i Hårsjö by utanför Vittsjö. Nils Stenermark var med och tittade på området tillsammans med Erik och Elisabet Hallonsten. Nya scoutledare rekryterades och sommaren 1966 arrangerades det första lägret i Hårsjö. Efter hand har det tillkommit fler integrerade scoutläger: Sjösalalägret, Cykellägret, Göingelägret, Vemmentorpslägret.

Kostnaderna var mycket låga på dessa läger jämfört med andra läger. Under de första åren var ungdomarna från grundskolan befriade från lägeravgift. Deras avgifter täcktes av sökta och donerade pengar från framför allt Lions Club. Några ledare, bl.a. Sven-Göran Colméus, arbetade mycket under vinterhalvåret med att åka runt till Lions-avdelningar för att visa bilder och berätta. På Ivölägret spelades det in en film under lägertiden det andra året. Syftet var att kunna visa verksamheten för tilltänkta sponsorer. En film spelades också in på Lysestrand 1966 och visades senare på TV.

Samarbetet mellan Svenska scoutförbundet och Snapphane scoutdistrikt var livligt. År 1967 deltog scoutledare från Snapphane scoutdistrikt, Erik Hallonsten m.fl., på konfirmationslägret på Lysestrand och fick se dels ett nytt sätt att bedriva konfirmandarbete, dels ett nytt sätt att möta utvecklingsstörda. Deras erfarenheter från Lysestrand, och även från kurserna på Kjesäter, ledde till en vilja att utveckla den integrerade verksamheten i Snapphane scoutdistrikt ytterligare. Det började nu planeras för ett integrerat konfirmationsläger.

Ett läger i Åhus?

Det fanns en fastlagd tradition inom Svenska scoutförbundet att anordna konfirmationsläger. Därför var det inget märkligt att det startades ett till, det speciella var att det skulle startas ett integrerat konfirmationsläger. Det visade sig vara svårt att hitta en anläggning

som ville och kunde ta emot ett sådant läger. Evangeliska Fosterlandsstiftelsens (EFS) Ungdomsgård i Åhus tillfrågades och svarade ja.

Förberedelserna inför det första lägret i Åhus vilade på Erik Hallonsten och Ann-Marie Colméus samt på Sven-Göran Colméus. Scouting var A och O i uppbyggnadsskedet och rekryteringen av ledare och konfirmander till lägret byggdes på de tre aktiva scoutkåren i Bromölla, Hörby och Vittsjö. En av de blivande ledarna, Berit Colméus, hade konfirmerats på Lysestrand 1964.

I Karlskrona hade Sten och Cecilia Hallonsten gjort erfarenheter av konfirmandarbete på särskolan läsåret 1967-68. Barbro Hansson, lärare vid särskolan, sökte efter en präst som kunde tänka sig att konfirmera ungdomarna i hennes klass. När Sten Hallonsten fick frågan om han kunde konfirmera en grupp ungdomar på särskolan svarade han att han inte hade någon utbildning för det. Särskoleläraren undrade då ironiskt vem Sten Hallonsten trodde hade utbildning.⁶⁰ Han sa: Jag kan inte. Återigen ställdes han svarslös med svaret: Det är inga problem, de tar hand om dig. Och så blev det, eleverna blev prästens lärare.

Sten Hallonsten fick på särskolan erfarenheter av att arbeta med en segregerad grupp, men försökte efter konfirmationen att integrera gruppen i kyrkans ungdomsarbete i Karlskrona. Men då ungdomarna från särskolan blev inbjudna till Kyrkans Ungdom slutade ungdomarna från grundskolan att komma till träffarna. Dessa tråkiga erfarenheter ledde till ett behov av att hitta en form där man kunde lära ungdomar från grundskolan detsamma som Sten Hallonsten själv hade lärt sig. Att skapa en process där ungdomar från grundskolan lär sig att vara med i de utvecklingsstörda ungdomarnas värld. Kanske fanns den möjligheten på ett integrerat konfirmationsläger i Åhus.

3.1.2 Det första året i Åhus 1968

Vid konfirmationen i S:ta Maria kyrka i Åhus 1968 konfirmerades 17 ungdomar. Antalet ledare på lägret var cirka 10 personer. Medan antalet konfirmander på varje läger fortsatte att öka var antalet ledare konstant, mellan 8 och 10 personer, fram till slutet av 1980-talet.

Det finns olika uppfattningar om konfirmationslägret i Åhus sommaren 1968 var på försök, som ett experiment, eller om det redan från början var tänkt som det första lägret av många. De bland ledarna som ville pröva på en sommar upplevde att den minimala erfarenheten av integrerade läger medförde att det i förutsättningarna inför lägret inte kunde finnas något annat än att just våga försöka. Detta förstärktes av känslan att man gav sig in på något man inte hade tillräcklig kunskap om. Att andra ledare inte uppfattade lägret som en engångsföreteelse understryks av att det krävdes omfattande förändringar

---

⁶⁰ Under denna period skedde en omfattande utveckling av pedagogiken i särskolan.

lokalmässigt för att det skulle gå att ha läger på Evangeliska Fosterlandsstiftelsens (EFS) Ungdomsgård i Åhus. Åhusgården var inte anpassad för integrerade konfirmationsläger och därför byggdes lokalerna om för lägrets räkning. De två villorna på Åhusgården var i princip två stora sovsalar och byggdes om när kontraktet var skrivet. Därefter införskaffades tvättställ och toalettstolar från Ivöverken.

Ombyggnaden hann inte bli klar till lägerstarten. Därför bodde konfirmanderna i källaren och på vinden i föreståndarens villa, medan ledarna hade sitt högkvarter i köket. Föreståndaren själv med fru, Thure och Elsie Karlsson, lämnade sin villa och flyttade över till Åhusgården. Efter halva lägertiden kunde konfirmander och ledare sedan flytta över till Åhusgården.

Lägerchef på det första Åhuslägret var Erik Hallonsten. Han ansvarade tillsammans med Ann-Marie och Sven-Göran Colméus för rekrytering, marktjänst och programinnehåll. Sten Hallonsten ansvarade för allt som rörde konfirmandundervisningen. Insatsen var ideell och fick under de första åren göras på egen semestertid.

Det var en ung lägerledning och ledargrupp som skulle ansvara för konfirmationslägret. Många svåra frågor skulle bemötas i kontakten med konfirmanderna och deras föräldrar. Frågorna och synpunkterna var överhuvud taget många kring detta nya arbetssätt. Före lägret skickades det ut hälsodeklarationer som deltagarna skulle fylla i, och en del av konfirmanderna hade omfattande medicinering som skulle skötas på rätt sätt.

En glad episod från det första lägret förtäljer att en förälder till en av de utvecklingsstörda konfirmanderna klappade Erik Hallonsten på huvudet (då han varit behjälplig med praktiska bestyr) och uttalade: "Vad trevligt för lägerledningen att de har en sådan fin medhjälpare".

Året 1968 var inom handikappområdet ett viktigt år. Den nya omsorgslagen trädde i kraft med rättigheter för alla förståndshandikappade. Detta innebar att många hinder för nya vägar i samhällsgemenskapen försvann. Upplevelsen hos ledarna var att lägret betydde väldigt mycket för många av ungdomarna från särskolan. De flesta kom direkt från en institution med väskorna packade och kläderna märkta med landstingets emblem. Lägerledningen hade därför mycket liten kontakt med flera av föräldrarna till dessa konfirmander.

Fördelningen mellan konfirmander med utvecklingsstörning och utan utvecklingsstörning var mycket ojämn på det första lägret. Av sjutton konfirmander var fyra stycken flickor från grundskolan och dessa fungerade mer som assistenter än som konfirmander. Men trots den ojämna fördelningen upplevde ungdomarna från grundskolan och ledarna att lägret gav mycket också åt dem. Det var kul och kändes meningsfullt. Den gemenskap som många redan hade upplevt på de integrerade veckolägren kunde nu istället upplevas under fyra veckor.

För de flesta av ledarna verkar målsättningen med lägret i Åhus 1968 i första hand ha varit att få de utvecklingsstörda ungdomarna ut från institutionerna och i andra hand att konfirmera dem? Det centrala var integreringen, att delta i samhällets arbete med att

öppna upp institutionerna. Det stod vidare klart att det var scoutrörelsen som gjorde en insats medan Svenska kyrkan bara fanns med som aktör genom lägerprästen och Åhus församling.

Kyrkoherden i Åhus, Sigge Alpadie, var positiv till lägret. Svenska kyrkan hade vid sidan av konfirmationslägren i Åhus och lägret på Lysestrand ingen annan integrerad verksamhet. Därför upplevdes lägren som unika, man gjorde med dessa något nytt och spännande.

Åhuslägret präglades det första året av nybyggaranda. Det kändes meningsfullt att ge ungdomarna från särskolan en möjlighet att komma ut från de stora institutionerna. Hur man skulle bryta isoleringen för dessa människor ansågs som centralt och diskuterades ofta. Det talades mycket om anpassning till livet för dem som var institutionsskadade.

Ivölägret hade startat 1964 och arrangerades årligen tillsammans med lägret i Hårsjö som tillkom 1966, och nu hade ett integrerat konfirmationsläger startat i Åhus. Scoutarbetet för handikappade i Snapphane scoutdistrikt hade etablerat sig och var inne i en expanderande fas.

3.1.3 Scoutkonfirmationsläger 1969-72

Under denna period var antalet konfirmander mellan 22 och 26 stycken.

Premiäråret 1968 gav mersmak och sommaren därpå arrangerades det andra integrerade scoutkonfirmationslägret i Åhus. Denna andra sommar beskriver många att allt var mycket lättare. Lokalerna på Åhusgården var renoverade och ledargruppen var i det närmaste intakt från det första året. Om man på lägret 1968 levde lite dag för dag, så fanns det sommaren 1969 en säkrare framförhållning. Nu fanns också bland konfirmanderna en större grupp från grundskolan. Detta tillsammans med ledarnas trygghet och erfarenhet av integreringsarbete gjorde att grundskoleungdomarna mera var konfirmander och mindre var assistenter.

Under perioden 1969-72 var ledningen för lägret tydligt uppdelad på två ansvarsområden: dels den övergripande lägerledningen med ansvar för rekrytering, administration, ekonomi och program, dels konfirmandundervisningen inklusive böne- och gudstjänstliv som fungerade som ett eget ansvarsområde för lägerprästen.⁶¹

Lägerledningen strävade ibland åt olika håll under de första åren när lägret formades, vilket berodde på skillnader i vad man ansåg vara mest centralt: scouting och praktiskt

---

⁶¹ Erik Hallonsten var lägerchef till 1972 och efter honom Bo Gertsson 1973. Men denna uppdelning upphörde sedan och den samlade ledningen för lägret lades från 1974 på Sten Hallonsten, med undantag för det ekonomiska ansvaret som sedan 1973 innehafts av Bo Gertsson.

arbete, konfirmandundervisning och gudstjänstliv, socialt engagemang och integrering eller ... Detta arbete med balans mellan olika inslag och formulerandet av en helhetssyn i lägerverksamheten har allt sedan denna period varit drivande i Åhuslägrets utveckling.

Jämfört med premiäråret 1968 var lägerledningen samlad från början och hade ett helt år på sig att planera tillsammans. Det skapades ett material för konfirmandundervisningen som utvecklades efter hand. Undervisningen krävde ett nytt innehåll och en ny form jämfört med traditionellt konfirmandarbete, och många saker tog längre tid de första åren då de skulle göras för hand. Tanken på ett eget arbetsmaterial kom från Lysestrand och lägerledningen försökte under de första åren att få ett material godkänt. Man reste till Stockholm och samtalade men fick avslag på ansökan.

Ledarkulturen var under de första åren ganska auktoritär. Orsakerna till detta kan vara flera. Ledarna var unga, scouting hade i sig vissa auktoritära inslag och i konfirmandarbetet betonades undervisning mer än lärande.

För lägerledning och ledargrupp präglades Åhuslägrets första fem år i hög grad av det sociala ansvar som scouting tog i de stora samhällsförändringar som pågick för människor med funktionshinder. De första åren kännetecknades också av glädjen att göra något tillsammans, att med vänner få arbeta för samma sak. Det upplevdes som betydelsefullt att lägret inte var en isolerad företeelse utan ingick i ett sammanhang med de andra handikappscoutlägren. Detta manifesterades vid möten, diskussioner och ledarutbildningar under terminerna. Lägret var del av något större, både i samhället och inom scoutrörelsen.

Den ram som verksamheten tydligt sattes in i under åren 1969-72 var alltså scouting, men någon motivation för ledarnas del att ställa upp bakom det kristna inslaget behövdes inte. Detta hade sin förklaring i att det var helt naturligt att Svenska scoutförbundet hade konfirmationsläger på den tiden. Det var något av en dröm för en vanlig scout att få konfirmeras på ett scoutkonfirmationsläger, något som inte alla fick eller kunde.

Ur ideologisk synvinkel kan man säga att lägrets fokus var fördelat på en tredjedel konfirmandundervisning, en tredjedel social träning och en tredjedel scouting. Det kristna budskapet med morgon- och aftonböner inramade och präglade dagen, scouting utgjorde en stor del av dagens aktiviteter och social träning var temat under alla dygnets timmar.

De olika delarna smälte efter hand in i varandra och bildade mer och mer en helhet. Det var viktigt för den fortsatta utvecklingen att delarna på lägret inte stelnade i avgränsade områden.

3.1.4 Ett socialt evangelium 1973-84

Antalet ungdomar som konfirmerades under åren 1973-84 varierar mellan 28 och 31.

Åren 1973-84 skedde det en tydlig profilering av det sociala engagemanget. Uttryck som *det sociala evangeliet* användes flitigt. Betoningen av begrepp som *social*, *kollektiv* och *politisk* var märkbara i samhället och påverkade även Åhuslägret. Under perioden var det dessutom vanligt att beskriva lägrets innehåll med ord som var relaterade till människan och det mänskliga:

“De här konfirmanderna får en insikt i den diakonala sidan av evangeliet som är helt unik: Att ta vara på och vårda sig om sin medmänniska.”⁶²

“Jobbigt men inte svårt. Inskolning i mänsklighet.”⁶³

Perioden karaktäriserades av att uppbyggnadsskedet slutfördes och att lägerverksamheten allt mer stabiliserades. Det fördes inte längre någon diskussion huruvida man skulle fortsätta ett år till. Åhuslägret hade blivit en institution som återkom varje år, vilket t.ex. märktes på kölistorna som växte sig längre och längre.

I rekryteringsarbetet gick det att märka hur en del föräldrar anmälde sina ungdomar med en uttalad önskan om att det var det sociala evangeliet deras ungdomar skall få uppleva, inte en traditionell konfirmandundervisning. Genom det sociala evangeliet upplevde föräldrarna att ungdomarna lärde sig att göra något för medmänniskan. Detta fungerade som en stark ursäkt för att låta ungdomarna konfirmeras.

Det innebar ett trendbrott i lägrets utveckling att en person, Sten Hallonsten, övertog hela ledningen för lägret. Diskussionen om vilken betydelse kyrkan och det religiösa skulle ha i relation till scouting blev därigenom mindre påtaglig och försköts istället till frågan om balansen mellan det kristna och det sociopolitiska inslaget.

Nya ledare rekryterades nu bland dem som tidigare konfirmerats på Åhuslägret, ett system som utvecklats efter hand. Ledargrupperna dominerades under dessa år av personer som var mer intresserade av sociala frågor och handikappfrågor och mindre intresserade av scouting. Dessa ledare var generellt sett även måttligt intresserade av andliga frågor och trosfrågor. Sten Hallonsten arbetade så gott som ensam med de andliga frågorna. För de flesta var det istället tanken på integreringen som ett bidrag till samhällets byggande av välfärdsstaten som var det viktiga. Tilltron till detta perspektiv var total under perioden.

1973 tillträdde Sten Hallonsten en tjänst som stiftsadjunkt för diakoni i Lunds stift. Därmed blev Åhuslägret också en angelägenhet för Lunds stift vilket ökade möjligheterna både att utveckla verksamheten i Åhus och att i ett större sammanhang arbeta med handikappfrågor inom Svenska kyrkan. En av uppgifterna var att inspirera präster till att arbeta med konfirmandgrupper i församlingarna där ungdomar med funktionshinder kunde delta.

---

⁶² Intervju med Sten Hallonsten i Lundastiftet 6/1976.

⁶³ Rubrik på artikel i Vår Kyrka 38/1979.

Åren mellan 1973 och 1984 var också en tid av offentliggörande. Ledarna på lägret kände att de gjorde något bra och ville berätta för andra om detta. Därför inleddes ett samarbete med radio och TV. Det sändes en radiogudstjänst från Åhus 1975 vilket följdes av ytterligare en 1979. Ansvarig för religionsredaktionen på Sveriges Radio var då John Ronnås, vars dotter konfirmerades 1975.

Påskan 1981 och julen 1984 sändes gudstjänster i TV från Åhus på initiativ av Karin Wallentheim, ansvarig för TV-gudstjänsterna i södra Sverige. Detta offentliggörande ledde till att Åhuslägret blev känt utanför Lunds stift.

Gudstjänsterna i radio och TV ledde till att lägerledning och ledargrupp förde större och djupare diskussioner kring trosfrågor än tidigare. En följd av att bli offentlig var att man tvingades gå igenom vad man stod för och frågan var om man i radio eller TV med ord och musik kunde framföra ett budskap om man tvivlade på det man sade, men inte på det man gjorde.

Runt 1980 kunde man skönja värderingsförändringar i samhället. Inriktningen på ett socialt och politiskt engagemang flyttades till en inriktning på individen och det egna, en utveckling som slog ut i full blom under 1990-talet. Denna förskjutning från kollektiv till individ kom till uttryck även på Åhuslägret.

Sten Hallonsten upplevde att det tidigare lagts för mycket tonvikt vid den sociala aspekten och att lägret därför famlade vad gällde den andliga aspekten. Behovet att stärka det andliga inslaget kom även ur ledarnas diskussioner som visade att även om man måste ha respekt för olika behov på lägret, så behövde man skapa ledargrupper som uppvisade en större samstämmighet än tidigare vad gällde trosfrågorna. Under perioden hade flera ledare en uttalad ateistisk ideologi, vilket kunde komma till synligt uttryck, t.ex. vid nattvardsfirande då antalet ledare som avstod kunde vara fler än antalet som deltog.

En ny fas inträdde där det för första gången i lägrets historia blev tydligt att det behövde utvecklas en ledarpedagogik med större medvetenhet om vad ledarna är till för och skall stå för.

En faktor som troligen bidrog till denna utveckling var lägrets expansion. Många människor var engagerade även utanför själva sommarlägret, kölistorna på både konfirmand- och ledarsidan hade börjat växa och startandet av ett likadant läger var under planering, Ullstorpslägret 1983. Motiven till det nya lägret var dels behovet av ytterligare ett läger, dels att en grupp Åhusledare ville skapa ett nytt läger med delvis annan inriktning. Denna grupp bestod av scoutledare som ville fortsätta utveckla handikappsoutingen i Snapphane scoutdistrikt, men också av ledare som utifrån handikappideologiska motiv ville skapa ett nytt läger som byggde vidare på erfarenheterna av integreringsarbetet i Åhus.

Lägret på Ullstorp följdes av läger på Bäckhallagården vid Simrishamn 1984, på Nissaström 1986-1992 och från 1993 på stiftsgården Åkersberg i Höör. Initiativtagare till

det nya lägret var Erik Hallonsten, och i ledningen för Ullstorpslägret fanns bl.a. Gunnar och Berit Hallonsten, Magnus och Karin Tideman samt Katarina Kleiman.

Ansvarig ledare och präst på Åkersberglägret är idag Lena Petersson. Åkersberglägrrets informationsbroschyr har rubriken "I Fiskens tecken" och presenterar konfirmandtiden som en vandring där konfirmander och ledare tillsammans utforskar livet och den kristna tron.⁶⁴

3.1.5 Helhetslängtan 1985-89

Konfirmandgruppen i Åhus fortsatte att växa under dessa år. Mellan 30 och 36 konfirmander fick plats varje sommar. Detta ledde till att även ledargruppen växte eftersom systemet med rumsledare, som infördes i början av 1980-talet, krävde att det fanns en ledare per fyra konfirmander. Att varje ledare var knuten till ett särskilt rum innebar en betydande förändring på Åhuslägret. Ledarna fick ett större ansvar och en tydligare uppgift i integreringsprocessen, konfirmanderna kunde känna sig tryggare och lägerledningen lugnare. Förändringen innebar konkret att alla visste vem som såg och såg till alla konfirmander, varje dag.

Denna period karaktäriseras inte av en enhetlig profil. Därför har det varit svårt att sätta en bra rubrik på perioden. Rubriken "Helhetslängtan" syftar på en strävan, som ofta kom till uttryck, att sammanfoga de olika ideologierna och verksamheterna på Åhuslägret. Allt skulle vävas samman och inordnas i ett helhetsperspektiv:

"Här erbjuds omvändelse - både religiöst och socialt."⁶⁵

Denna period utgjorde i flera avseenden en fortsättning på föregående period där lägret sågs som ett livsstilsarbete med tonåringar, en träning i social kompetens och medmänsklighet för ungdomar från grundskolan och sarskolan.

Men nu påbörjades också en trevande förändring där inslagen av socialt och humanistiskt patos förenades med en starkare kristen profil. Det blev en öppnare inställning till den kristna trons betydelse, och allt oftare förekom diskussioner kring trosfrågor. I denna förändring deltog både präst, ledargrupp och konfirmander.

Det andliga inslaget blev mer markant, vilket inte minst samhälls- och omvärldssituationen bidrog till. Betoningen på det individuella öppnade för en renässans för religiösa och andliga frågor. De första tecknen på den privatreligiösa blandningen av nyandlighet och hälsa syntes när kampen om ungdomarna, att locka dem till sig med olika budskap, hårdnade då kommersiella intressen utmanade de traditionella sätten att vara föreningsaktiv, t.ex. i folkrörelserna. Ledarna på Åhuslägret ville visa

---

⁶⁴ Informationsbroschyr tryckt 1999 i Malmö.

⁶⁵ Rubrik på artikel i Budbäraren, EFS missionstidning, 32-33/1988.

konfirmanderna på den väg som kallas för den kristna vägen.⁶⁶ Att sedan vandra den vägen var ett beslut för varje enskild individ att ta.

I tidningsartiklar från perioden går det inte att utläsa någon tydlig formulering av den nya inriktningen. Artiklarna utgick mycket från talet om en praktisk kristendom och retoriken hade stora likheter med det sociala engagemanget på 1970-talet. Talet om medmänniskan och det mänskliga ersattes av ord som *gemenskap* och *tillsammans*:

“Med hjälp av ett tiotal ledare - gamla konfirmander - tränar vi ungdomarna i förståelse, stödjande åtgärder, naturliga attityder och praktisk gemenskap.”⁶⁷

”Tillsammans är grundidén. Här är det lika självklart att tvätta kalsonger som att be tillsammans.”⁶⁸

Det kan finnas olika anledningar till att det ännu inte talades så mycket i artiklarna om ett tydligare kristet och andligt inslag på lägret. En kan vara att man värnade om ett inre liv som man inte vill lämna ut eller att det helt enkelt är svårare att berätta om det som sker på ett djupare eller mer individuellt andligt plan än att berätta om hur man konkret går tillväga för att visa på vad det kan innebära att leva tillsammans. En annan kan bottna i en insikt hos journalisterna om att ta vara på det som tilltalar läsekretsen, nämligen begreppet praktisk kristendom.

Under åren 1985-89 skedde för första gången ett mer omfattande formulering av vad som hänt under Åhuslägrets två första decennier. Detta drev fram diskussioner kring vad man behövde arbeta mer med i framtiden. Ledargruppen började ifrågasätta inslag av karaktären “så har vi alltid gjort” och för första gången träffades ledare och lägerledning 1989 under några dagar utanför lägertid för att diskutera innehåll, uppläggning och pedagogik. Ett resultat av samtalen blev den kursplan som upprättades.

Förändringar under perioden skedde alltså inte bara på ett naturligt vis genom förändringar i lägrets förutsättningar, utan var också ideologiskt motiverade som resultat av intensiva diskussioner och överväganden.

Arbetet med integreringen var fastlagt i tydligt reglerade mönster och förändrades inte nämnvärt. Pedagogiken och undervisningen präglades fortfarande i stor utsträckning av lekfullhet och spontanitet.

Scouting på Åhuslägret hade under många år fört en undanskymd tillvaro. Men nu bands scouting samman med den fördjupade kristna profilen. Naturen, som dittills förknippats med scouting på uteläger och hajker, knöts ihop med skapelsetanken i den kristna tron. Det hade i ledargruppen funnits en irritation över att scouting hade haft monopol på

---

⁶⁶ “Vägen” var i urkyrkan en beteckning på dem som valde att ansluta sig till den kristna tron, se t.ex.

Joh. 14:6 och Apg. 9:2.

⁶⁷ Sten Hallonsten i FUB-kontakt 3/1987.

⁶⁸ Artikel i Budbäraren, EFS missionstidning, 32-33/1988.

naturliv och upplevelser av frisk luft, klart vatten, skuggande träd, doftande växter och elden som värmer på kvällen. Detta handlade också om Guds skapelse. Utelägret flyttade av denna anledning från den gamla skolan i Hårsjö by med grusplan och utedass till en lägerplats på Ivö, fri från grus och byggnader men för tillfället utsmyckad med Hästveda kommuns "bajamaja".

Det nya lägret som startade på Ullstorp 1983 fortsatte under perioden att utvecklas, nu på kursgården Nissaström i södra Halland. Men det skulle bli fler. 1987 hölls det första integrerade konfirmationslägret på Gålö i Stockholms skärgård. Initiativet kom från två föräldrar till konfirmander på Åhuslägret 1986, Margaretha Herthelius och Ingegerd Peterson. Konfirmander och ledare från Åhuslägret gjorde en "missionsresa" till Stockholm 1987 för att inspirera det nya lägret och påverka beslutshavare i Stockholm samt fira gudstjänst i Storkyrkan i Stockholm. Gålölägret drivs av Föreningen för Integrerad Konfirmationsundervisning i Stockholms stift (FIKS) och lägerpräst är sedan några år Jonas Persson. Jesu ord: "Ni är mina vänner" (Joh. 15:14) uttrycker Gålölägrets grundtanke att vänskapen med varandra och med Gud skall genomsyra hela lägret.⁶⁹

1987 var det premiär för en annan ny verksamhet med nära anknytning till Åhuslägret. "All Saints Club" (ASC) i Allhelgonakyrkan i Lund välkomnade ungdomar som konfirmerats på integrerade konfirmationsläger till träffar en gång i veckan under terminstid.⁷⁰

3.1.6 Andlig väckelse 1990-1997

Detta är perioden då Åhuslägret blev ett riktigt stort läger. Varje sommar konfirmerades mellan 36 och 44 ungdomar.

Under 1990-talet skapades på Åhuslägret en ny profil. På ett annat sätt och med andra ord betonades de kristna och andliga inslagen på lägret samtidigt som hela 1990-talet fortsatte att präglas av arbetet med helhetsperspektivet.

Under perioden formulerades en teologi som länge, eller alltid, funnits med men inte uttryckts som en teologi. Hörnstenarna i lägrets teologi: kristen människosyn, diakonal medmänsklighet och samhällsansvar, kopplades nu tydligare både till Jesu undervisning i Bibeln och till praktisk erfarenhet från lägret.

Kursplanen från 1989, en ny generation ledare och tidsandan skapade den nya inriktningen. Det fanns hos den nya generationens ledare en stor kunskap om och

---

⁶⁹ "Våga vara vänner", opublicerat material författat av Jonas Persson, 2001.

⁷⁰ ASC beskrivs mer utförligt i den tematiska dokumentationen.

⁷¹ Motiveringen finns på det diplom som följde med Allmänna Barnhusets Stora pris.

kompetens i lägrets pedagogik för att uppnå integreringsmålet samt en lojalitet gentemot den kristna trons centrala position i lägrets helhetssyn. Helheten inbegrep även "All Saints Club" (ASC) och samspelet var etablerat mellan konfirmationslägret och uppföljningsarbetet.

Vad det kristna livet innebär och kräver var en av utgångspunkterna i den nya kursplanen. Men budskapet till konfirmanderna var även att var och en hade frihet att få tro och tycka vad hon/han ville. Undervisning och liv på Åhuslägret utgick mer från insikten att skulle man kunna förmedla vad det innebar att vara kristen, så var man tvungen att ännu mer träna konfirmanderna i att leva som kristna. Detta gjordes, liksom tidigare, genom integreringen men nu också med en större tonvikt vid de andliga hjälpmedlen; bönen, mässan, musiken och riten.

En första fas under 1990-talet varade under de år då kursplanens författare fortfarande var aktiva. Sedan kom en ny fas med ledare som inte var bundna av kursplanen. Då återgick initiativet mer till lägerprästen igen. Men flertalet av dessa ledare var konfirmerade under den nya kursplanens första tid och präglade av dess tänkande.

Den sociala aspekten försvann inte utan inordnades i bibeltolkningen. Det var fortfarande betydelsefullt att Åhuslägret var med och byggde det goda samhället. Dock inte som under de första åren där lägret såg sig som en aktör i uppbyggnaden av välfärdssamhället i Sverige, utan snarare som en motkraft till nedmonteringen av detsamma.

Det var fortfarande viktigt att medverka till att människor med funktionshinder fick uppleva och vara med om samma saker som andra människor. Normaliseringsprincipen och integreringsprincipen fanns fortfarande med som en del av helhetsperspektivet.

En bekräftelse på detta, att Åhuslägrets arbete var en del av samhällets arbete för personer med funktionshinder, kom 1994 då Sten Hallonsten fick ta emot Allmänna Barnhuset i Stockholms Stora pris. Motiveringen löd:

"1994 års Stora pris till Sten Hallonsten för hans 25-åriga arbete med integrerade konfirmationsläger i Åhus, där han arbetat med 'inskolning i mänsklighet' genom att i undervisningen låta förståndshandikappade ungdomar och icke-handikappade ungdomar mötas och själva utveckla sina möten."⁷¹

I mitten av 1990-talet började det i ledargruppen diskuteras vad som var lägrets främsta egenskaper och tillgångar. Skulle det som var bra stärkas ytterligare, eller skulle man satsa på det som inte fungerade bra?

Flera ledare upplevde att under några år hade klassiska verksamheter som t.ex. äventyrsspår dag- och nattetid och andra aktiviteter som rymde mycket av komik, humor och spänning inte mottagits väl av konfirmanderna. Media, i synnerhet TV, hade skapat en ytlig professionalitet runt tävlingar och äventyr som var svår att konkurrera med och många ledare upplevde då att det inte var meningsfullt att tävla med det utbudet. Därför kom diskussionerna att handla om vad som inte kunde ges ungdomarna någon annanstans?

Ett av svaren var det som kunde erbjudas av upplevelser i kyrkorummet. Kvällarna i Åhus kyrka med tända ljus, stämmingsfull musik, bön och nattvardsfirande betonades och stärktes under 1990-talet. TV hade gjort leken mer professionell och Åhuslägret andligheten mer fördjupad.

Ett annat svar innebar en renässans för scouting och friluftsliv, något som många konfirmander saknade i sin vardag på hemmaplan. Dock innebar detta inte att det igen knöts starkare band till Snapphane scoutdistrikts handikappscoutverksamhet.

Under 1990-talet har utvecklingen också gått mot att hela lägret arbetat mer med musik. Det skapades en programpunkt som hette sång och musik, där de som spelade instrument träffades för sig och de övriga för att sjunga tillsammans, och eventuellt öva in stämmor.

3.2 TEMATISK DOKUMENTATION

Den tematiska dokumentationen är ordnad utifrån det som jag funnit vara det centrala innehållet på Åhuslägret. Först karaktäriseras tankarna kring och det konkreta arbetet med den sociala integreringen. Därefter beskrivs delarna i det pedagogiska arbetet: sång & musik, bön & gudstjänst, drama & teater samt samtal & diskussioner. Indelningen är densamma som i enkäten. Sedan följer det som kan hänföras till konfirmandundervisningen och det kristna trosinnehållet, dvs. teologin. Sist i den tematiska dokumentationen återfinns två avsnitt, det första om scouting och det andra om rekrytering av konfirmander och ledare.

3.2.1 Social integrering

Gruppindelning

Det har under åren använts många begrepp i syfte att karaktärisera och särskilja de två grupperna av konfirmander som integrerats på Åhuslägret. Dessa begrepp har oftast följt samhällets sätt att kategorisera människor med och utan funktionshinder, med visst undantag för de senaste åren då samhället i stort tillämpat det miljörelaterade handikappbegreppet medan Åhuslägret fortsatt att använda ett individrelaterat handikappbegrepp.

På lägret har man periodvis upplevt att de värderingar som finns inlagda i vissa begrepp har ställt till problem. Detta har framför allt visat sig i kontakterna med människor utanför lägergemenskapen då man har beskrivit vilka grupper som deltar och förhållandet dem emellan. Begrepp som förståndshandikappad och utvecklingsstörd kan vara svåra att tolka då de rymmer flera olika värderingar.

Redan från början fanns problemen med hur man skulle karaktärisera de olika konfirmandgrupperna. I början av 1970-talet delades konfirmanderna upp i grupp 1, som utgjordes av grundskoleungdomarna, och grupp 2, särskoleungdomarna. Men eftersom siffror uttrycker en gradering så fick grupperna namn efter färger istället. 1 blev grupp röd och 2 blev grupp blå, medan ledarna blev grupp gul. Men när någon glömde färgerna och frågade vilka som tillhörde den blå gruppen blev svaret: Det är ungdomarna från särskolan, för blå rimmor på två. I och med den upptäckten hade det systemet gjort sitt. Sedan följde en uppdelning i A och B, vilket följdes av fler uppdelningar. En av de första årens ledare beskriver situationen:

“Det fanns i bakhuvudet. Vi tänkte inte att några var sämre eller bättre men av praktiska skäl var vi ibland tvungna att dela in konfirmanderna i grupper. Det var förnedrande när det var tvunget att ha olika grupper.”

Länge användes mestadels de vardagliga begreppen handikappade och icke handikappade, men i takt med de allmänna förändringarna och att andelen konfirmander med fysiska funktionshinder minskade successivt på 1980-talet skedde det en förändring i karaktäriseringen av de båda grupperna. Det talades mindre om handikappade respektive icke handikappade och mer om ungdomarna från särskolan respektive ungdomarna från grundskolan, framför allt i direkt tilltal. Bruket att använda skolformen som kännetecken på grupptillhörighet har under 1990-talet blivit det vanligaste sättet då konfirmanderna skall delas i grupper. Men i samtal om de olika grupperna har man fortsatt att använda begreppen handikappade och icke handikappade. Detta har medfört att Åhuslägret dels inte tillämpar den övergripande termen funktionshinder, dels inte använt sig av det nya miljörelaterade handikappbegreppet utan istället använt det individrelaterade handikappbegreppet som synonymt med begreppet funktionshinder.

Gruppindelningen som utgår från ungdomarna från särskolan respektive grundskolan har under 1990-talet visat sig fungera bra när man delar konfirmandgruppen. Använder man sig av skolformen uppfattar konfirmanderna med utvecklingsstörning genast vilken grupp de tillhör. Många av dem som går i särskolan upplever sig inte som handikappade eftersom handikappad är den som sitter i rullstol.

Sten Hallonsten upplever att det med tiden funnits en mindre blyghet vad gäller att tala om handikapp. Det fanns en överdriven försiktighet tidigare, medan man numera öppet talar och frågar om handikapp. Konfirmanderna får t.ex. själva berätta om sina handikapp för varandra.

Tidigare fanns det på lägret fler inslag kring funktionshinder, t.ex. försök att aktivt träna ungdomarna med utvecklingsstörning i handikappmedvetande, och att alla fick uppleva hur det var att vara rullstolsburen. Men detta arbete har tonats ned, bl.a. genom en insikt om att medvetenheten om handikapp grundläggs under lång tid i hemmen och i skolan, och har man inte fått den där är det för kort tid att arbeta framgångsrikt med den på lägret.

Integrering

Den sociala integreringen är lägrets huvudprincip, dess motto, medel och mål. Att leva tillsammans och konfirmeras tillsammans utgör den stora glädjen. Men det är också det stora arbetet eftersom gemenskapen kräver stort engagemang. Under vissa perioder har man fått arbeta mycket för att integreringen skulle fungera medan den under andra perioder har vuxit fram i en mer konfliktfri process. Detta har oftast berott på ledarnas erfarenhet och konfirmandernas förberedelser. En konfirmand från grundskolan beskriver integreringens betydelse:

“Lägret hade aldrig blivit vad det varit om det inte hade varit integrerat, det är själva dynamiken, och utmaningen, det som stämningarna och de starka relationerna bygger på.”⁷²

Det var mycket tydligt uttalat att lägret från början arrangerades i första hand för de handikappades skull. Ledarna hade inte klart för sig under de första åren hur mycket lägret betydde för de icke handikappade. Det var en handikappinsats som gjordes, helt i linje med hur det skulle vara i samhället då. Denna övertygelse präglade allt, även det som sades och visades när man var ute och informerades, eller sökte bidrag.

En av de största skillnaderna sommaren 1969 jämfört med startåret 1968 var att konfirmandgruppen nu bestod av ett större antal ungdomar från grundskolan och därför fungerade inte bara integreringen utan hela lägret på ett helt annat vis. 1969 fick ungdomarna från grundskolan vara konfirmander istället för att vara hjälpledare. Ledarna hade lärt sig mer och kunde av erfarenhet bygga ett annat läger från början, även om integreringsarbetet fortfarande trevade sig fram. En av ungdomarna från grundskolan berättar:

“När jag var med 19xx hade lägret inte riktigt tagit form. Det var väl inte helt lätt med integreringen.”⁷³

Ledarna kämpade de första dagarna på lägret för att få ungdomarna från grundskolan att förstå vad som förväntades av dem. Många av ledarna upplevde att de fick arbeta hårt med integreringen, och att det fanns en större växelverkan mellan integration och segregation under de första åren. Det förekom regelbundet segregerade aktiviteter för de olika grupperna. Det fanns de åren en uppfattning om att ungdomarna från särskolan hade behov av att få hävda sig i sin grupp och att de andra hade det i sin grupp.

Grupperna träffades tillsammans med en ledare och diskuterade problem och glädjeämnen dels på lägret, dels med den andra gruppen, och ledarna fick möjlighet att undervisa i hur integreringen skulle gå till. Det handlade t.ex. om att pojkar och flickor

---

⁷² Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

⁷³ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1969-72.

som blivit förälskade inte öppet fick gå och hålla varandra i handen. Detta fick de vänta med till efter lägret, eftersom det kunde framkalla avundsjuka och gruppbildningar. Ledarna upplevde att samtalet som metod var krävande och tog mycket tid - men att det var ett bättre sätt än ordergivning.

Det fanns även en speciell hajk för ungdomarna från grundskolan då de tillbringade en natt i vindskydd och sedan vandrade längs stranden tillbaka till Åhus från Yngsjö. Under tiden fick ungdomarna från särskolan ha en fest på Åhusgården. Ledarna gav sig iväg med ungdomarna från grundskolan, och Sten och Cecilia Hallonsten fick komma och ta hand om ungdomarna från särskolan. Detta synsätt förändrades i början av 1980-talet då man inte längre skulle segregera grupperna.

På 1970-talet fanns inte den hårda disciplin som senare utvecklats och lägerledningen tillät i större utsträckning att ungdomarna från grundskolan förde bus, bl.a. på nätterna. Det skedde ingen tydlig verbalisering eller medvetandegörande tillsammans med konfirmanderna av den process som ungdomarna från grundskolan drogs in i. Men denna process ägde alltid rum i ledargruppen där det noga diskuterades hur integreringen skulle vara, t.ex. kring hur hård man skulle vara vad gällde att tvinga folk att vara tillsammans och på vilket sätt man skulle hjälpa dem med det.

Det fanns på 1970-talet en naturlig sektorisering som innebar att man gick till dem som var lika om man inte tvingades vara med de andra, en problematik som lägret levde med hela tiden. Hur mycket skulle man ta i detta och hur mycket skulle man låta de olika grupperna inom respektive grupp fritt få umgås med varandra.

I början av 1980-talet slutade man med de segregerade hajkerna. Anledningen var att det kom en ledargrupp som hade behov av att integrera i större utsträckning än tidigare. Man ville se vad som hände om man gjorde mer tillsammans. Det var även en rättvisefråga. Varför skulle ungdomarna från grundskolan få ligga ute själva en natt, ha det mysigt, vandra hem längs stranden och komma hem uppfyllda av detta som man sedan inte kunde dela. Istället skulle ungdomarna från särskolan applådera dem som varit duktiga och orkat gå hem.

Behovet av att ändra på detta ledde till att under 1980-talet blev mer på lägret gemensamt, vilket utmanade integreringspedagogiken. En del av ungdomarna från grundskolan opponerade sig och ville inte att man alltid skulle vara tillsammans, en från särskolan och en från grundskolan, och när några motsatte sig systemet uppstod oro i gruppen.

Därmed fanns det en ny grogrund för pedagogiska diskussioner och tankar. Dessa ledde till att det mot slutet av 1980-talet uppstod ett behov av att åter igen vid vissa tillfällen dela konfirmandgruppen för att prata om vad som händer när man integrerar ungdomar från grundskolan och särskolan och lever tätt tillsammans under fyra veckor. Samtalen med ungdomarna från grundskolan ledde Sten Hallonsten, och ungdomarna från särskolan samlades i en eller flera grupper med de andra ledarna. Efter hand kom också

samtalen i dessa grupper att mer och mer handla om integreringen och hur det var att leva tillsammans.

Genom diskussionerna grundlades en modell som är ett slags bearbetning av den integreringsprocess som ägde rum på lägret. En modell som utvecklades mer och mer och som på 1990-talet har funnit en fast form. En erfarenhet i denna modell är att ungdomarna från grundskolan mer än vad man tidigare förstått har behov av att få prata dels om vad de är med om på lägret, dels om sina kamrater från särskolan och deras funktionshinder.

Före lägret har ungdomarna från grundskolan fått frågan vid ett hembesök om de säger ja till att fullt ut möta, leva med och hjälpa ungdomar från särskolan. Ett ja innebär full solidaritet med ledningens uppläggning av lägret, att inte ifrågasätta varför man gör det ena eller det andra. Däremot får eventuella frågor och synpunkter tas upp i de segregerade samtalen om integreringsprocessen. Där finns det utrymme att prata om varför man skall göra så eller så, varför det är på ett visst vis och varför ungdomarna från särskolan är som de är och gör som de gör.

Det är nödvändigt att både få uttrycka känslor och ställa frågor för att kunna hantera både egna och andras reaktioner. Och är man ovan vid detta arbetssätt brukar det bli så under lägrets gång att konfirmanderna upptäcker fler och fler sidor hos både sig själva och hos sina kamrater som inte är lätta att hantera. En del människor blir man glad av att umgås med och andra är det svårt att vara med. En del av ungdomarna från särskolan blir favoriter precis som ungdomarna från grundskolan, medan andra lätt blir undanskuffade. Det behövs alltså även en kollektiv bearbetning av hur lägergemenskapen skall fungera för att föreningens motto - att ingen skall behöva känna sig ensam eller utanför - skall fungera. Alla skall få uppleva att detta är ett sammanhang där jag är välkommen och där andra vill vara tillsammans med mig. Men detta kommer inte av sig självt utan måste arbetas fram.

Samtidigt har det under 1990-talet lagts vikt vid en tydlighet gentemot alla, inte minst särskoleungdomarna, att i glädjen över att vara tillsammans är alla inte lika. Därför delas gruppen ibland på två, något som ifrågasätts framför allt av de lindrigt utvecklingsstörda ungdomarna som undrar varför man skall dela på sig när man alltid annars är tillsammans. Svaret de får är att vid vissa samtal är det viktigt att konfirmanderna går åt olika håll för att diskutera hur det är på lägret. Genom att skapa medvetenhet om att alla är olika och kan olika saker skall glädjen och gemenskapen stärkas. Utifrån denna medvetenhet har alla något att ge till varandra och lägrets uppgift blir då inte att ta bort handikappet.

De gruppvisa samtalen utgår från vad som är lätt respektive vad som är svårt på lägret. Det sker en genomgång i båda grupperna av hur det fungerar på rummen och i lagen samt i övriga indelade par och grupper. Från konfirmanderna kommer det frågor och problem som måste hanteras.

I integreringsarbetet betonas viljan och förmågan hos grundskoleungdomarna att gå in i ett samarbete med särskoleungdomarna, att man ställer upp för varandra och verkligen blir kamrater så att man efter hand går in i detta av eget hjärta, inte bara för att det sägs att man skall göra det utan att det växer fram ett nytt sätt att se på varandra och att leva med varandra.

Hur detta fungerar skiftar naturligtvis från årgång till årgång och beror på ledar- och konfirmandgruppens sammansättning. Det finns i varje årgång starka personligheter och drar dessa åt samma håll som lägerledningen så går integreringsarbetet fortare. Om dessa personer ställer sig negativa eller frågande tar det längre tid. Det kan vissa somrar bli tuffa samtal och ibland även individuella diskussioner som kan bli mycket allvarliga med dem som tycker att det är svårt att vara tillsammans.

Den pedagogiska uppläggningsen av integreringen blir således en ständigt viktig diskussion för lägerledning, ledargrupp och för ungdomarna från grundskolan. Ledarna måste våga ta tag i vad de ser och fungera som en enhet. Ledargruppen måste vara helt överens om hur integreringen skall fungera på lägret, annars kan man inte påverka konfirmanderna. Vad skall uppmuntras, tillåtas respektive sättas stopp för.

En av de faktorer som avgör om man lyckas eller inte med integreringen är förarbetet. Vilken är ledargruppens sammansättning, hur mycket tid lägger man på att tala sig samman och hur mogna är ledarna att ta itu med problem och svårigheter.

Integreringspedagogiken på Åhuslägret förutsätter att ungdomarna från särskolan särbehandlas. De båda grupperna deltar inte på lika villkor på lägret, men skall ändå göra saker tillsammans. Den ena gruppen får inte höra att ni skall konfirmeras på ett särskilt sätt. Nej, alla konfirmeras på samma sätt. Det är lika villkor för konfirmation. Men förutsättningarna för att kunna klara det på lika villkor, dvs. att stå tillsammans i kyrkan, att ligga på knä tillsammans osv. förutsätter att den som är stark stöttar den svagare. Då kan man eventuellt börja tala om lika villkor.

Att det är olika villkor upprepas ofta på lägret. Syftet med det är att ungdomarna från grundskolan aldrig skall glömma att den andre har ett funktionshinder. I denna pedagogik finns en tro på att det då är lättare att lära sig att behandla varandra med respekt och förvänta sig samma saker av kamraten som man förväntar av sig själv. Men då måste man undervisa ungdomarna från grundskolan om vad handikappet består i och vad det medför.

Sten Hallonsten tror att om man behandlar varandra likadant så förlorar bägge grupperna på det, och det kan finnas en risk att empatin försvinner. Kanske tänker någon att nu har jag ställt upp för dig flera gånger, jag har hjälpt dig att bädda, tvätta m.m. så nu får du klara dig själv. Om en av konfirmanderna från grundskolan tänker så har hon/han inte kommit till insikt om att den andre hela tiden behöver stöd. Sten Hallonsten menar vidare att konfirmanderna från grundskolan skall lära sig att hjälpa sin kamrat från särskolan, eftersom de i kraft av sin större intelligens är skyldiga att stötta den andre. Men insatsen är inget som konfirmanderna från grundskolan skall ha särskilt tack för. Allt ingår i förutsättningarna - på olika villkor.

En inbyggd risk i denna pedagogik är att ungdomarna från grundskolan inte visas motsvarande empati. Dessa kan ibland i de segregerade samtalen uttrycka att det är svårt att orka med tvåsamheten och att de upplever att de behöver mer tid för sig själva. Diskussionen återkommer på Åhuslägret då tröttheten är stor och konfirmanderna orkar mindre. Ungdomarna från grundskolan har då ibland fått höra att de är på lägret för de handikappades skull, hur trötta de själva än är. En sådan uppmaning framkallar ofta en motreaktion där ungdomarna från grundskolan känner att de inte är lika viktiga, vilket blir till en signal till ledarna att minska ambitionerna i integreringsarbetet. Kraven på ungdomarna från grundskolan att bry sig om sina kamrater från särskolan, höja sin toleranströskel och orka mer har i detta fall nått en gräns där man måste inse att ungdomarna från grundskolan har behov av att få vara små och svaga. Denna situation tillhör det som är svårast att hantera i integreringspedagogiken, bl.a. eftersom den kolliderar med solidaritetstanken i den kristna tron: att tjäna varandra.⁷⁴ Svagheten i pedagogiken visar sig när ingen riktigt orkar samtidigt som lägret förutsätter att någon orkar.

Lusten hos ungdomarna från grundskolan att vara mer tillsammans med varandra växer med tröttheten. Under alla år har grundskoleungdomarna uppmanats att spara det segregerade umgänget till efter lägret, men under 1990-talet har protesterna blivit allt fler. Sten Hallonsten upplever att lägret fortfarande inte har hittat rätt balans i denna fråga.

Utveckling mot åretruntverksamhet

Då Sten Hallonsten 1984 blev kyrkoherde i Lunds Allhelgonaförsamling gavs möjlighet att förverkliga två idéer som vuxit fram. Den ena var att utveckla verksamheten genom en lokal förankring under terminstid, den andra att etablera ett centrum för integrerat arbete och för handikappfrågor i Lunds stift.

Den första idén kom ur ett gammalt behov som formulerats på olika sätt. Bland konfirmanderna hade det under flera år uttalats en önskan att få träffas regelbundet efter lägret. Hos ledarna fanns en motsvarande längtan att få utveckla integreringsarbetet så att gemenskapen mellan grupperna på lägret permanentades i det "vanliga" livet hemma.

Ledarnas behov kom ur en frustration över att social integrering inte blivit en del av vare sig Svenska kyrkans ungas verksamhet i lokalavdelningarna eller Svenska scoutförbundets verksamhet i kårerna, trots att Åhuslägret funnits under så många år.

Från Svenska kyrkans ungas sida hade man under flera år gjort framstötningar om att få hjälp att integrera ungdomar från särskolan i den vanliga verksamheten. En del lokalavdelningar inom Svenska kyrkans unga hade försökt att integrera enstaka ungdomar från särskolan i sin verksamhet, fast med mycket skiftande resultat. Även inom Svenska scoutförbundet hade arbetet med social integrering mestadels stannat vid tidsbegränsade läger.

---

⁷⁴ Tanken om solidaritet kan lätt riskera att bli en tanke om offer, där endast den ene tjänar den andre.

Tanken var att skapa ett centrum där många ungdomar, både från grundskolan och särskolan, kunde träffas samtidigt. Precis som på lägren krävdes en någorlunda jämn fördelning av ungdomar från särskolan och grundskolan för att total integrering skulle fungera.

1987 bildades en integrerad lokalavdelning inom Svenska kyrkans unga. Till den nya verksamheten, kallad "All Saints Club" (ASC), var ungdomar som konfirmerats på integrerade konfirmationsläger välkomna. Gensvaret var stort och varje onsdagkväll samlades mellan 50 och 80 ungdomar inne i kyrkan. Planen framför kyrkan fylldes av cyklar, bilar och färdtjänstfordon från sydvästra Skåne. Det kom ungdomar åkande med tåg och buss från hela Skåne varje onsdag. "Klubben" har fortsatt och med åren har en grupp för de äldsta, en ledarutbildning och en föräldragrupp kommit till.

Konflikt

Det går att urskilja en konflikt i integreringsarbetet som funnits under åren. Den består i en motsättning mellan hur mycket konfirmanderna från sär- och grundskolan skall och kan göra tillsammans, och hur mycket de skall och bör/måste göra var för sig. Konflikten är svår att lösa eftersom den rymmer värderingsskillnader i frågor om vad som är lika värde och villkor.

Konflikten kan också ses som ett uttryck för att människor söker sig till dem som de uppfattar som likadana som de själva är. Därför krävs det ibland en hård disciplin eller kontroll för att konfirmanderna skall vara tillsammans med dem som de uppfattar som annorlunda. Vad man riskerar att missa om integreringen blir för reglerad är att det också kan vara uttryck för en sund mänsklig drivkraft att segregera, dvs. vara med likasinnande. Det finns avkoppling bland de människor som tillhör den egna gruppen.

3.2.2 Pedagogik

Det är ofta svårt att skilja vad som är innehåll och vad som tillhör en pedagogik. Underrubrikerna i detta avsnitt: sång & musik, bön & gudstjänst, drama & teater, samtal & diskussioner är delar av lägrets innehåll, men fungerar också som pedagogiska redskap i konfirmandarbetet och integreringsprocessen. Scouting och det praktiska arbetet, t.ex. händernas arbete vid femprogrammet, skulle kunnat få egna rubriker i detta avsnitt, men de återfinns under rubriken "Scouting".

Sång & musik har tillsammans med bön & gudstjänst varit de områden som utvecklats mest, både i undervisningen, som programinnehåll och som pedagogiska redskap. Drama & teater har alltid haft stor betydelse liksom samtal & diskussioner, men medvetenheten om dess pedagogiska funktion har växlat. Musikens och tonernas språk, att sjunga och spela tillsammans, att dansa eller röra sig till musik är något som alla kan förstå och vara

med i. Musiken har en gemenskapande funktion. Alla kan förstå det språk som uttrycks i dramaövningar och enkla pantomimer eller gestaltningar av t.ex. bibeltexter eller konkreta situationer i livet. Alla kan förstå och vara med. Under 1990-talet har ritens språk uppmärksammats som ett språk tillgängligt för alla, varför bön & gudstjänst fått större utrymme på Åhuslägret. Samtal & diskussioner är däremot en språkform som har tillfört nästan enbart ungdomarna från grundskolan värdefulla upplevelser och erfarenheter.

Sång & musik

Under hela Åhuslägrets tid har det inom Svenska kyrkan pågått ett kontinuerligt arbete med nya visor och psalmer i en strävan att utveckla den andliga sången. Omkring 1968 skrevs många nya psalmer som idag tillhör de mest kända och använda. En av dem blev Åhuslägrets signaturmelodi:

“Kom å va me, kom hit ska du se,
jag har en fantastisk idé.
Du får va me, om denna idé,
att bygga ett himmelrike.

Du, å du, får vara me,
å du, å du, får vara me,
å du, å du, å du, å du,
får också vara med, och jag.
Vi får va me, om denna idé,
att bygga ett himmelrike.”⁷⁵

Sångpärmen har en stor betydelse på varje läger och används dagligen. Alla konfirmander får en sångpärm att ta med sig hem efter lägret och den är för många, särskilt konfirmander från särskolan, ett av de bästa redskapen för att kunna hålla minnena vid liv. Sångpärmens funktion som budskapsförmedlare är ännu större än Bibelns och psalmbokens. En konfirmand skrev i sitt enkätsvar:

“Jag är tacksam för den goda Gud som framställs i sångerna, de hjälper mig att förstå vad Gud är för mig.”⁷⁶

Sångtitlar och strofer ur pärmens sånger och visor återkommer i flera enkätsvar, liksom i kyrkospel och predikningar m.m. på lägret. Merparten av sångtexterna uttrycker med ett begripligt språk en konsekvent människosyn och teologi som kretsar kring ett antal nyckelbegrepp och centrala bilder i kristendomen. Bland de mest kända kan nämnas: “Våga vara den du är”, “Du vet väl om att du är värdefull”, “Vi har funnit”, “Låt oss

---

⁷⁵ Gunnar Kampe, 1968.

⁷⁶ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

vandra i ljuset”, “Drömmar om liv”, “I frid vill jag lägga mig ned”, “Gör en ring för frihet”, “Endast kärleken segrar” och “Var inte rädd”.

Flera av sångerna och psalmerna kommer från andra kyrkor och länder. Dessa sånger kompletterar väl innehållet i kyrkospelen, som ofta har internationellt tema, och har även glada melodier och rytmer som inbjuder till rörelse och dans. Två exempel, som på olika sätt konkretiserar lägreets innehåll, är “Oh, freedom”, en negro spiritual, och “Vi ska spela med änglarna”, en sång från södra Afrika. I dessa upprepas texten men för varje ny vers kommer ett nytt verb som gestaltas mer eller mindre livaktigt. “Freedom” följs av “singing”, “shouting”, “praying” och “spela” följs av “dansa”, “klappa”, “krama” etc.

I utgåvorna av Åhuspärmerna på 1990-talet har det, till de flesta av sångerna på de gula sidorna, skrivits till hänvisningar till bibelord eller bibeltexter som är utgångspunkt för eller passar till sångtexternas innehåll.

Att sjunga tillsammans är att tala med varandra på ett språk som kanske alla människor, både från särskolan och grundskolan, ofta finner lättare. På Åhuslägret har det alltid sjungits mycket, vid lägerbål, morgonböner och gudstjänster. Men också som ett ensamt nynnande eller gemensamt trallande, hand i hand på väg till matsalen eller femprogrammet. En konfirmand skrev i sin enkät:

“Alla underbara sånger som vi lärt oss och känner igen. Alla dessa underbara minnen som man kan prata om, om och om igen utan att tröttna.”⁷⁷

Musiken har successivt fått ökad betydelse både som innehåll och pedagogisk metod, kanske just p.g.a. att det är det språk som alla kan förstå och på något sätt uttrycka sig på. Ledargrupperna har mer och mer dels insett att sång och musik är bra redskap i integreringsarbetet, dels upptäckt hur sången och musiken i nya sammanhang kan fungera som den pedagogiska grunden. Med mycket musik, och bra musik, är det lätt att förmedla upplevelser. Och omvänt skapar nya upplevelser och nya ceremonier även nya musikaliska behov.

Gudstjänsterna från Åhuslägret i radio och TV i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet medverkade till att tvinga fram en större kvalitet på musiken, vilket krävde att det pedagogiska tänkandet utvecklades. En ensam gitarr gjorde inte längre någon sommar. Det fanns ett krav på att det skulle låta bra, att det skulle finnas ett visst mått av professionalitet. Detta krävde både fler musiker och duktiga ledsångare.

När kvalitetskraven på sång & musik ökade blev det tydligt att det fanns en dubbelhet i att å ena sidan alla får vara med, å andra sidan att bara vissa var kvalificerade. Förutom vid gudstjänsterna i radio och TV blev motsättningen riktigt uppenbar 1982 då några ledare skapade en lägerorkester. Både bland ledare och konfirmander fanns det fler och fler som spelade instrument, och medan tidigare alla konfirmander hade suttit tillsammans och sjungit så fick nu de som kunde spela ett instrument vara med i en

---

⁷⁷ Man från särskolan, konfirmerad 1985-89.

lägerorkester. Det var främst ungdomar från grundskolan som var med i lägerorkestern samt några enstaka från särskolan som kunde spela lite eller fick vara med för att de ville.

Glädjen över att det gick att kombinera professionalitet med spontant och tillåtande deltagande i musiken varade några år. Många musikaliska ledare och grundskoleungdomar gav utrymme för ungdomar från särskolan att spela i lägerorkestern. Ungdomarna från särskolan fick i övrigt vara med i helheten genom sången där alla deltog efter sin förmåga. Helheten bar och de som sjöng falskt kunde också vara med. Men så småningom blev uppdelningen allt mer tydlig. De som kunde fick vara med, och de andra fick titta på, eller sjunga med i "kören". Detta gällde både ledare och konfirmander.

Utvecklingen ledde både till problem och möjligheter, och uppenbarade en insikt om att i princip allt som görs på Åhuslägret både har positiva och negativa effekter. Det finns inget som bara blir enkelt eller heltäckande inom något område.

Inom sången & musiken kan inte full delaktighet och integrering upprätthållas om ungdomarna från särskolan inte får delta på samma villkor som ungdomarna från grundskolan. Lägret har därmed satt en gräns för när det inte längre kan kallas sång & musik. En gräns där kvalitet går före glädje och jämlikhet.

Tendensen förstärktes under 1990-talet då flera personer i ledargruppen var musikutbildade. Problematiken utvidgades då till om lägrets möjligheter begränsades om de som var duktiga solister skulle stå tillbaka för helheten och för integreringens princip om att alla måste göra allt tillsammans. Det fördes en diskussion i ledargruppen om förhållandet mellan solosång och allsång, individuella prestationer och gemensamt musicerande. Sten Hallonsten upplevde i musikens kvalitet en förstärkning av budskapet och en möjlighet till andhämtning i själva arbetet. Det kan vara tröttsamt att alltid vara tillsammans och avkopplande att lyssna till något som är väldigt fint. En vila för kropp och själ.

Bön & gudstjänst

Även om scouting präglade mycket av lägerverksamheten de första åren så uttryckte ändå flera av ledarna att den religiösa biten var viktig. Det var ett fantastiskt sätt att få uppleva en kristen gemenskap, som ingen hade upplevt i sin hemförsamling. Man upptäckte och fick lära sig att det kanske fanns en Gud på ett helt annat sätt än vad man hade trott tidigare, något som betydde väldigt mycket. Även ledarna kunde uppleva att andakter och gudstjänster gav mycket i en tid som präglades av sökande:

“Man var inte van vid att sitta alla stilla stunder vid andakter och så. Det upplevdes som väldigt meningsfullt. Man fyllde som ledare ofta mer egna behov än vad man var till tjänst.”⁷⁸

---

⁷⁸ Enkätröst från en av de första årens ledare.

Traditionerna kring bön & gudstjänst har förändrats flera gånger. Under någon period ersattes bön och gudstjänst till stor del av social gemenskap. Men generellt sett har alltid morgonbön, aftonbön och gudstjänster på söndagarna varit en del av lägrets rytm. Några gudstjänster på olika platser har också varit återkommande inslag, t.ex. Yngsjö kapell, S:ta Annas ruin i Åhus, Vittsjö kyrka och Ivö kyrka. Kvällsmässorna i S:ta Maria kyrka i Åhus med ett flödande hav av tända ljus, musik och en tät gemenskap på golvet i koret blev tidigt till en stark tradition, ihågkommen av många konfirmander.

Morgonböerna har haft stor betydelse (inte minst pedagogiskt) i lägrets rytm och har utvecklats med åren. Under slutet av 1970-talet inleddes traditionen att dramatisera en bibeltext vid morgonbönen. Inledningsvis stod de olika lagen med konfirmander för dramatiseringarna, men under slutet av 1980-talet övertog ledarna denna uppgift. Detta innebar att ledarna blev mer delaktiga i konfirmandundervisningen, men samtidigt minskade konfirmandernas delaktighet. Morgonböerna i Åhus förknippas dock allra mest med Margareta Melins bön:

“Tack min Gud för att jag vaknar frisk och glad till en ny dag.
Din är dagen, Din är solen, Din är jorden, Din är jag.

Du är Gud och ska bestämma. Tag mej Herre, använd mej!
Mina armar, händer, fötter, de kan säkert hjälpa dej.

Tag mej Herre, lär mej leva mer och mera lik Din Son.
Lär mej skilja rätt från orätt. Allt Du ger mej är ett lån.

Tack Herre för en ny dag. Håll mej i Dina händer.”⁷⁹

Under 1990-talet har det skett en kraftig utveckling av börens och gudstjänstens betydelse. Träning i andlighet och i bön har blivit ett centralt inslag, med influenser bl.a. från den ekumeniska komuniteten i Taizé i Frankrike. Denna andaktsform består av en blandning av flera moment - fr.a. bön, musik och ljuständning - som tillsammans skall stärka gemenskapen och den individuella upplevelsen. Detta går också att uppfatta som en pedagogisk metod där bönen och musiken är redskap i en emotionell och social träning.

Till pedagogiken kring bön & gudstjänst hör även utvecklingen av de hemligheter som överlämnas till konfirmanderna under lägret. Dessa beskrivs under rubriken “Konfirmationsteologi”.

Drama & teater

Sten Hallonsten inledde i början av 1980-talet ett pedagogiskt samarbete med musikterapeuten Britt-Marie Adolphsson. De skapade ett konfirmandlektionsmaterial avsett i

---

⁷⁹ Melin 1987, s. 7.

första hand för ungdomar med grav utvecklingsstörning, de som inte alls kommunicerar intellektuellt. Adolphssons arbete med barn och gamla, att nå in till en människa genom musik och rörelser, bekräftade Åhuslägrets erfarenheter och bidrog till att utveckla kombinationen av musik och drama som främsta pedagogiska redskap i konfirmandundervisningen. Denna erfarenhet kan sammanfattas i orden: det man inte kan säga får man göra.

Drama har alltid varit ett av undervisningens pedagogiska redskap. Konfirmanderna har fått gestalta de tio budorden, bibelberättelser och scener i kyrkans och människors liv. Genom kyrkospel och pantomimer har konfirmanderna två och två eller i grupper både tränat sig i social integrering och framfört den kristna trons innehåll.⁸⁰

Teater har i olika former varit en stor del av kvällarnas program och vid lägerbålen i skymningen. För att inte tala om alla de spontana rollspel som konfirmander - främst från särskolan - förgyllt lägren med.

Under 1980- och 1990-talen har drama utvecklats som pedagogisk metod, framför allt genom att ledare i de olika ledargrupperna har varit utbildade eller haft erfarenhet av arbete med drama & teater. Ledargrupperna har under de två sista perioderna dagligen använt drama vid morgonbönerna för att gestalta bibelns berättelser. Det har över huvud taget blivit viktigare att kunna förmedla bibelns berättelser genom drama för att göra dem begripliga. I detta har ledarnas kunskaper kommit till nytta.

Samtal & diskussioner

Samtalet har haft en naturlig plats i lägrets liv under alla perioder, både i undervisningen som tidigt lämnade det traditionellt katederledda arbetssättet och i integreringsprocessen. När man umgås och arbetar ihop dygnet runt uppstår många tillfällen till personliga samtal. Men i den intensiva samvaron uppstår också problem och konflikter som måste hanteras genom samtal.

Under 1980- och 1990-talen växte sig medvetenheten starkare om samtalens betydelse. Det man eftersträvade syftade till att stärka konfirmandernas förmåga att samtala dels om tro och livsåskådning, dels om vad som hände med dem själva under lägret.

Då samtalsmetodiken utvecklades blev Sten Hallonsten och ledargruppen medvetna om att det vid sidan av samtalens positiva effekter också fanns en negativ biverkning. Konfirmanderna som fått lära sig att "tänka två", dvs. arbeta tillsammans med en kompis blev mer och mer koncentrerade på att hjälpa varandra. När sedan någon ställde frågor till diskussion till konfirmanderna var det påtagligt att framför allt ungdomarna från grundskolan hade anammat arbetssättet så skickligt att de inte tillät sig själva att gå ur mönstret och tänka kring vad de själva tyckte. Denna situation upprepades varje år och

---

⁸⁰ Social integrering och trons innehåll, något som i och genom just gestaltandet ofta blivit synonymt.

synliggjorde en farlig risk med denna bieffekt, nämligen att det man inte själv får tänka över och formulera till slut inte betyder något för en. En konfirmand uttrycker en liknande erfarenhet:

“Kanske hade man övat sig mer på att möta andra icke handikappade om det hade varit segregerat. Alla sociala spel/roller präglas totalt av integreringen.”⁸¹

Konflikt

Det som kanske främst drivit utvecklingen inom sång & musik framåt har varit konflikten mellan amatörism och professionalitet; deltagande och uppvisning; om alla skall känna att de kan delta utan hänsyn till kvaliteten eller om vissa utvalda skall stå för fiolerna.

Den tilltagande fokuseringen på ett personligt böne- och andaktsliv, som ett viktigt moment i den kristna människans utveckling, synliggör den konflikt som finns mellan det inåtriktade och det utåtriktade livet. Det kan också formuleras som en konflikt mellan det mentalt personliga och det praktiskt sociala. Möjligen är detta en av de klarast tidsrelaterade konflikterna i lägrets historia.⁸²

Det är svårt att urskilja en konflikt som drivkraft i utvecklingen inom drama & teater. Här borde finnas en grogrund till samma motsättning som inom sång & musik, den mellan deltagande och uppvisning. Men inom drama & teater har inte det individuella utrymmet varit lika påtagligt som inom sång & musik.

I samtalen på Åhuslägret har det mer och mer framskyntat en konflikt dels mellan uppmaningen att hjälpa andra och uppmaningen att tänka själv, dels mellan lojaliteten med lägrets mål och det naturliga ifrågasättandet av principer.

3.2.3 Konfirmationsteologi

Utmaning till en ny konfirmationsteologi

Den teologiska reflektionen kring konfirmandarbete med funktionshindrade ungdomar och integrerat konfirmandarbete påbörjades redan 1967 när Sten Hallonsten konfirmerade ungdomar i särskolan i Karlskrona. Men utmaningen att formulera en ny konfirmationsteologi uppstod i början av 1970-talet då Åhuslägret växte och Lunds stift ställde sig bakom lägret. Detta sammanföll i tid med ett större arbete inom Svenska kyrkan med att formulera en modern konfirmationsteologi.

---

⁸¹ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

⁸² Den andlige vägledaren Peter Halldorf fångade i en rubrik i Kyrkans Tidning 1990-talets ensidiga upprepning av individen som den kristna vägens vandrare: “Endast i ensamheten möter du Gud”. Denna teologi från mellansverige har en lång väg att gå till sin ytterlighet på andra sidan Helge å.

På riksplanet träffades konfirmandkonsulenterna under 1970-talet på konferenser och ur detta arbete växte sakta en ny teologi fram. De första riktlinjerna för konfirmandarbetet i Svenska kyrkan utkom 1978. I dessa riktlinjer fanns även ett avsnitt för konfirmandarbete bland handikappade.

1971 fick biskop Olle Nivenius i Lund ett brev från Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxnas (FUB) länsordförande i Kristianstads län. Brevet innehöll en grundläggande fråga: Vad gör egentligen Svenska kyrkan för funktionshindrade ungdomar när det gäller konfirmation?

Rykten om goda erfarenheter av att integrera ungdomar med och utan utvecklingsstörning på konfirmationsläger i Åhus hade spritt sig. FUB-ordföranden frågade också biskopen om Svenska kyrkans inställning över huvud taget till människor med funktionshinder. Hade Svenska kyrkan tagit ställning och fanns det någon policy för ett arbete med att konfirmera utvecklingsstörda.

Själv såg Olle Nivenius inga problem i att konfirmera utvecklingsstörda ungdomar. Han menade tvärtom att det handlade om:

“Att dra dem innanför det heligas horisont.”⁸³

Från FUB:s sida upplevde man att ungdomar från grundskolan hade rätt att tacka nej till konfirmation, medan ungdomar från särskolan skulle känna tacksamhet om det fanns någon enskild präst som var intresserad av att konfirmera dem. Man upplevde också att Svenska kyrkan i stort inte såg till att konfirmandarbetet organiserades så att alla fick samma möjlighet att konfirmera sig. FUB-ordföranden undrade tillspetsat om de utvecklingsstörda skulle tacka och buga om kyrkan engagerade sig i deras situation, eller om de utvecklingsstörda skulle förstå att de inte var viktiga för Svenska kyrkan så länge det inte fanns ett organiserat konfirmandarbete.

Utmaningen att formulera en ny konfirmationsteologi kom alltså till stor del från FUB och deras grundfråga innebar början till ett större arbete för Åhuslägret. Lunds stifts konfirmandkommitté trädde in som huvudman för Åhuslägret och visade därmed att Svenska kyrkan ställde sig bakom arbetet. Det innebar också att Svenska kyrkan tog över en del av ansvaret från Svenska scoutförbundet.

Olle Nivenius uppdrog åt Sten Hallonsten att bygga en organisation för konfirmandarbete bland ungdomar i särskolan. Samtidigt inleddes på riksplanet i början av 1970-talet ett arbete i syfte att se över vad man gjorde inom Svenska kyrkan på detta område.

När konfirmandarbetet för ungdomar i särskolan organiserades i Lunds stift handlade det till största delen om att starta grupper i församlingarna under terminstid. Alla kunde inte få plats på Åhuslägret, ville inte åka på läger eller hade inte råd. Arbetet ledde till många diskussioner i församlingarna med präster, föräldrar och vårdpersonal.

---

⁸³ Citat ur intervju med Olle Nivenius.

Institutionssamhället levde till viss del fortfarande kvar och personal från vårdhem och avlastningshem stöttade eller beslutade, ofta i föräldrars ställe.

Det fördes diskussioner om vilka som kunde konfirmeras; om det enbart var något för dem som kunde förstå konfirmationens innehåll verbalt. Många präster ville nu gå längre och kunna konfirmera alla. Man ville göra upp med den gamla synen där konfirmationen var ett slags prestation där människan lärde sig de tio buden, de tre trosartiklarna och sedan som belöning fick höra att de var välkomna till nattvardsbordet. I den konfirmationsteologin var ordet "bekräftelse" synonymt med att människan inför Gud presterar ett visst kunskapsinnehåll.

Istället skulle den konfirmationsteologi som nu infördes se konfirmationen som en Guds bekräftelse på att vi människor är bra som vi är. Vi är alla Guds barn, vare sig vi verbalt kan förstå och upprepa tio Guds bud eller ej. Utifrån denna teologi blir konfirmationstidens centrum att meddela Guds kärlek och nåd till alla människor, samt betona att det är Gud som presterar detta genom att på olika språk och vägar förmedla detta till människan. Man måste inte kunna si eller så mycket eller just det eller det för att få vara med. Den som själv vill är välkommen.

Den nya konfirmationsteologin stötte på motstånd från två håll. Det var dels från präster och lekmän som tyckte att det var en felaktig teologi, dels från föräldrar och vårdpersonal som inte trodde på det nya budskapet och menade att deras ungdomar skulle slippa utsättas för Svenska kyrkan.

Många vuxna hade negativa upplevelser från den egna konfirmationstiden och ville beskydda ungdomarna. Någon sa syrligt: "Det räcker väl med att de är handikappade, skall de dessutom behöva konfirmeras".

Arbetet gick vidare under 1970-talet, ofta just i samtal med olika grupper som behövde övertygas om att det nu fanns ett nytt sätt att se på konfirmation i allmänhet och på konfirmation för ungdomar i särskolan i synnerhet.

Det fanns under denna tid i Svenska kyrkan, liksom i samhället i övrigt, en strävan att öppna upp, kritisera och reflektera, omvärdera och ifrågasätta gamla sanningar. Men en ny konfirmationsteologi var svår att få gehör för. Det var i första hand de egna erfarenheterna från de första lägren som låg till grund för reflektionen kring konfirmationens teologi.

De andliga erfarenheterna av att ungdomar från särskolan nu fanns med i lägersammanhang gav ledarna på Åhuslägret en känsla av att Gud tidigare gjorts väldigt liten, och att den risken alltid finns när vi själva som människor säger att den eller de får vara med, men inte andra. På Åhuslägret visade det sig att när varje människa får vara med på sina egna villkor så blir Gud istället större. Då kan också konfirmationens innebörd bli att här kan alla vara med.

Det fanns återigen personer som förespråkade en annan tolkning, att det räcker med dopet som tillräckligt tecken på Guds nåd och kärlek. Både präster och lekmän hävdade

detta. Svaret från Åhuslägret blev att om konfirmationstiden är Svenska kyrkans största ungdomsarbete så kan det inte vara så att det räcker med dopet. Konsekvensen av ett sådant tänkande blir att om vissa får höra att för deras del räcker det med dopet, så blir vissa människor viktigare än andra, dvs. dem som det satsas konfirmationsundervisning på. Att hävda att det räcker med dopet är dessutom ett sätt att göra det lätt för sig. Har man inget alternativ att erbjuda till den gamla, traditionella konfirmationsundervisningen så får man istället förändra konfirmandarbetet så att alla kan vara med.

Motståndarna saknade oftast en viktig förutsättning för att kunna förstå den nya teologin, nämligen de egna erfarenheterna som grund för behovet att formulera en ny eller förändrad teologi. Ett exempel på vad erfarenheten kan betyda är att då man umgås intensivt med funktionshindrade människor framträder snart människan medan funktionshindret försvinner.

Motståndet drev fram en evangelisk glöd hos lägerledning och ledargrupper på Åhuslägret. Med Jesus som förebild skulle de föra in människor med funktionshinder i Guds rike. Man läste och förstod evangeliet på ett nytt sätt, med nya ögon. Det var inte längre kunskapen utan upplevelsen som stod i centrum. Man ville att alla skulle få uppleva gemenskap och kärlek, få erfara upplevelsen att vara Guds barn.

I den lutherska teologin var konfirmation och nattvard intimt kopplade till förståelsen och initialt fanns även teologiska problem med dessa frågor på Åhuslägret. Men på 1970-talet tvingades många att börja reflektera på allvar kring frågor som: Vad har vi i samhället eller i kyrkan för attityder till funktionshinder och vad kan vi göra i ett visst sammanhang? Tillsammans med dessa reflektioner följde den teologiska diskussionen på Åhuslägret: Varför skall man konfirmeras och vilka skall konfirmeras? Skall alla med funktionshinder konfirmeras eller skall man vara särskilt duktig för att konfirmeras? Räcker det ändå inte med dopet för några?

Misstro som pedagogisk drivkraft - ett exempel

Misstron har ofta varit stor vad gäller möjligheterna att integrera ungdomar från särskolan och ungdomar från grundskolan, inte minst har denna misstro riktats från särskolans sida. Under 1970-talet fanns det på föräldramöten i särskolan en återkommande fråga kring integrering som ställdes av lärare, kuratorer och föräldrar. Frågan handlade om hur man på de integrerade lägren gjorde så att inte ungdomarna från särskolan skulle känna sig utanför utan kunde vara med i gemenskapen.

Dessa frågor kom ofta ur en undran om hur man samtidigt kunde ha undervisning av personer som inte kunde läsa eller skriva och med personer som både kunde läsa och skriva. En del föräldrar undrade om inte deras utvecklingsstörda ungdomar skulle känna sig utanför eller "dumma" i den situationen. De undrade då om det ändå inte var så att man faktiskt skulle vara tillräckligt duktig i något avseende för att få vara med på lägret.

Dessa frågor tvingade lägerledning och ledargrupp att omforma konfirmationsteologin eller snarare börja definiera den. Det första man gjorde på Åhuslägret var att ta ställning

för ett icke bokanknutet konfirmationsalternativ. I strävan att alla skulle kunna vara med var det viktigt att kunna säga att det var inget krav att kunna läsa eller kunna förstå på traditionellt intellektuellt vis. Följden blev istället att upplevelsen sattes i centrum. Därigenom blev arbetet med drama och musik ännu viktigare. Men även ceremonier och riter utvecklades; istället för att läsa bibeltexterna fick de gestaltas och levas.

I riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete som kom 1978 visade det sig att konfirmandarbetet i Svenska kyrkan var på väg från ett intellektualiserande och kunskapsbetonat synsätt till ett mer emotionellt och upplevelsebetonat. Detta passade Åhuslägret som upplevde att man låg i frontlinjen i detta arbete. Pedagogiken som utvecklats för integrerad konfirmandundervisning visade sig tillämplig även för icke integrerade sammanhang.

I de nya riktlinjerna för konfirmandarbete i Svenska kyrkan från 1994 upprepades mönstret från 1978 genom att en del saker togs upp som länge hade funnits med i konfirmandarbetet och pedagogiken i Åhus. I de nya riktlinjerna fanns inslag av det som utvecklats speciellt för konfirmander med en intellektuellt sett annan kapacitet än grundskolans elever, men som i Åhus visat sig fungera bra även för ungdomar från grundskolan. Lägerledningen upplevde det som tillfredsställande att det pedagogiska arbetet på Åhuslägret hade burit frukt, att det skedde ett närmande till det allmänna konfirmandarbetet.

I riktlinjerna betonas att undervisningen skall ta sin utgångspunkt i konfirmandens situation, att man skall vandra tillsammans med konfirmanden. En vandringsteologi med konkreta inslag där man gestaltar symboliken i Bibelns berättelser på ett handgripligt sätt, t.ex. genom att tvätta varandras fötter. (Joh. 13:5ff.) Detta var ett sätt att arbeta på som man på Åhuslägret hade lång erfarenhet av.

I riktlinjerna påtalades även vikten av att ha en genomtänkt teologi, vad man egentligen vill med konfirmandtiden. Det hade lägerledning och ledargrupper under flera år också arbetat med i Åhus.

I efterhand har man på Åhuslägret konstaterat att det man förlorade under 1970-talet var förhållandet till boken. Trots att "Bibeln i urval och bild" under denna tid utkom och blev en succé på lägret, inte minst bland konfirmanderna från grundskolan, så försvann något centralt ur undervisningen och pedagogiken, vilket även försvagade den teologiska medvetenheten och kompetensen.

I ivern att alla skulle kunna vara med nedvärderades boken och upplevelsen uppvärderades. Detta tvingade senare fram ett kritiskt nytänkande: hur skulle de olika inslagen och behoven kombineras.

Undervisningens innehåll

Innehållet i konfirmandundervisningen har givetvis förändrats över tid, men flera av de begrepp och principer som bildar teologisk och pedagogisk utgångspunkt har funnits med

allt sedan de första åren. I det material som konfirmanderna skall använda i undervisningen formuleras på första sidan den teologiska utgångspunkten:

“Tillsammans vill vi lära mer om kristen tro, lära känna varandra, ta emot Guds kärlek och försöka leva som Jesus lärde: i kärlek, i medmänsklighet, i vänskap.”⁸⁴

En konfirmand ger i enkäten sin tolkning av lägrets teologiska utgångspunkt:

“Med fler Åhusläger skulle definitivt världen vara ett trevligare ställe. Man önskar att fler kunde inse att oförbehållsam kärlek är Guds viktiga gåva till människan.”⁸⁵

En annan konfirmand speglar också i sitt enkätsvar konfirmandundervisningens teologiska utgångspunkt, men gör det på ett mer allmänt språk:

“Samarbete och tålamod har jag lärt mig mycket om. Min syn på handikapp och handikappade har förbättrats med förståelse och respekt. Livskvalitet, livsideal och mål hamnade i och med lägret i ny dager. Framför allt var lägret en supersolid grund att stå på idealmässigt genom tonåren.”⁸⁶

Materialets uppläggning utgår sedan från ett fyrdelat möte där konfirmanderna möter Gud i naturen, i gudstjänsten, i bönen och i Bibeln. Dessa möten beskrivs genom psalm- och vistexter, bibeltexter, böner, trosbekännelser och dikter.

Den sista delen, mötet med Gud i Bibeln, är den mest omfattande och innehåller en mer utförlig beskrivning av Jesu undervisning och liv. Denna undervisning speglas i den rytm som präglar människans liv: rörelsen från födelse till död genom dop, konfirmation, vigsel och begravning. Den speglas i de särskilda frågeställningar och händelser som människan brottas med och upplever, t.ex. kampen mellan ont och gott eller erfarenheter av mänskligt samspel.

Sist i materialet får konfirmanderna dels veta vilka bibelord som tidigare års konfirmander fått vid sina konfirmationer, dels se en bild på Allhelgonakyrkan i Lund med tillhörande text:

“Vi ses på All Saints Club varje onsdag i Allhelgonakyrkan.”

Den största förändringen i själva konfirmandundervisningen kom genom den kursplan för Åhuslägret som skrevs 1989. Arbetet med kursplanen innebar ett medvetandegörande genom att det skrevs ned vad som egentligen skulle ske under fyra veckor på Åhuslägret. Först av allt i kursplanen formulerades konfirmandlägrets syfte:

“Att visa på glädjen att få tro på Jesus Kristus och vad det innebär att leva som kristen.”

---

⁸⁴ Stencilmaterial “Konfirmandpärm för Åhuslägret”.

⁸⁵ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

⁸⁶ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

Därefter följde två grundläggande principer:

“1. Upplevelse: ett spännande äventyr där vi överlämnar hemligheter och upplevelser på trons väg.

2. Kunskap: Inläring av böner, bibelord, psalmer och sånger, bud och trosbekännelser.”

Kursplanen beskriver dag för dag vad som skall ske vid morgonböner, konfirmandundervisning, pärm dax, eventuella kvällsprogram, aftonböner, ljusmässor, gudstjänster, handikappteaktioner m. m.

Det gick att urskilja två huvudfunktioner i den nya kursplanen. Den ena var skärpningen av den kristna profilen på lägret, att det skulle bli tydligare för konfirmanderna att det som de var med om var en väg in i kristen tro. Den andra var att den innehåll och den pedagogik som experimenterats fram under de tidigare perioderna nu fastställdes.

Ett exempel från kursplanen där dessa linjer möts är det system med hemligheter som överlämnas till konfirmanderna. Detta system går ut på att den kristna tro som lägret vill presentera för konfirmanderna ges i form av hemligheter.

Den första hemligheten är ljusets hemlighet, att bli invigd i ljusets rike. Den andra är nattvarden, gemenskapen med Jesus Kristus och med alla människor runt jorden då brödet delas rättvist. Den tredje är bönens hemlighet, det egna samtalet med Gud. Slutligen är den fjärde hemligheten korset, symbolen för att livet är starkare än döden och att kärlekens makt är starkare än ondskans.

Hemligheterna överlämnades i ritens form vid ljusmässorna en gång i veckan. Riten gör att konfirmanderna upplever att det som de får ta emot innehåller något speciellt och att det blir en förmån att få ta emot det. Genom att riterna upprepas då nya hemligheter kommer till skapas en process där pedagogik och rit samverkar till att konfirmandernas förståelse av den kristna trons centrala innehåll växer. Dessutom blir det möjligt att ta emot något som i en annan situation bara skulle upplevts som pinsamt eller besvärligt.

Efter hand har fler hemligheter tillkommit, bl.a. naturens hemlighet som uttrycker ett behov av att föga samman skapelseteologi med scouting och miljömedvetenhet.

Då helhetssynen på konfirmandlägret började formuleras under andra hälften av 1980-talet blev bibeltolkningen en hörnsten i arbetet. Allt på lägret utgår från samma källa, och den källan är Nya testamentets syn på människorna som en enda kropp. Olika delar av kroppen kan drabbas av svårigheter och då skall de starka delarna stötta de svagare. Detta innebär för synen på lägrets deltagare ett förtydligande av en människosyn där alla har lika värde. På lägret hör alla ihop och behöver varandra, och detta omfattar alla deltagare, med och utan funktionshinder. Detta innebär för synen på lägrets struktur att det inte går att skilja mellan, eller olika värdera, praktiskt arbete, scouting, integreringsarbete, konfirmandundervisning, gudstjänster etc. I diskussionen ingick att det var viktigt att både konfirmander och ledare kände att det inte var prästen som ensam hade hand om det

religiösa och de andra ledarna om resten. Detta skulle för konfirmanderna dela upp dagen, och därmed de olika aktiviteterna, i delar utan samband.

Bibeln fick överhuvudtaget en helt annan betydelse på lägret. Lägerledning och ledargrupp utgick från en växelverkan mellan tolkning av Bibeln och tolkning av det man gjorde. I arbetet med t.ex. skapelsen och naturen skulle bibeltexter knytas till konfirmandernas egna erfarenheter och det kollektiva ansvaret för att sedan ritualiseras i bön, sång och gudstjänst. Inte bara under 1990-talet utan även tidigare har man på Åhuslägret försökt att göra Bibeln mer tillgänglig för i första hand konfirmanderna från sarskolan genom att använda bibelutgåvor med stor text, bilder och ett begränsat urval av texter.

Den ökade fokuseringen på andlighet under 1990-talet var ett resultat av kursplanen från 1989, av erfarenheterna från ASC där mässor och aftonböner haft stor betydelse och av tidsandan i stort. Det hade blivit mer korrekt att uttrycka och beskriva företeelser med ett religiöst språk.

Under Åhuslägrets första år rådde en strikt uppdelning i konfirmandundervisning och övrig programverksamhet. Konfirmandundervisningen tog lägerprästen ensam hand om, en situation som i grunden varit oförändrad under åren. Men i takt med att innehållet i konfirmandundervisningen och lägrets övriga verksamheter successivt har sammanfogats har ledarna blivit mer delaktiga i undervisningen. Åhuslägret skiljer sig från annat konfirmandarbete på så vis att ledarna, med undantag för prästen, i princip saknar egen förankring i Svenska kyrkan vid sidan av Åhuslägret, eller saknar erfarenhet från Svenska kyrkans unga.

En förändring under 1990-talet är att ledarna själva talar om andliga ting med ett religiöst färgat språk. Omfattningen har varit olika beroende på ledargrupp, men gemensamt för alla är en ökad insikt om att ledarna betyder mycket som föredömen för konfirmanderna. Inte bara hur man arbetar integrerat utan även hur man lever och är som en kristen människa. Om inte ledarna betraktar sig själva som kristna eller troende så blir det svårt för konfirmanderna att tycka att det betyder något. Det blir då bara prästen som får stå för den biten och av honom förväntar man sig inget annat. Egentligen kommer detta resonemang ur diskussionerna från arbetet med kursplanen 1989 när dåvarande ledargruppen konstaterade att det är oss de ser upp till. Det är oss de hör på.

Ett sätt att studera undervisningens innehåll på Åhuslägret är att granska de bibelord som varje årskull av konfirmander tilldelas vid konfirmationsgudstjänsten. Ledargruppen och lägerledningen väljer tillsammans ut ett bibelord som speglar den aktuella sommarens konfirmandgrupp och förhållanden, eller kan vara ett lämpligt ord på vägen efter lägret.

Valen av bibelord under åren 1968-1997 har en del gemensamt. De flesta är lätta att förstå, fria från krångliga teologiska ord och begrepp. Ofta är de korta och kärnfulla med en enkel uppmaning som t.ex. "Kom och se" (Joh. 1:46, 1970), "Dela med dig" (Apg. 2:45 och Hebr. 13:16, 1972) och "Ge inte upp er frimodighet" (Hebr. 10:35, 1986).

I tretton av bibelorden förekommer antingen ordet "kärlek" eller ordet "älska", vilket gör detta budskap till det överlägset vanligaste. Bland dessa tretton bibelord förekommer

ställen som exv. "Mitt bud är detta: att ni skall älska varandra så som jag har älskat er." (Joh. 15:12, 1976 och 1989), "Alla skall förstå att ni är mina lärjungar om ni visar varandra kärlek." (Joh. 13:35, 1988) och "Den som förblir i kärleken, förblir i Gud." (1 Joh. 4:16, 1995).

Vid fyra tillfällen handlar bibelorden om att livet som kristen kan ses som en vandring, ett tema som återkommer även i flera sång- och psalmtexter. Bland dessa fyra kan nämnas bibelord som "Så låt oss vandra vidare på samma väg." (Fil. 3:16, 1974) och "Ditt ord är mina fötters lykta." (Ps. 119:105, 1984).

Det är svårt att se markanta skillnader mellan valen av bibelord under de olika perioderna. Under 1990-talet finns explicit ordet "Gud" uttalat vid tre tillfällen, medan det varit underförstått i flera bibelord under tidigare perioder. Ord som "bön" och "himmelrike" gör också debut under 1990-talet. En intressant frånvaro utgör ordet "Jesus". Vid ett tillfälle finns ordet "Kristus" med och vid flera tillfällen är det bibelorden uttalanden av Jesus, men det måste man alltså själv äga kunskap om.

En politisk teologi

På Åhuslägret har det inte uttalats något politiskt ställningstagande, men däremot har ett allmänt socialpolitiskt engagemang funnits underförstått. Det har alltid pågått ett samtal med konfirmanderna kring hur människor i utsatta positioner, t.ex. personer med funktionshinder, skall kunna leva på lika villkor i samhället. Vad fungerar respektive fungerar inte? Genom sådana diskussioner kommer man automatiskt in på socialpolitiska frågor, frågor som står över partipolitiska diskussioner.

Engagemanget för människor som lever i den tredje världen har under hela Åhuslägrets historia funnits med på olika sätt, i kyrkospelens texter eller genom att gäster har kommit, berättat och visat bilder. Orättvisor och missförhållanden i de fattigare delarna av världen har oftast varit teman i gudstjänster och kyrkospel.

Syftet har varit dels att rent allmänt medvetandegöra konfirmanderna om hur det ser ut i världen, dels att vidga solidaritetstänkandet i den meningen att det arbete som bedrivs på Åhuslägret med att stötta och skydda varandra också måste gälla alla andra människor. Orättvisorna på andra sidan klotet skall också människor i Sverige vara med och bekämpa. Detta har också varit ett sätt att balansera idyllen i Åhus i syfte att undvika risken för självrättfärdighet. På lägret är vi insatta i ett större perspektiv och överallt i världen finns det motsättningar mellan människor, hinder, fördomar och orättvisor. På alla sätt skall vi i enlighet med evangeliet vara med och bidra till ett bättre samhälle. Och i detta tänkande finns även socialpolitiska värderingar med i bilden. En konfirmand berättar:

"Lägret gav insikt om människors lika värde, behov och möjligheter trots väsensskilda förutsättningar. Detta tror jag på något sätt har påverkat min livssyn

även om det är svårt att sätta på pränt. Lägret öppnade mina ögon för världen. Jag tror att lägret påverkat min politiska uppfattning i ganska hög grad. Om du vill veta hur får vi talas vid.”⁸⁷

Däremot har det inte varit aktuellt att i kyrkospelen beskriva orättvisor och missförhållanden utifrån svenska förhållanden, t.ex. för personer med funktionshinder i Sverige. Sten Hallonsten menar att det kunde varit möjligt, men att han själv och ledarna inte varit medvetna om det perspektivet, kanske för att Åhuslägret självt deltog i förändringsprocessen i Sverige. Det har varit svårt att under tiden veta vad Åhuslägret egentligen bidrog till. De missförhållanden som tidigare fanns på institutioner och i samhället uppenbarades efter hand som utvecklingen gick framåt. Eftersom upplevelsen var att det snabbt skedde goda förändringar kändes det inte meningsfullt att kritisera utvecklingen.

Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet skedde en förändring av den politiska retoriken på Åhuslägret. Talet om vad lägreets innehåll betydde ur socialpolitisk synvinkel trädde tillbaka och ersattes av ett mer religiöst präglat tal. Cecilia Hallonsten menar att då frågan ställdes på 1970-talet om vad som ingick i bilden av helhet, och om det politiska engagemanget, så präglades svaret av socialt och politiskt präglade begrepp som solidaritet, rättvisa, jämlikhet och frihet. Dessa termer var även kristet korrekta i vissa sammanhang på 1970-talet. Runt 1990 började svaren istället att ges med begrepp som var relaterade till ett utpräglat kristet eller andligt språkbruk. Det hade då börjat att bli både tillåtet och inne att använda ett religiöst språk.

Konflikt

Det finns en mångfacetterad konflikt som blir uppenbar när man talar om kristen tro och teologi på Åhuslägret. Lite förenklat kan man säga att den handlar om vad som kan ses som ett uttryck för kristen tro och diakonal teologi respektive vad som är uttryck för profan social och politisk ideologi.

Men konflikten både djupnar och klarnar i skenet av följande fråga: måste en tanke eller en företeelse uttryckas med ett religiöst präglat språk för att kunna sägas vara uttryck för kristen tro?

Är det så att det verkligen finns skillnader, eller är konflikten ett uttryck för kampen om vem som skall få formulera var ett begrepp eller en företeelse hör hemma - i det religiösa eller i det världsliga.

Vilken betydelse har egentligen språket? Ibland använder sig både det religiösa och det världsliga språket av samma ord för att beskriva samma sak, t.ex. kärlek eller gemenskap. Andra gånger olika ord för att beskriva samma sak, t.ex. evigt liv och helhet. Vad evigt liv ur teologisk synvinkel är kan många säga mycket om, men en tolkning liknar den

---

⁸⁷ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

världsliga om vad helhetstänkande står för. Att ha en helhetssyn på människan - som individ och kollektiv - och på samhället, något som är nära förknippat med känsla av sammanhang och upplevelse av mening. Fast detta är kanske inte det första man tänker på då man i kyrkan bekänner: “. . . och ett evigt liv”. Riktigt svårt kan det bli då det religiösa och det världsliga språket använder samma ord men menar helt olika saker, t.ex. makt, där makt i världslig mening oftast avser kärleken till makt, medan makt i kristen teologi handlar om kärlekens makt. Ett annat exempel är synd. Synd i kristet teologisk mening innebär att missa målet, när livet inte blir som vi eller Gud har tänkt oss. Alltså ytterst en fråga för Gud och människan. Synd i världslig mening innebär oftast ett brott av moralisk och/eller juridisk sort. Alltså ytterst en fråga för människan själv - och hennes ansvar. I detta exempel framträder en klagörande skillnad, nämligen att då kristen tro talar om Gud är alltid människan underförstådd, men då världslig ideologi talar om människan behöver inte Gud räknas in.

Ett konkret exempel från Åhuslägret där konflikten blir tydlig är valet av bibelord till konfirmanderna. Den kristna tron menar sig ha något att säga även om synen på människan, kunskapen och samhället, och självklart säger valet av bibelord då något om Åhuslägrets grundsyn även på andra områden än kristen tro.

Hela diskussionen om vilken språkets, begreppens och ordens betydelse på Åhuslägret är måste ytterst ses i ljuset av hur västvärlden i allmänhet och Sverige i synnerhet genom sekulariseringen har försökt ersätta de kristna orden med andra, ofta mindre laddade, ord. Ibland har resultatet blivit enklare och mer lättillgängligt och ibland har man gått miste om det djup som finns i en del av de svåra orden.

3.2.4 Scouting

Utveckling

De första åren präglades starkt av scouting. De flesta av ledarna var scoutledare och naturligen var det idéer från scoutrörelsen som de tagit med sig. Scouting hade vid den tiden en av hävd stark position i svenskt ungdomsarbete.

Det förekom en genuin scoutverksamhet som senare försvann. Ceremonierna var viktiga, knopar och hajker var självklara ingredienser och det var dagliga uppställningar i patrullerna mellan pojkvillan och flickvillan. Flagghissning följde också med de dagliga rutinerna och redan det första året hölls det uteläger på Ivö. Förbundsordföranden i Svenska scoutförbundet, Hans Wachtmeister (1966-71), kom vid ett tillfälle och förrättade scoutinvigning.

Det förekom ett intensivt samarbete med Snapphane scoutdistrikt fram till mitten av 1970-talet då förändringarna i samarbetet med scoutrörelsen började märkas.⁸⁸ De nära

---

⁸⁸ Efter Erik Hallonsten var Kurt Olsson en av de scouter från Snapphane scoutdistrikt som stod för kontakterna mellan HS-verksamheten och Åhuslägret.

banden till scouting har trots förändringarna funnits kvar, av tre skäl: tradition, det var scoutrörelsen som öppnade portarna, scouting erbjuder en programverksamhet som är mycket funktionell i det integrerade arbetet och handikappscout-verksamheten i Snapphane scoutdistrikt är en av möjligheterna att fortsätta den integrerade gemenskapen. Detta beskriver en konfirmand i sitt enkätsvar:

“Egentligen är det inte Åhus 19xx i sig utan allt som har följt det, som t.ex. ASC, Göinge, Cykellägret, vännerna, gemenskapen etc. som har varit av störst betydelse.”⁸⁹

Men den scouting som bedrivits på lägret efter den första perioden har ibland av de rättroende scouterna ironiskt kallats för “terrass-scouting”. Allt fanns i hörnor under tak, och regnade det satt alla kvar under tak. Det var en kompromiss med syfte att hålla fast vid scouting men ändå göra något annat.

Ett intressant inslag under lägrets första år var ett moment i fyrprogrammet (senare femprogrammet) som hette stilskola. Stilskolan fanns i Svenska scoutförbundets program för seniorscouter och gick ut på att ungdomarna skulle lära sig något om vett och etikett. Det kunde vara att duka till en fest, klä sig på rätt vis eller hur man bjuder upp till dans.

Femprogrammet är ett aktivitetsprogram där konfirmanderna lagvis i grupper om 6-8 stycken ägnar några timmar under eftermiddagen till en viss sysselsättning. Det kan vara sådant som ingår i scoutings verksamhet, men också annat. I femprogrammet har under åren t.ex. ingått: tenn och läder, batik, bad, kvällsprogram, musik och rytmik, knop- och tältslagning samt foto.

Ideologi

I scoutings ideologi finns några saker som gör det till en lämplig arbetsform för social integrering. Omsorgen om nästan, att hjälpa den svaga, finns i scoutrörelsen. Detta blir påtagligt i patrullarbetet, där man måste hjälpa varandra för att kunna lösa uppgifterna. Det är aldrig den egna prestationen utan gruppens prestation som räknas, du tävlar därmed aldrig så att någon enskild blir utpekad. Detta patrullsystem är aktivt i all scoutverksamhet och innebär att scouting är idealiskt för social integrering. Scouter är vana vid att det finns några starka och några svaga i varje patrull, och i samarbetet framträder kärleksbudets uppmaning att hjälpa sin nästa.

Nära besläktat med omsorgen om nästan är uppgiften att ge förtroende och ansvar efter var och ens förmåga ett centralt inslag i scoutrörelsens arbete, liksom i mycket annat ungdomsarbete. I upplevelsen av att man hjälper varandra, ungdomar från särskolan och grundskolan, finns ett inslag av förtroende. Och då förtroendet förvaltas blir utgivandet snart till ett utbyte, något som nedanstående citat visar:

---

⁸⁹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

“Det geniala med Åhuslägret är integreringen. Icke handikappade ungdomar som kanske inte tänkt så mycket på livets bekymmer och svårigheter får genom mötet med sina handikappade kamrater en hjälp att leva ömt.”⁹⁰

Flera av ungdomarna från grundskolan uttrycker just att de fått insikt om att de själva faktiskt har betydelse för en annan människa:

“Jag har även själv fått en känsla av att även (!) lilla jag är betydelsefull för någon.”⁹¹

Konflikt

Traditionens makt är stor och under många år har det funnits en konflikt mellan att lägga stor vikt vid scoutings ideologi och innehåll eller bara använda sig av det som kompletterar den övriga verksamheten.

Vid flera tillfällen då förändringar i lägerledningen eller ledargruppen har förekommit så har anknytningen till scouting och scoutrörelsen diskuterats. De skäl som framförts i syfte att bevara scoutingen på Åhuslägret har varit dels nostalgiska eftersom kopplingen alltid har funnits, dels praktiska eftersom det finns mycket i scoutings programverksamhet som ger skäl till att stanna kvar. Scouting är dessutom en stor föreningsorganisation, ett bra sammanhang att vara delaktig i. Men flera ledargrupper har ifrågasatt det, särskilt då få av ledarna eller konfirmanderna har varit aktiva scouter och det därigenom inte har funnits någon direkt kontakt med scoutkåreerna.

---

⁹⁰ Citat ur intervju med Olle Nivenius.

⁹¹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

3.2.5 Rekrytering

Konfirmander

Rekryteringsbasen för konfirmander från grundskolan utgjordes av scoutkåren i Snapphane scoutdistrikt och de första handplockades via kontakter med scoutledare. På detta vis fortsatte rekryteringen de första åren att ske från scoutkårer och genom de andra HS-lägren.⁹²

Men, det var inte lätt att intressera ungdomar från grundskolan för denna typ av konfirmation, lägret uppfattades troligen som lite konstigt eller mystiskt. År 1970 annonserades i Kvällsposten efter konfirmander. De första årens läger kom därför att domineras av de utvecklingsstörda konfirmanderna, i synnerhet premiärlägret 1968.

Det blev viktigt att rikta sig till föräldrar som var nyfikna på idén med social intergrering. Efter två, tre år lossnade det och snart kom det anmälningar från syskon till de första konfirmanderna och ryktet spreds mer och mer till vänner och släktingar.

Att rekrytera konfirmander med utvecklingsstörning utgjorde däremot inget problem de första åren. Det var bara att vända sig direkt till institutionerna. Rekryteringen av konfirmander från särskolan skedde under de första åren i stor utsträckning från särskolan i Hässleholm och senare Karlskrona

Från 1971 då Sten Hallonsten fick i uppdrag att organisera konfirmandarbetet för ungdomar med funktionshinder i Lunds stift spreds rekryteringen till hela stiftet, dvs. Skåne och Blekinge. Stor betydelse hade föräldramöten på särskolorna och träffar med FUB:s lokalavdelningar där det informerades om möjligheten till konfirmandundervisning. Det gjordes också en broschyr som skickades till särskolorna.

De direkta kontakterna ledde till att ungdomarna från särskolan anmälde sig till lägret. Det innebar även starten för ett samarbete med särskolornas lärare och rektorer. Även kuratorerna på särskolorna var viktiga för kontakten med föräldrar till utvecklingsstörda.

Åhuslägret fick en sorts godkännandestämpel som spreds till fler och fler. Denna godkännandestämpel var nödvändig för att föräldrar och kuratorer skulle anmäla ungdomar från särskolan.

Det finns en speciell grupp ungdomar som utgörs av dem som har erfarenhet av personer med utvecklingsstörning redan då de kommer till lägret. Dessa berättar på två olika sätt: några hur de för första gången kunde dela sina erfarenheter med andra jämnåriga från grundskolan, några hur lägret innebar ett möte med ett annat synsätt på utvecklingsstörda

---

⁹² På 1970-talet hade en tredjedel av konfirmanderna från grundskolan scoutbakgrund. Denna andel sjönk sedan successivt och under 1990-talet hade endast någon enstaka konfirmand rekryterats från scoutrörelsen.

och pedagogik kring integrering. Det är svårt att ge exempel från enkäterna utan att röja anonymiteten.

Ledare

Rekryteringen av ledare skedde inledningsvis på samma sätt som till veckolägren Ivö och Hårsjö, dvs. från en trojka av scoutorter: Vittsjö, Bromölla och Hörby. Men snart etablerades ett mönster där ledarna nästan uteslutande själva konfirmerats på Åhuslägret. I varje ledargeneration har det dock alltid funnits någon eller några personer som kommit nya. Dessa ledare har inte sällan haft betydelse för lägrets utveckling.

All Saints Club

ASC har koncentrerat rekryteringen till Lund och sydvästra Skåne. Med detta uppnås att de som konfirmerats har möjlighet till fortsatt gemenskap, vilket leder till en nyrekrytering till ASC. Det har även inneburit att ledarna i större utsträckning kommit från Lund, och att ännu färre scouter har deltagit. Det kan också noteras att andelen grundskoleungdomar från akademikerfamiljer har ökat och att ensamheten efter lägret blir mer påtaglig för dem som bor långt ifrån Lund.

Är alla välkomna?

En fråga kring rekryteringen av ungdomar från särskolan och träningskolan är om det under dessa trettio år går att urskilja några funktionshinder som dominerande under olika perioder, och om alla varit välkomna? Svaret blir både ja och nej. Den största gruppen har alltid utgjorts av ungdomar med begåvningsmässiga funktionshinder, framför allt av lindrigt och måttligt utvecklingsstörda, men periodvis har ungdomar med andra funktionshinder fått plats.

Under de första åren, då erfarenheten var liten, tog man i princip emot dem som anmälde sig, med undantag för ungdomar med fysiska funktionshinder. 1972 deltog för första gången en konfirmand med rörelsehinder. Det var en pojke som var rullstolsburen. Han bodde på KVS (Kronprinsessan Victorias Sjukhus) i Vejbystrand, en av de stora klassiska institutionerna för flerfunktionshindrade. Det visade sig snart att det påverkade hela lägrets uppläggning och innehåll att ha med rullstolsburna ungdomar. Åren kring 1980 konfirmerades många ungdomar som hade både psykiska och fysiska funktionshinder.

Under 1980-talet fanns det en strävan att ta emot ungdomar med alla slags funktionshinder. Det skulle bevisas att på Åhuslägret var verkligen alla välkomna, något som hörde samman med lägrets ansvar att vara spjutspets för integreringsarbetet i Lunds stift. Det myntades ett uttryck som sedan applicerats på andra delar av lägerverksamheten:

“det finns bara de gränser vi själva sätter”.⁹³

Men efter några år förstod Sten Hallonsten och ledarna att det fanns gränser även för Åhuslägret. När ungdomar med komplicerade funktionshinder deltog blev två saker tydliga. Det första var att integreringen, lägrets centrum, inte fungerade. Det gick inte att bo på samma rum, för ungdomarna från grundskolan kunde inte klara kamrater som behövde hjälp med allt. Därför fick de flerfunktionshindrade ungdomarna egna rum med egna ledare, vilket i sin tur ledde till att ledarrollen fick ett nytt utseende. Det blev en uppdelning i en grupp ledare som var ansvariga för var sitt rum och en grupp assistenter som var ansvariga endast för en konfirmand. När hela gruppen sedan möttes i konfirmandundervisning och andra aktiviteter fungerade inte integreringen. Det blev en viktig erfarenhet i lägrets utveckling att inse att man inte klarade allt.

När det gäller ungdomar med autism och funktionshinder med psykotiska drag så är det viktigt att dessa ungdomar kan kommunicera på något vis med sina kamrater. Finns det en utvecklad psykos eller allvarlig psykisk störning är detta omöjligt. Då blir man tvungen att erbjuda dessa ungdomar att konfirmeras i en segregerad vintergrupp.

Ungdomar med epilepsi kan vara med på lägret, beroende på i vilken omfattning och grad som anfällen kommer. Det är inte rimligt att kräva av ungdomarna från grundskolan att de på natten skall kunna hjälpa kamrater med stora epileptiska anfall (grand mal).

Ungdomar med synskador är välkomna, medan hörselskadade ungdomar oftast behöver kommunicera via teckenspråk, något som kräver specialkunskaper. Stiftsadjunkten för döva anordnar konfirmation för hörselskadade.

Under 1990-talet har färre flerfunktionshindrade ungdomar konfirmerats på Åhuslägret. Från lägrets sida har man medvetet sagt nej till dessa, med motiveringen att integreringen på lägret förutsätter att ungdomarna kan kommunicera, orka med ett ganska högt tempo och kan sova i en tvåvåningssäng i samma rum som tre kamrater. Åhusgården är bara till viss del anpassad till fysiskt funktionshindrade personers behov.

På lägergårdarna Furuboda och Åkersberg är lokalerna bättre lämpade att ta emot ungdomar med fysiska funktionshinder. Detta gäller framför allt Furuboda som är ett exempel på samarbete mellan Svenska kyrkan och frikyrkorna.

Men det viktigaste skälet till att en person inte kan delta på Åhuslägret har oftast att göra med kommunikation. Att inte kunna kommunicera på ett grundläggande plan utgör ofta ett större problem än vad de fysiska hindren kan göra. Förutsättningen för att det skall uppstå en relation mellan 15-åringar från särskolan och grundskolan är att de kan kommunicera med varandra, verbalt eller på annat sätt. Går inte detta uppstår lätt problemet att konfirmanden från grundskolan inte får respons och känner sig misslyckad.

---

⁹³ Artikel i Spridaren, Speciallärarnas tidning, 1/1990.

Men samtalen kring vilka ungdomar som skall tas emot, vilka som måste avvisas och vilka som man skall skapa andra typer av läger för är inte avslutade utan fortsätter.

En särskild minoritet utgör de konfirmander som haft enbart fysiska funktionshinder. När lägret växte och ryktet spred sig kom förfrågningar om att ta emot rörelsehindrade som inte gick i särskolan. Lägerledningen upplevde då att man hade följt det mönster som fanns i början av 1970-talet att man inte skulle blanda människor med olika funktionshinder. Denna tanke kom av en uppfattning i handikapprörelsen som delvis hörde samman med status där de utvecklingsstörda befann sig längst ned på skalan. Många med enbart fysiska funktionshinder upplevde det som ett problem att placeras i samma grupp som de utvecklingsstörda. De upplevde sig vara i en annan situation och det var inte roligt att plötsligt bli ivägkörd i rullstolen av någon som inte visste åt vilket håll han eller hon var på väg. Denna grupp hamnade i en mellanposition i diskussioner och gruppvisa samtal. Därmed uppstod nya metodiska problem och ibland fick det ordnas en grupp för dem med enbart fysiska handikapp.

Men trots svårigheterna fungerade det bra och uppfattningen att det inte gick att konfirmera fysiskt och psykiskt funktionshindrade tillsammans fick ändras.

Konflikt

Rekryteringsprinciperna gav upphov till flera konflikter som alla berör öppenheten på något vis. Det krävs att man flera år i förväg vet att det är dags att anmäla sitt barn till lägret. Därmed rekryteras ungdomarna från en viss typ av familjer. Dessa familjer känner redan till lägret och ungdomarna vet oftast vad som väntar. Detta utesluter vissa ungdomar från deltagande. Samarbetet med ASC betyder att uppföljningen efter lägret ger ungdomar från Lund och Malmö med omnejd möjlighet att fortsätta gemenskapen, medan ungdomar som bor i andra delar av Lunds stift ställs utanför gemenskapen på ASC.

Mot devisen att "alla kan vara med" står insikten om att ungdomar med vissa funktionshinder inte kan välkomnas i gemenskapen.

4. ENKÄTSTUDIEN

4.1 SYFTE

Under Åhuslägrets alla år har en stor mängd ungdomar vistats där under en månad på sommaren. Syftet med enkätundersökningen är att få en översiktlig bild av vilken betydelse Åhuslägret haft för dem som konfirmerats där. Central är den del som undersöker vad det har betytt att Åhuslägret varit integrerat.

4.2 ARBETSGÅNG

En enkät med frågor rörande konfirmationstiden och tiden därefter har skickats ut till dem som konfirmerats mellan 1968 och 1997. Det är trettio årgångar och 939 konfirmander som fått enkäten hemskickad.

Ett problem att ta ställning till var om det skulle skickas en gemensam enkät till alla eller om det skulle skickas separata enkäter till dem som gått i särskolan och till dem som gått i grundskolan. Det blev en och samma enkät till alla, vilket måste beaktas i värderingen av resultatet. Det är endast en fråga i enkäten som har riktats specifikt till dem som gått i särskolan respektive grundskolan.

Svaren har avgivits anonymt. (Dock har en del svarat på en förfrågan om att senare ställa upp på intervju, men detta röjer inte anonymiteten i enkäten.)

Bortfall

Av de 939 som enkäten skickats till har sammanlagt 49 stycken med säkerhet inte fått enkäten. Av dessa 49 är sex stycken avlidna, en har spärrad adress, en är "utan känd hemvist", en har fel personnummer i matrikeln och resten har trots upprepade eftersändningar inte gått att nå. Enligt folkbokföringen har dessa angiven adress. Ett särfall utgör de två som mottagit enkäten men av personliga skäl inte velat svara på den. Dessa två är ej medräknade i gruppen om 49. Det sammanlagda antalet respondenter som erhållit enkäten är således 890 stycken.

Utskick och påminnelser

Enkäten skickades ut tillsammans med ett följebrev och ett frankerat svarskuvert. Tre veckor senare skickades en påminnelse i form av ett påminnelsebrev utan enkät och svarskuvert ut. Denna påminnelse skickades till alla förutom dem som svarat med namn

på det första utskicket. Ett tjugotal personer har därefter själva hört av sig och fått en ny enkät med tillhörande svarskuvert. Ytterligare påminnelser skickades inte ut av kostnadsskäl.

Svarsfrekvens

Totalt har 476 personer svarat på enkäten. Detta ger en svarsfrekvens på 50,7 % sett i relation till det totala antalet konfirmander och en svarsfrekvens på 53,5 % sett i relation till det totala antalet möjliga respondenter. Efter det första utskicket inkom 273 enkäter och efter påminnelsen ytterligare 203 stycken. Av dem som svarat är det 43 % som går eller har gått i särskolan och 57 % i grundskolan.

Jag har inte räknat ut exakt hur många kvinnor respektive män som konfirmerats på Åhuslägret och inte heller hur många av konfirmanderna som gått i särskolan respektive grundskolan, men då principen på lägret alltid varit en jämn fördelning i båda fallen kan man utgå från att variationerna är små.

Begränsningar

Som antydde i syftet ovan är det tänkt att enkätundersökningen skall visa på övergripande drag i konfirmandernas upplevelser och erfarenheter. Förhoppningen är också att det skall gå att spåra tendenser i utvecklingen över tid. Dock måste de flesta resultat och slutsatser som dras ur materialet ses som översiktliga. En kvalitativ intervjuundersökning med ett antal djupintervjuer för att få fram mer specifika erfarenheter och djuplodande kunskap skulle troligen vara ett utmärkt komplement till enkäten.

När man i enkätundersökningen genomför det nödvändiga arbetet med att kvantifiera verkligheten finns det alltid en risk att man distanserar sig från de människor och deras svar som utgör själva undersökningens kärna. Allt blir till siffror, genomsnitt, medelvärde etc! Att koda frågor med öppna svar och skapa grupperingar av uppfattningar och erfarenheter tar inte hänsyn till de enskilda svaren, än mindre till de udda svaren. Jag har försökt att råda bot på detta genom att sätta in exempel från enkäterna i framställningen.

Vad alla de som inte besvarat enkäten skulle ha svarat, och varför de inte skickat in den är omöjligt att veta. Kanske skulle resultatet blivit detsamma eller ett annat om man haft tillgång även till deras uppfattningar och erfarenheter. Om de uteblivna svaren skulle bero på att Åhuslägret haft svag eller ingen betydelse utgör detta dock ett viktigt korrektiv till den positiva bild flertalet respondenter ger. Men om detta vet vi intet.

4.3 UPPLÄGGNING

Enkäten innehåller 21 frågor och är uppdelad i fyra delar: bakgrundsfaktorer; allmänna frågor om lägret; frågor om integreringen samt frågor om lägrets betydelse. Redovisningen av studien utgår från dessa fyra delar.

Framställningen innehåller ett stort antal tabeller som jag har försökt att ge en enkel utformning utan att förlora i innehåll. Detta innebär bland annat att jag i vissa fall valt att redovisa ja-procenten men inte nej-procenten. I andra fall utelämnas de svarsalternativ som ej blivit ifyllda. Jag återger inte några absoluta tal i tabellerna. I de fall där det är relevant redovisas (N)-tal, dock aldrig då det är färre än fem enkäter som saknar svar på en fråga.

I många av tabellerna redovisas uppdelat vad de från särskolan respektive grundskolan svarat. Att korstabulera skolformen mot de övriga frågeställningarna är det sätt som jag hittills analyserat materialet på. För den som vill granska det totala eller exakta utfallet av undersökningen hänvisas till bilagan med frekvenstabeller och korstabuleringar.

Alla citat från enkätsvaren är exakt nedskrivna efter originalet. För att uppfylla anonymitetskravet saknar de hänvisning. Det finns en stor spridning i hur enkätformulären är ifyllda. En del är mycket sporadiskt besvarade och andra liknar utförliga uppsatser.

Majoriteten av frågorna har haft fasta svarsalternativ, medan fyra frågor har haft så kallat öppna svarsalternativ. Utifrån de svar som inkommit på frågorna med öppna svarsalternativ har kategorier formats för att beskriva respondenternas uppfattningar och åsikter.

Enkäten är bearbetad i Statistical Packages for the Social Sciences (SPSS), ett program avsett för databasanalyser, men också lämpat för stora statistiska material.

4.4 TOLKNING AV ENKÄTMATERIALET

Inledningsvis redovisas i del ett, 4.4.1 Bakgrundsfaktorer, konfirmandernas kön, ålder, konfirmationsår, skolform samt om enkäten är besvarad av dem själva eller med hjälp av annan person.

I den andra delen, 4.4.2 Frågor allmänt om lägret, redovisas hur konfirmanderna svarat på frågor om vad de tyckte om konfirmationsundervisning, rumskamrater, lagindelning, ledarna och prästen samt vilken betydelse sång & musik, bön & gudstjänst, drama & teater respektive samtal & diskussioner hade för dem på Åhuslägret.

Tyngdpunkten i enkätundersökningen återfinns i den tredje delen, 4.4.3 Frågor om integreringen, att konfirmeras tillsammans. I del tre redovisas svar på frågor om vad som var bra respektive dåligt med att konfirmeras tillsammans med ungdomar från en annan skolform, om den svarande idag är aktiv i integrerad verksamhet och om Åhuslägret har påverkat synen på människor som genomgått en annan skolform.

Del fyra, 4.4.4 Frågor om vad lägret har betytt för konfirmanderna, redovisar frågor om Åhuslägrets betydelse för en personlig kristen tro, kontakt med Svenska kyrkan, betydelse för yrkesval och öppna frågor om Åhuslägrets betydelse senare i livet.

4.4.1 Bakgrundsfaktorer

Den första frågan rör könsfördelningen bland dem som svarat.

Tabell 1. Könsfördelningen bland dem som besvarat enkäten. Procent.

	alla	särskola	grundskola
kvinnor	56	56	56
män	44	44	44
summa	100	100	100

Den andra frågan undersöker hur många från varje årgång som besvarat enkäten. Vid grupperingarna i konfirmationsår har jag valt samma intervall som i dokumentationen för att göra jämförelser möjliga. I dokumentationen har de olika perioderna getts rubrikerna Det första året i Åhus 1968, Scoutkonfirmationsläger 1969-72, Ett socialt evangelium 1973-84, Helhetslängtan 1985-89, Andlig väckelse 1990-1997. (Se kapitel tre.)

Tabell 2. Fördelningen utifrån konfirmationsår bland dem som besvarat enkäten. Procent.

1968-72	10
1973-84	31
1985-89	19
1990-97	40
summa	100

Den andra frågan om konfirmationsår bör bifogas nedanstående tabell som visar hur många som konfirmerats under respektive period.

Tabell 3. Antal konfirmerade i relation till det totala antalet under varje period. Procent.

1968-72	12
1973-84	37
1985-89	17
1990-97	34
summa	100

Den viktigaste frågan att ställa till många av de resultat som enkätundersökningen ger är om det finns skillnader mellan dem som gått i särskola respektive grundskola. Nedanstående tabell visar fördelningen bland alla dem som besvarat enkäten.

Tabell 4. Skolform bland dem som besvarat enkäten. Procent.

särskola	43
grundskola	57
summa	100

En fråga om hur enkäten besvarats finns med för att ge en möjlighet att kunna värdera tillförlitligheten i de svar som inkommit. Det finns erfarenheter inom handikappforskningen som visar att föräldrar som hjälper till att svara på frågor om livssituationen tenderar att övervärdera situationen och att personal som hjälper till tenderar att undervärdera situationen. I följebrev till enkäterna berättar några anhöriga och personal om problem med att förstå frågorna och kunna ge svar.

Tabell 5. Hur enkäten besvarats. Procent.

själv	69
med hjälp av:	
anhörig	25
personal	3
annan	3
summa	100

Då någon i kategorin anhörig hjälpt till att svara är det i första hand "mor" eller "mamma" som anges, därefter "pappa", "syskon" eller andra. I kategorin personal kan det vara "handledare", "vårdare", "god man" eller "assistent" som anges. Och slutligen har ett fåtal angett andra personer som inordnats i kategorin annan.

4.4.2 Frågor allmänt om lägret

På frågorna 6 och 7 i enkäten är det en svår uppgift att avgöra hur många grader som är lämpligt att ange mellan svarsalternativen “Mycket bra” och “Mycket dåligt”, respektive “Stor betydelse” och “Ingen betydelse”.

Tabell 6. Vad de svarande tyckte om olika inslag på konfirmationslägret. Procent.

---

	mycket bra	bra	dåligt	summa
konf.underv.	56	41	3	100
rumskomp.	59	38	3	100
laget (N = 464)	52	43	2	97
ledarna	76	23	1	100
prästen	85	14	1	100

På frågan om vad de tyckte om laget på konfirmationslägret har en ovanligt hög andel låtit bli att svara vilket kan bero på att det är svårt att komma ihåg vem som ingick i laget.

Svarsalternativet “Mycket dåligt” har utnyttjats endast en gång och fick därför ingen plats i tabellen. Antingen har ingen tyckt att det har varit mycket dåligt eller så har de som tyckt så inte besvarat enkäten.

Tabell 7. Betydelsen av olika inslag på konfirmationslägret. Procent.

---

	stor	liten	ingen	summa
sång & musik	92	8	-	100
bön & gudstjänst	57	39	4	100
drama & teater	66	31	3	100
samtal & diskussioner (N = 467)	73	24	1	98

På frågan om betydelsen av samtal och diskussioner har 2 procent låtit bli att svara. Detta beror troligtvis på att en del ungdomar har talsvårigheter och därför kan känna sig exkluderade i sammanhang då det verbala uttryckssättet står ensamt. En del av dessa ungdomar kommunicerar på ett annat sätt, ibland bättre än de flesta. Nedan kan man se hur fördelningen blir om man skiljer särskola från grundskola:

Tabell 8. Betydelsen av följande, uppdelat i särskola/grundskola. Procent.

	stor	liten	ingen	summa
sång & musik	93/91	7/9	-	100
bön & gudstjänst	67/49	31/45	2/6	100
drama & teater	76/59	22/38	2/3	100
samtal & diskussioner (N = 467)	68/79	30/21	2	98

4.4.3 Frågor om integreringen, att konfirmeras tillsammans

Den första frågan kring integreringen handlar om vad respondenterna tyckte om att lägret var integrerat. Det femte svarsalternativet "Mycket dåligt" utnyttjades ej.

Tabell 9. Vad de svarande tyckte om att lägret var integrerat. Procent.

mycket bra	84
bra	14
varken bra eller dåligt	1
dåligt	1
summa	100

De följande två frågorna i enkäten redovisas tillsammans. Respondenterna ombads att nämna två ord som angav vad som var bra respektive dåligt med integrerad konfirmation. Det har under dessa frågor funnits betydande svårigheter att endast nämna två ord för att beskriva vad som var bra respektive dåligt med att konfirmeras integrerat.⁹⁴

⁹⁴ Kanske hade det varit bättre att placera frågorna 9 och 10 i enkäten efter frågorna 19 och 21 där de öppna svaren ger möjlighet att just lägga ut texten. Jag har uppfattat att en del varit angelägna att få med allt de velat säga och skrivit ned detta på frågorna 9 och 10. Problemet uttrycks så här av en förälder:

“Det går inte att beskriva med två ord. Det är underbart att ungdomar från grundskolan lär känna våra barn och tar hand om de på ett utomordentligt sätt. Alla ungdomar skulle få en sådan förmån. Istället för att skratta bakom ryggen på dem när man kommer på stan. Det skär i hjärtat och man blir väldigt ledsen.”

Tabell 10. Ord som beskriver vad som var bra med integreringen. Procent.

	alla (N = 803)	första ord (N = 451)	andra ord (N = 352)	särskola (N = 292)	grundskola (N = 511)
social aspekt	24	38	9	41	17
kunskapsaspekt	26	31	20	10	35
bemötandenaspekt	20	13	27	19	20
känslaspekt	17	9	24	19	14
religiös aspekt	2	1	1	1	2
människosyn	3	2	5	3	3
svårt/vet ej	1	1	-	2	-
övriga ord	7	3	14	5	9
summa	100	100	100	100	100

Svaren på fråga 9 i enkäten har indelats i åtta olika grupper. Den första gruppen ordnar ord som uttrycker en social aspekt, t.ex. “gemenskap”, “integrering”, “kamratskap”, “tillsammans”, “vänner” och “vänskap”. Den andra gruppen av ord uttrycker en kunskapsaspekt eller något som varit till nytta för den egna utvecklingen. Den rymmer ord som t.ex. “förståelse”, “erfarenhet”, “insikt”, “kunskap” och att “lära sig” något med olika preciseringar. Den tredje gruppen, bestående av ord med en bemötandenaspekt innehåller ord såsom “ansvar”, “empati”, “hjälp/stöd”, “hänsyn”, “omtanke”, “respekt”, “tolerans”, “fördomsfrihet” och “tålmod”. Den fjärde gruppen ord, med en känslaspekt, utgörs av t.ex. “glädje”, “kärlek”, “närhet”, “roligt”, “spontanitet” och “trygghet”. Den femte gruppen, bestående av ord med en religiös aspekt, innehåller begrepp såsom “kristet budskap” och “praktisk kristendom”. Den sjätte gruppen har samlat ord som uttrycker människosyn och människors lika värde. Den sjunde gruppen består av dem som angett att det är svårt att svara på frågan. Och slutligen finns i den åttonde gruppen övriga ord som t.ex. “öppenhet”, “givande”, “livskvalitet” och “vidsynthet”.

Tabell 11. De elva vanligaste orden som beskriver vad som var bra med att lägret var integrerat. Antal.

	alla	särskola	grundskola
förståelse	116	12	104
gemenskap	78	28	50
lärorikt/lärdom	51	15	36
hänsyn	32	9	23
hjälp/stöd	32	-	32
kamratskap	29	23	6
vänner	25	25	-
glädje	24	3	21
roligt	22	10	12
integrering	19	15	4
respekt	19	3	16
summa	392	123	269

Siffrorna i tabell 11 skall ses i ljuset av att totalt avgavs 511 svar i gruppen ungdomar från grundskolan och 292 svar i gruppen ungdomar från särskolan. Det har också getts en del både väntade och mer oväntade svar på frågan om vad som var bra med att konfirmeras tillsammans. Bland dessa kan nämnas: “bra personal”, “dansa tillsammans”, “kramas”, “nattvarden”, “ostkaka”, “snygga killar”, “skratt”, “tio Guds bud” och “ärtsoppa”. Både “Gud” och “Jesus” har även fått plats på listan.

Underfundiga svar gav den konfirmand från grundskolan som på fråga 9 svarade: “lika, olika”, och den som på både fråga 9 och fråga 10 svarade “ansvar”. Ett snyggt sätt att klara uppgiften visar detta exempel: “(kristen tro i) ORD & HANDLING”.

Tabell 12. Ord som beskriver vad som var dåligt med integreringen. Procent.

	alla (N = 334)	första ord (N = 251)	andra ord (N = 83)	särskola (N = 105)	grundskola (N = 229)
sociala aspekter	12	20	5	10	19
kunskap på fel nivå	5	6	5	2	8
ansträngning	13	14	12	1	19
känslor	26	10	41	5	24
att inget var dåligt	20	38	2	61	14
svårt/vet ej	4	6	1	10	3
övriga ord	20	6	34	11	13
summa	100	100	100	100	100

Svaren på fråga 10 i enkäten har indelats i sju olika grupper. Den första gruppen ordnar ord som uttrycker en social aspekt, t.ex. “ofrihet”, att aldrig få vara ensam, att känna sig

ensam på och efter lägret. Den andra gruppen av ord som uttrycker olika aspekter av kunskap i riktningen att det varit för låg nivå på t.ex. undervisningen, eller att det varit för ytligt och saknats djup. Den tredje gruppen, bestående av ord som uttrycker att det varit påfrestande i en mer fysisk mening. Gruppen innehåller ord såsom “trötthet”, “krävande”, “jobbigt”. Den fjärde gruppen innehåller ord som beskriver hur det varit emotionellt eller psykiskt jobbigt. Här återfinns ord såsom “ansvar”, “osäkerhet”, “tålamodsprövande”, “frustration” och “självupppoffring”. Den femte gruppen består av ordet “inget”. Det är många som med tydlig ironisk humor besvarat frågan med detta enda ord. Den sjätte gruppen består av dem som angett att det är svårt att svara på frågan. Och slutligen finns i den sjunde gruppen övriga ord som t.ex. “verklighetsfrånvänt”, “omogen”, “förmynderi” och “falsk illusion”.

Det kan särskilt nämnas att bland svaren från dem som gått i särskolan återfinns framför allt två tydliga linjer, förutom det vanligaste svaret att “inget” var dåligt. Den ena handlar om olika problem i relation till ungdomarna från grundskolan och den andra om ensamheten efter lägret.

Tabell 13. De tio vanligaste orden som beskriver vad som var dåligt med att lägret var integrerat. Antal.

	alla	särskola	grundskola
inget	86	61	25
jobbigt inkl. synon.	22	-	22
ofrihet inkl. synon.	18	-	18
kunskap på fel nivå inkl. synon.	18	7	11
aldrig ensam inkl. synon.	12	-	12
ansvar	11	-	11
summa	167	68	99

Siffrorna i tabell 13 skall ses i ljuset av att totalt avgavs 229 svar i gruppen ungdomar från grundskolan och 105 svar i gruppen ungdomar från särskolan.

Även på frågan om vad som var dåligt med att konfirmeras tillsammans har det inkommit en del ovanliga svar. Bland dessa kan nämnas: “tjat”, “öronproppsbehov”, “fottvätt”, “ohygieniskt” och att “prästen var för lite med oss”.

Ett sätt att mäta effekterna av integreringen är frågan om respondenterna har kontakt med någon av sina konfirmationskamrater idag. I tabellen nedan redovisas resultatet av den frågan.

Tabell 14. Kontakt med konfirmationskamrater efter lägret. Procent.

---

	alla	särskola	grundskola
många	7	3	10
några	35	33	37
en	17	16	18
ingen	41	48	35
summa	100	100	100

Resultatet i tabell 14 kan korstabuleras mot konfirmationsår vilket skulle kunna ge en antydning om hur lång tid efter lägret som man håller kontakten. Det framgår inte heller om det är med personer från samma eller annan skolform som man har kontakt efter lägret. Men av resultatet i tabell 14 kan man konstatera att en majoritet i båda grupperna har kontakt med minst en av sina konfirmationskamrater.

Många respondenter, framför allt bland dem som gått i särskolan, uttrycker att med åren är det lätt att tappa kontakten:

“Första åren efter 19xx hade jag mycket glädje kompisar kom och hälsade på och jag tittade mycket på alla foton och kunde sitta och skratta för mig själv och minnas. Med åren suddas det ut en del.”⁹⁵

“Åhuslägret var ett lyft på många sätt. Nya kamrater, kyrkan har blivit viktig, givit anledning till djupare tankar om livet nu och sedan.”⁹⁶

“Jag har bra kontakt med några från Åhus. Jag har fått ett bättre liv efter konfirmationen.”⁹⁷

Men även respondenter som gått i grundskolan berättar på liknande vis:

“Det har påverkat mig som person, gjort mig mer förstående, tålmodig och glad. Det har ökat mitt intresse för integrerad och handikappverksamhet. Det har gett mig många av mina vänner och min tro.”⁹⁸

---

⁹⁵ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1973-84.

⁹⁶ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1973-84.

⁹⁷ Man från särskolan, konfirmerad 1985-89.

⁹⁸ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

“Åren på Åhuslägret gav mig många vänner och stärkte en inre känsla av frimodighet. Den där känslan var i början lite svår att bära, när man inte befann sig bland ‘Åhusare’ och kunde ibland vändas till blyghet och dåligt självförtroende. Konstigt nog. Men där har alltid funnits en kärna längst in som man kunnat stödja sig mot för att komma vidare.”⁹⁹

Nästa fråga handlar om engagemang i integrerad verksamhet idag. Totalt sett svarade 67 % nej på frågan medan andelen i gruppen särskola var 61 % och andelen i gruppen grundskola var 73 %. Bland dem som är aktiva i integrerad verksamhet ser fördelningen ut som nedan.

Tabell 15. Engagemang i integrerad verksamhet idag. Procent.

	alla (N = 150)	särskola (N = 77)	grundskola (N = 73)
All Saints Club	30	24	37
scouting	17	10	26
idrott	13	23	3
arbete	13	10	15
ej specificerat	7	9	4
handikapporg.	4	5	3
övr. kristna org.	3	5	1
övrigt	13	14	11
summa	100	100	100

I gruppen övrigt finns engagemang i humanitära organisationer, fritidsgårdar, utbildning på folkhögskola samt körverksamhet. Bland de vanligaste idrotterna kan nämnas ridning, innebandy och bowling.

Följande frågeställning handlar om huruvida Åhuslägret har påverkat synen på människor som går i särskolan respektive grundskolan.

⁹⁹ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

Tabell 16. Förändring i syn på människor i annan skolform. Procent.

	syn på dem som går i grundskolan	syn på dem som går i särskolan
positivt	48	94
negativt	1	-
inte alls vet ej	15	3
	36	3
summa	100	100

Människosyn i allmänhet och på ungdomar med eller utan utvecklingsstörning är det många som berör i sina svar och kommentarer i enkäten. Så här berättar två som gått i särskolan:

“Jag hade svårt att få kontakt med andra människor. Jag tyckte alla andra var bättre än jag. I Åhus var vi alla lika trots olika förutsättningar - och jag vågade prata med alla.”¹⁰⁰

“Lärde mig mycket om att vara nära tillsammans med andra ungdomar, både med och utan handikapp. Lärde mig att kramas och trösta och att bli hjälpt och att själv hjälpa andra i svåra situationer.”¹⁰¹

Röster från tre som gått i grundskolan:

“Jag har lärt mig att alla människor klarar av det mesta även om man ibland inte kan tro det. Jag har lärt mig oerhört mycket om handikappade människor och att man ska umgås med dem på ett sätt som man gör med alla andra människor. Värmen och det positiva tänkesätt man fick på Åhuslägret finns i en och jag tror att jag försöker tänka och vara på ett sånt sätt nu som man gjorde där.”¹⁰²

“Man har träffat kompisar och så har man fått en annan syn på särskolan och på dem som går där. Jag går nämligen på en skola med särskola.”¹⁰³

¹⁰⁰ Man från särskolan, konfirmerad 1968.

¹⁰¹ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁰² Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁰³ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

“Jag har fått ett väldigt bra perspektiv på människor i allmänhet tack vare umgänget med främst psykiskt utvecklingsstörda.”¹⁰⁴

Det sista citatet visar även på en erfarenhet som många respondenter förmedlar, nämligen att umgänget med ungdomar från en annan skolform har påverkat inställningen till alla människor.

4.4.4 Frågor om vad lägret har betytt för dig

Den fjärde avdelningen innehåller några frågor med fasta svarsalternativ och två med öppna svar. Frågorna med öppna svar är centrala och redovisas sist i detta avsnitt.

På frågan om respondenterna hade en kristen tro innan konfirmationstiden på Åhuslägret svarar 216 stycken, 47 %, att det hade de. Elva stycken, drygt 2 %, svarar att de inte vet och bland dem som svarar nej blev utfallet på följdfrågan om de fick en kristen tro under konfirmationstiden följande.

Tabell 17. Om konfirmationstiden fört med sig en kristen tro. Procent.

	alla	särskola	grundskola
nej	53	43	60
ja	42	52	36
vet ej	5	5	4
summa	100	100	100

I frågan om det fanns en kristen tro före konfirmationen förelåg inte några skillnader mellan särskola och grundskola. Däremot kan man se tydliga skillnader i hur respondenterna såg på det efter konfirmationen. Röster från några som gått i särskolan:

“Jag vet att Gud älskar mig som jag är. Jag behöver inte vara rädd. Gud finns alltid hos mej.” Inom parentes har förälder skrivit: “var inte rädd, jag finns hos dig” och antytt en sångtext.¹⁰⁵

“Att jag blev kristen och började gå till x-kyrkan i x-stad.”¹⁰⁶

¹⁰⁴ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁰⁵ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁰⁶ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1973-84.

Några som gått i grundskolan beskriver det så här:

“Man fick en grundläggande förståelse för människor med olika handikapp. Budskapet Guds kärlek och att leva tillsammans i harmoni är skönt att tänka tillbaka på. Vägledning till en kristen tro som har stannat inom mig”¹⁰⁷

“Jag har hittat ett sätt att förena kyrkan och bibeln med min egen tro. Jag har funnit en nisch i kristendomen där jag trivs. Dessutom har jag haft lättare att inse vad som är av värde för mig, än jag annars skulle ha haft.”¹⁰⁸

“Bl.a. har det gett mig en slags tro som jag har glädje av ibland. Jag har fått upp leva ‘praktisk kristendom’. En god kraft och jag ler alltid då tankar på lägret kommer upp, vilket det fortfarande gör.”¹⁰⁹

Många beskriver att Åhuslägret gett dem en kristen tro men betonar att det är deras egen. En sorts privatreligiositet som väl avspeglar hur svensken i gemen uppfattar sig. En konfirmand från grundskolan uttrycker:

“Fråga 16 är knepig. Man skulle kunna säga att jag fått ‘Åhus kristna tro’. En tro på en slags praktisk kristendom, men jag vet inte om det är detsamma som en kristen tro. För mig handlar religion om levningsregler och det fick man praktisera på Åhus tycker jag.”¹¹⁰

Detta är intressant att ha i åtanke inför nästa frågeställning som rör Åhuslägrets betydelse för engagemang och deltagande i Svenska kyrkan. I uppföljningsarbetet på återsamlingar och i ungdomsgrupper har det ofta uttryckts att det trots en positiv erfarenhet av konfirmationstiden är svårt att känna sig hemma i Svenska kyrkan efter lägret.

Tabell 18. Kontakt med Svenska kyrkan idag. Procent.

---

	alla	särskola	grundskola
ofta	12	11	12
ibland	41	42	40
sällan	37	36	38
aldrig	10	11	10

---

¹⁰⁷ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁰⁸ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁰⁹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹¹⁰ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

summa	100	100	100
-------	-----	-----	-----

Siffrorna visar att hälften av samtliga respondenter har kontakt med Svenska kyrkan ibland eller ofta. Det gör frågan om vad det beror på att många upplever ett så stort glapp mellan Åhuslägret och verksamheten i Svenska kyrkan än mer intressant. Skolformen verkar här inte ha betydelse för kontakten med Svenska kyrkan efter Åhuslägret.

Tabell 19. Påverkan av yrkesval. Procent.

	alla (N = 462)	särskola	grundskola
går i skola	29	27	30
nej	60	72	51
ja	11	1	19
summa	100	100	100

Många uppger att Åhuslägret har eller kan ha påverkat dem i deras yrkesval. Det handlar om allt från speciella yrken till en allmän längtan efter att få arbeta med människor. Några skriver att det är mycket svårt att säga vad de hade valt för yrke utan Åhuslägret. Så här beskriver två respondenter som gått i grundskolan det:

“Jag träffade människor som jag knappt visste fanns. Under åren som följde med scoutverksamhet och läger insåg jag att funktionshindrade människor behandlas illa av oss ‘vanliga’ och att vi inte tar till vara deras förutsättningar på bästa sätt. Min egen nyfikenhet ledde till att jag blev lärare för att se om man kunde göra mer i hopp om att ge dem ett bättre liv.”¹¹¹

“Mitt arbete. Grunden för mitt arbete med funktionshindrade människor. Stor betydelse för min utveckling att leda grupper/jobba med grupper med tonåringar m. m. Grundprinciperna för detta arbete har jag tagit med mig i mitt nuvarande arbete och liv.”¹¹²

De 51 personer som svarat att Åhuslägret påverkat deras yrkesval har fördelat sig på följande områden:

---

¹¹¹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹¹² Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

Tabell 20. Yrkesval. Antal.

vårdyrke	14
omsorgen	13
spec.lärare och lärare	7
socionom	6
kyrkligt	4
övrigt	7
summa	51

Inför den öppna frågan om vilken betydelse Åhuslägret har haft senare i livet efterfrågades på vilket sätt respondenterna upplever att Åhuslägret har haft betydelse för dem. Skillnaderna mellan dem som gått i särskolan och dem som gått i grundskolan är som visas i tabell 21 obetydliga.

Tabell 21. Konfirmationstidens betydelse senare i livet. Procent.

	alla	särskola	grundskola
stor	75	76	75
liten	21	19	23
ingen	4	5	2
summa	100	100	100

Fråga 19 i enkäten, på vilket sätt Åhuslägret har haft betydelse senare i livet, har besvarats av 375 personer, närmare 80 %. Ytterligare fem har angett att det varit svårt att svara på frågan. Av dem som svarat är det 38 % som går eller har gått i särskolan och 62 % i grundskolan, vilket avviker från fördelningen av det totala antalet respondenter i respektive grupp som är något jämnare.

De öppna svaren har kategoriserats i grupper, tio till antalet, i ett försök att samla reflektioner med liknande innehåll. Många har angett flera saker som betydelsefulla, dock har inte fler än fyra av dessa registrerats.

Tabell 22. Vilken betydelse har Åhuslägret haft senare i livet. Procent.

	alla (N = 375)	särskola (N = 142)	grundskola (N = 233)
för mig själv	39	33	42
för familj, arbete och fritid	14	15	14
minnen	22	35	13
konkreta erfarenheter	8	13	6
religiös betydelse	15	13	17
annan ideologisk betydelse	4	-	6
för människosynen	21	4	31
relation till andra människor	19	15	22
relation till handikapp och människor med utvecklingsstörning	19	7	26
vänner för livet	16	20	14

Man kan även göra en uppdelning av alla svar i tre grupper: en för de svar som tar fasta på det individuella perspektivet, en för de svar som relaterar till kollektivets betydelse samt en för de som blandar de båda perspektiven. Vid ett snabbt överslag fann jag att svaren fördelade sig relativt jämnt på dessa tre grupper.

Den sista frågan i enkäten var en möjlighet att få berätta mer om upplevelserna på Åhuslägret, i ord eller i bild. Den utnyttjades av många och fungerade mer som ett komplement till fråga 19 än som en extra avslutande fråga. Av den anledningen har jag valt att redovisa den sista frågan.

Tabell 23. Ytterligare upplevelser av Åhuslägret. Procent.

	alla (N = 148)	särskola (N = 66)	grundskola (N = 82)
teckning	26	38	16
minnen	36	44	29
betydelse för mig själv	18	9	24
praktisk betydelse	10	6	13
betydelse för relationen till andra	9	8	10
relation till handikapp och människor med utvecklingsstörning	5	3	6
religiös betydelse	11	3	16
vänner för livet	5	9	2
önskan att andra fick uppleva	7	5	9
allmän kritik	9	3	15

4.5.5 Röster ur enkäterna om Åhuslägrets betydelse

Egen utveckling

Den största gruppen av svar uttrycker att Åhuslägret på något sätt har påverkat eller hjälpt till att utveckla den egna personen. Först några röster från dem som gått i särskola:

“Att jag kan klara av saker fastän jag är handikappad.”¹¹³

“Jag har accepterat mig själv, och fått lite mer självförtroende.”¹¹⁴

“Jag blev öppnare och hade lättare att prata med andra ungdomar.”¹¹⁵

“En av de händelser i livet som betytt mest med värme, glädje, omtänksamhet och gemenskap.”¹¹⁶

“Stor betydelse för självkänslan och tilltron till sina medmänniskor.”¹¹⁷

Exempel från dem som gått i grundskola:

“Att bo, äta och sova tillsammans med främmande människor lär dig mycket om Dig själv. Man lär sig att kompromissa och ta hänsyn. Dessutom lärde Sten oss att våga prata framför en grupp. Att prata högt och tydligt. Det har jag haft mycket glädje av.”¹¹⁸

“En positiv upplevelse som Åhus är något som hjälper mig i det dagliga livet, ger styrka. Något jag alltid tänker på med glädje.”¹¹⁹

“Jag hade framför allt väldigt roligt under själva lägret. Efteråt infann sig en viss mättnad/besvikelse - det blir ju som bekant, ‘aldrig som då igen’. . . Åhuslägret har haft stor betydelse för mig under hela min uppväxt - inte bara genom att jag själv konfirmerats där, utan även genom att mina äldre syskons konfirmationer gjort starkt intryck. Åhus har alltså i viss mån format mig och har naturligtvis på så vis

---

¹¹³ Man från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹¹⁴ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹¹⁵ Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

¹¹⁶ Man från särskolan, konfirmerad 1985-89.

¹¹⁷ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹¹⁸ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹¹⁹ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

fortfarande stor betydelse.”¹²⁰

Familj, arbete och fritid

Många berättar om vilken betydelse Åhuslägret har haft för familj, arbete och fritid. Exempel från en som gått i särskola:

“Fått vara med på flera läger. Träffat många nya vänner. Fått brevvänner. Tänker ofta på Åhuslägret och minns det positivt. Fått vara med om gemenskapen att alla är lika mycket värda. Bär man med sig hela livet. Dessa underbara sånger. Du vet väl om att du är värdefull.”¹²¹

Några exempel från dem som gått i grundskola:

“Min bekantskapskrets byggde under flera år på Åhusmänniskor, och jag fick sommarjobb med förståndshandikappade.”¹²²

“Lärt mig att behandla alla människor någorlunda lika. Alla har förmåga efter sina förutsättningar. Viktigt att inte bara hjälpa utan att ge hjälp till självhjälp. Möta människor på deras egen nivå. Stor hjälp för mig i mitt yrke!”¹²³

“Jag träffade min man på påskträff. Själva Åhuslägret finns med som en lärdom och upplevelse som på olika sätt kommer upp i tankarna. Jag tänker ganska ofta på lägret men kan inte direkt säga om och hur det har betydelse.”¹²⁴

Minnen

En mycket stor andel, framför allt bland dem som gått i särskola, berättar om betydelsen av att ha minnen från Åhuslägret att bära vidare på. Minnen - erfarenheter ur det förflutna - som formar framtidens drömmar. Först några röster från dem som gått i särskola:

“Jag tänker på det ofta, så roligt vi har haft det.”¹²⁵

“Det var en stor upplevelse för mig. Jag blev mer självständig efter lägret och mer öppen. Det går inte många dagar utan att jag både tänker och pratar om konfirmationslägret fortfarande efter fyra år som gått.”¹²⁶

“Man har ju många fina minnen som man kan drömma sig tillbaka jag tyckte det

---

¹²⁰ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

¹²¹ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹²² Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

¹²³ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹²⁴ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1969-72.

¹²⁵ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹²⁶ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

var roligt att vi var blandade tillsammans med friska människor också det var underbara veckor tillsammans och det var inte när man skulle skiljas jag ville inte hem.”¹²⁷

Några som gått i grundskolan berättar så här:

“Ingen direkt betydelse förutom upplevelsen av Åhus-andan.”¹²⁸

“Jag har ingen kristen tro men jag har en form av tro som jag anser hänger väldigt mycket ihop med Åhus. Jag har ingen kontakt med kamraterna från den tiden och besöker inte heller lägret på somrarna även om jag haft möjlighet eftersom jag ofta är i Åhus. Jag vill behålla känslan och tron från ‘då’.”¹²⁹

“Jag har fått bättre självförtroende och mer hopp. Jag har fått en annan syn på handikappade människor och en upplevelse för livet.”¹³⁰

“Min inställning till handikappade har blivit bättre - jag umgås mer naturligt med alla människor. Kanske har jag också blivit mer tålmodig. Jag har fått kunskap om olika handikapp, och hur olika människor fungerar, som jag kan ha användning för ibland. Jag har roliga minnen från en annorlunda upplevelse.”¹³¹

Många ungdomar från särskolan återberättar i långa, detaljerade enkätsvar konkreta minnen från tiden i Åhus. Bilder som ofta återkommer i dessa berättelser är hur det var i kyrkan på kvällen med tända ljus och sång, lägerbål på stranden med den sprakande elden, äventyrsspår i skogen och möten med vänliga och otäcka figurer, uteläger eller danser i scoutstugan.

Ofta lyfts en speciell händelse fram som extra betydelsefull. Det kan t.ex. vara att man för första gången fick hugga ved, fick uppträda inför kamraterna eller hur det blöta och sommarvarma regnet öste ner över tälten på Ivö. En konfirmand från särskolan berättar:

“Jag och en kompis sjöng en sång på stranden, Sten berättade detta inför alla - tyvärr kom jag inte ihåg sången.”¹³²

Sång och musik

En mycket stor andel, särskilt bland ungdomarna från särskolan, beskriver hur de med hjälp av pärm och band/skiva kunnat sjunga sångerna hemma efter lägret, lyssna på dem och minnas. Ofta fogar en förälder in en extra kommentar i svaret för att understryka

---

¹²⁷ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1985-89.

¹²⁸ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹²⁹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1969-72.

¹³⁰ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹³¹ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

¹³² Kvinna från särskolan, konfirmerad 1969-72.

betydelsen av banden och skivorna. Två konfirmander från särskolan berättar:

“Jag fick lära mig om att Gud och Jesus finns. Jag sjunger ofta sångerna ur mitt sånghäfte.”¹³³

“Det är så mycket roligt att minnas. Nya sånger som jag lärt och tagit med till skolan. Bandet och skivan spelar jag massor av dagar och kommer ihåg lägret’ säger NN.”¹³⁴

Men det är inte endast konfirmander från särskolan som skriver om sång och musik. Överhuvudtaget är betydelsen av sång och musik något som många i stor utsträckning har tagit med sig efter lägret. En konfirmand från grundskolan beskriver dess betydelse:

“Att söka det stora i det lilla. Att alla problem går att lösa med vilja och kreativitet. Att arbeta spontant och med små medel. Att lära genom musik/rytm/rörelser/stämningar. Hur man kan praktisera en kristen människosyn.”¹³⁵

Erfarenheter och lärdomar

Det är vanligt att respondenterna uttrycker att Åhuslägret gett dem konkreta erfarenheter eller lärdomar som de senare haft nytta av. Så här berättar några som gått i särskolan:

“Jag kan vara ifrån min familj utan att bli orolig.”¹³⁶

“Jag har fått lättare att ta kontakt med människor som jag inte känner.”¹³⁷

“Lättare att få nya vänner och nya kontakter med personer i min omgivning och på arbetet.”¹³⁸

Exempel från en som gått i grundskolan:

“Insikt om betydelsen och möjligheten att uttrycka sig i sång och musik och den styrka som gemenskap kan ge enskilda människor.”¹³⁹

Livsåskådning och människosyn

Väldigt många berättar direkt om vilken betydelse Åhuslägret har haft för deras kristna

---

¹³³ Man från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹³⁴ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹³⁵ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1969-72.

¹³⁶ Man från särskolan, konfirmerad 1985-89.

¹³⁷ Man från särskolan, konfirmerad 1985-89.

¹³⁸ Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

¹³⁹ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

tro och ännu fler om en kristen grundsyn eller hur deras syn på och tänkande kring tillvaron i allmänhet påverkats. Synen på tillvaron är i många fall nära förknippad med människosynen. Först några svar från dem som gått i särskolan:

“För mig skulle det vara senare i livet. Jag gick på en folkhögskola. Den var kristen och då blev jag kristen. Nu är jag lite kristen men inte när jag kom till Åhus.”¹⁴⁰

“Jag har fått en kristen tro som jag håller för mig själv hemma i min lägenhet.”¹⁴¹

Röster från dem som gått i grundskolan:

“Jag tror Åhuslägret fördjupade min respekt och förståelse för andra människor och allas värde. Alla är vi både så lika och olika samtidigt. Är idag gift med en fantastisk kvinna och har tre små barn som jag hoppas också får uppleva ett ‘Åhusläger’. Tron tror jag påverkas något, det som påverkat mig mest är nog en fördjupad kristen grundsyn i positiv bemärkelse.”¹⁴²

“Upplevelse av kärleksbudskapet genom handling.”¹⁴³

“Gett mig en positiv syn på svenska kyrkan, trots att jag ej är aktiv. Uppskattar kyrkorummet för musik. Intresserar mig för viss kyrklig ‘kristen’ debatt som tangerar politik, filosofi och dyl.”¹⁴⁴

“Trots att jag fortfarande är en stor tvivlare vad gäller den kristna tron har Åhus på något sätt lagt fast grundläggande humana värderingar hos mig. Solidaritet och att vara fullt accepterad och att acceptera andra i en miljö som gör allt detta möjligt under månaden det varade och under all senare tid som ledare m. m.”¹⁴⁵

“Åhuslägret (befäste) stärkte min tro på vissa grundläggande värderingar som solidaritet och sammanhållning. Kollektivets styrka och förmåga etc.”¹⁴⁶

Som det antydde ovan rymmer en kristen eller humanistisk grundsyn också en människosyn. Detta kommer till uttryck hos många. Många uttrycker att de lärt sig en livssyn och människosyn i form av en sorts autopilot som kopplats på senare i livet då det har behövts. Röster från dem som gått i särskolan:

“Visa hänsyn. Alla är lika mycket värda. Att inte alltid se till sitt eget bästa. Att

---

¹⁴⁰ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1985-89.

¹⁴¹ Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁴² Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁴³ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁴⁴ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁴⁵ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1969-72.

¹⁴⁶ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

uppskatta livet.”¹⁴⁷

“Att jag tro lite mer om gud och människor.”¹⁴⁸

Så här berättar några som gått i grundskolan:

“Har betytt mycket för min syn på andra människor och förmåga att uppskatta dem. Tycker att det givit mig en ödmjukhet för andra människors kvaliteter och öppnat mina ögon för det faktum att alla människor har sidor att uppskatta.”¹⁴⁹

“Att umgås med och lära känna förståndshandikappade människor är nog en väldigt viktig erfarenhet - inte bara när man träffar förståndshandikappade utan även i många andra fall då egenskaper såsom tolerans, förståelse och respekt är viktiga.”¹⁵⁰

“I sammanhang där respekt för olika människors förutsättningar och kvaliteter varit en faktor.”¹⁵¹

“Människosyn. Möte med det främmande.”¹⁵²

“Grundlade min syn på att alla människor föds med lika värde, oavsett kön, religion, folkslag etc. Att jag däremot senare funnit att många väljer att bli skitstövlar längre fram i livet har dock inget med Åhuslägret att göra.”¹⁵³

“Man värdesätter saker och ting på ett annorlunda sätt. Man lär sig uppskatta det lilla. Människosynen ändras och fördomarna försvinner nästan helt. Just det där att inte döma människor efter hur de ser ut har betytt extra mycket.”¹⁵⁴

En stor grupp utgörs av dem som på ett mer praktiskt plan berättar att deras relationer och förhållningssätt till andra människor förändrats. Så här berättar några som gått i särskolan:

“Jag vill hjälpa andra.”¹⁵⁵

“Har lättare att umgås med vanliga människor. Har blivit frimodigare. Bättre tro på Jesus. Sjunger och lyssnar ofta på våra fina Åhussånger, dom ger mig glädje och

---

¹⁴⁷ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁴⁸ Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁴⁹ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁵⁰ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁵¹ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

¹⁵² Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁵³ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁵⁴ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁵⁵ Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

kärlek.”¹⁵⁶

“Tänker på alla saker man gjorde tillsammans.”¹⁵⁷

Och röster från några som gått i grundskolan:

“Jag har fått kontakt med människor i särskola som jag annars inte hade fått kontakt med. Jag tycker också att jag har större tålamod med människor och jag kan tolerera brister hos andra.”¹⁵⁸

“Lättare att ta människor utan att döma dem på första intrycket, större portion tålamod, jag tar inte allt på så blodigt allvar som jag kanske skulle ha gjort utan Åhuslägret.”¹⁵⁹

“Lägret har betytt att jag har fått en förståelse för att det som till det yttre verkar annorlunda oftast istället för att vara skrämmande, är intressant. Jag tror att jag har lättare att förstå personer från andra kulturer och deras ‘annorlunda’ beteende just p.g.a. mina upplevelser från Åhus.”¹⁶⁰

Vänskap

Ett vanligt svar, framför allt från dem som gått i särskola, är att man har fått nya vänner, vänner för livet. För många är det första gången man upplevt vänskap över huvudtaget. Berättelser från dem som gått i särskola:

“Man fick prata, diskussioner. Man fick vänner från olika ställen på Åhus. Jag trodde aldrig jag skulle gå där. Man var i fyra veckor som en annan människa.”¹⁶¹

“Har lättare att ta kontakt med andra personer . . . framtidstro. . . Har fått en vän för livet.”¹⁶²

“Gemenskap och kamratskap betyder mycket och genom våra kyrkospel och våra böner och gudstjänster har vi haft stor betydelse.”¹⁶³

Även några röster från grundskolan:

---

¹⁵⁶ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁵⁷ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1969-72.

¹⁵⁸ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁵⁹ Man från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁶⁰ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁶¹ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁶² Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁶³ Man från särskolan, konfirmerad 1973-84.

“Även om det på sätt och vis kan synas skrämmande, så har Åhuslägret präglat hela mitt liv sedan -xx. De flesta av mina nära vänner har anknytning till läger i Åhus, vi talar emellanåt om vilken ‘impact’ en ynka månad kan ha på ens påföljande tillvaro.”¹⁶⁴

“Gett självförtroende och vänskap för livet.”¹⁶⁵

Kritik

De kritiska rösterna utgår både från personligt grundade erfarenheter och allmänt kritiska uppfattningar. Så här tänker några av dem som gått i grundskolan:

“Lägret har haft betydelse så tillvida att jag ser skeptiskt på kyrkan och kristendom, kanhända hade jag redan en negativ syn men det förstärktes genom att jag kände mig lurad att ta nattvarden trots att jag hela lägertiden sagt ifrån om att konfirmeras. Efteråt kändes det inte som att det var viktigast för mitt själsliv med konfirmation, utan att undvika den pinsamhet som uppstått om en av eleverna låtit bli. Det var enda gången i mitt liv jag tagit emot nattvarden. Numera har jag trätt ur kyrkan och jag har låtit bli att döpa mina barn. För mig blev kyrkan en symbol för respektlöshet. I mitt yrke samarbetar jag med kyrkan och det går utmärkt.”¹⁶⁶

“Det gav mig komplex för att jag inte var utåtriktad och rolig, och anpassningsbar till den rådande jargongen.”¹⁶⁷

“Gemensamma upplevelser med vänner. Hur människor fungerar i toppstyrt kollektiv.”¹⁶⁸

”Jag minns att en period efter Åhus var jag, trots att det hade varit en så fantastisk månad, rätt kritisk till vissa saker, bl.a. att Sten var så väldigt auktoritär och oresonlig ibland.”¹⁶⁹

“Saknade konfirmationsundervisning. Skulle behövas mer samtal & diskussioner med de icke-handikappade. För stor börda av ansvar för en del. Utplåna sig själv. För stor fokusering på de handikappade, vilket resulterade i att de ickehandikappades behov kom i bakgrunden ibland. Kluven relation: då uppfattade jag lägret som ‘underbart’ & ‘fantastiskt’. Nu mer kritisk till hur jag blev påverkad.”¹⁷⁰

---

¹⁶⁴ Man från grundskolan, konfirmerad 1985-89.

¹⁶⁵ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁶⁶ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁶⁷ Man från grundskolan, konfirmerad 1969-72.

¹⁶⁸ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁶⁹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁷⁰ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

Teckningar

Många konfirmander som gått i särskolan utnyttjade möjligheten att rita eller teckna vilken betydelse Åhuslägret har haft, och vad de minns från konfirmationslägret. Bland teckningarna är lagsymbolen ett återkommande motiv. Det var lätt att identifiera sig med en konkret symbol som en blomma, ett kors, en bok, en (kyrk)klocka eller en flagga.

5. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Den avslutande diskussionen sammanfattar utifrån projektets syfte och specifika frågeställningar (se kapitel 1. Inledning) den sociala integreringens innehåll och funktion på Åhuslägret och dess betydelse i deltagarnas liv efter lägret.

Den sammanfattande diskussionen sorterar innehållet i projektarbetet under olika rubriker för att sammanfattningen skall bli hanterbar och förståelig. Jag vill dock upprepa att det ibland är svårt att skilja ut vad som är innehåll från vad som är pedagogik, liksom det emellanåt är svårt - eller snarast irrelevant - att dela på mål och medel i det mönster som vävs av den sociala integreringen och konfirmandundervisningen tillsammans.

5.1 GRUNDSYN

Det finns en tydlig grundsyn på Åhuslägret. Den är inte alltid klart uttalad men sammantaget framträder i intervjuerna, i självbeskrivningarna och i enkätsvaren en uppsättning av begrepp och formuleringar inom områdena människa, kunskap, samhälle och kristendom, som återkommer. I de olika dokumenten på Åhuslägret - kursplanen, stencilmaterialet till konfirmandundervisningen och sångpärmen - ges några bilder av dessa utgångspunkter som stämmer väl med vad som uttalats i intervjuerna och vad som framkommit i enkätstudien. Grundsynen har inte på något avgörande vis förändrats över tid.

Människosyn och kunskapssyn

Den samling av enkätsvar som på något vis uttrycker att synen på människan har påverkats utgör den överlägset största. Den förändring av människosyn som många beskriver omfattar i första hand synen på dem som går i en annan skolform, och ett stort antal respondenter ger uttryck för att synen på människor i allmänhet har förändrats, dvs. även synen på dem som tillhör den egna gruppen.

Flera enkätsvar relaterar dessutom förändringar av människosyn till förändringar av självbild, vilket t.ex. visar sig i hur en ökad fördragsamhet med fel och brister hos andra människor leder till en större medvetenhet om brister även i den egna personligheten.

Kärnan i Åhuslägrets människosyn utgörs enligt många av respondenterna av principen om alla människors lika värde. Ett stort antal förklarar även att med denna människosyn följer ett ansvar för varje människa att visa andra omtänksamhet, tålmod, förståelse och kärlek, och att detta ansvar grundar sig just på alla människors olikhet men lika värde.

I intervjuer och självbeskrivningar berättar lägerledning och ledare om Åhuslägrets människosyn genom uttryck som: "vi behöver varandra", "alla behövs", "att älska varandra". I stencilmaterialet till konfirmandundervisningen berättas att Jesus sade: "Ni

är värdefulla” och att av Jesus lär man sig hur man skall vara mot andra. Gemensamt för de flesta beskrivningar är det praktiska förhållningssättet, dvs. en människosyn som skall omsättas i handling.

I kursplanen uttalas två principer som skall gälla för konfirmandundervisningen. Principerna kan ses som beskrivningar av Åhuslägrets kunskapssyn:

- “1. Upplevelse: ett spännande äventyr där vi överlämnar hemligheter och upplevelser på trons väg.
2. Kunskap: Inläring av böner, bibelord, psalmer och sånger, bud och trosbekännelser.”

I dessa principer visar sig en klassisk uppfattning av kunskapsbegreppet, men den syn på kunskap som Åhuslägret har förmedlat till konfirmanderna är av enkätsvaren att döma främst relaterad till lärdomar och kunskaper som kommer ur den sociala integreringen, en sorts färdighetskunskap inför det mänskliga livet, och i andra hand en intellektuell kunskap. Det handlar om att ha “lärt sig” olika saker så som att “samarbeta”, “hjälpa”, “leva tillsammans”, “att bli omtyckt” och “ödmjukhet”.

Sålunda understryker enkätsvaren uppfattningen att då kunskapens sociala karaktär markeras så ersätter denna den klassiska västerländska kunskapsteorins betoning av individen.

Ny syn på kunskap kräver en ny syn på teologi och ideologi, ett arbete som Åhuslägret redan har påbörjat, fast i omvänd ordning, vilket exv. visar sig i kyrkospel och predikningar där de djupgående motsättningar som kännetecknar världen är ett återkommande tema. Då dessa motsättningar analyseras blir det tydligt att reflektionen måste leda till en solidaritet med dem som är utan makt, samt att denna solidaritet måste omsättas i praktiken. Det är för Åhuslägret som helhet inte missvisande att tala om ett praktiskt imperativ - en uppmaning att i varje vrå av verksamheten konkret gestalta och genomföra budskapet.

Syn på kristen tro och samhälle

Åhuslägrets budskap kan i teologisk belysning ses som ett klart påskbudskap. Påskpsalmen “Dina händer är fulla av blommor”,¹⁷¹ sjungs året om i Åhus. Budskapet om uppståndelsens konsekvens återkommer i många andra sånger, i böner, i kyrkospel och i en del enkätsvar. En bön av Desmond Tutu med rubriken “Segern är vår” fångar Åhuslägrets påskteologi:

“Det goda är starkare än det onda
Kärleken är starkare än hatet
Ljuset är starkare än mörkret
Livet är starkare än döden

---

¹⁷¹ Svenska psalmboken 184, Sångpärmen gul 44.

Segern är vår genom honom som älskar oss.”¹⁷²

Utgångspunkten i stencilmaterialet:

“Tillsammans vill vi lära mer om kristen tro, lära känna varandra, ta emot Guds kärlek och försöka leva som Jesus lärde: i kärlek, i medmänsklighet, i vänskap.”

berättar om Åhuslägrets formulering av den kristna trons centrum. Här sägs ingenting explicit om den sociala integreringen, men utgångspunkten kan likväl ses som en förklaring till både hur den sociala integreringen skall uppnås, och vad som är dess centrala innehåll. Några av orden i utgångspunkten återfinns bland de vanligaste i enkätundersökningen, t.ex. “tillsammans”, “lära känna”, “kärlek” och “vänskap”. En stor andel av enkätsvaren har i uttrycket “praktisk kristendom” karakteriserat utgångspunktens andra led.¹⁷³ I det andra ledet kan tyngdpunkten läggas antingen vid “leva som Jesus lärde”, vilket formulerar den kristna eller teologiska grundsynen, eller vid fortsättningen “i kärlek, i medmänsklighet, i vänskap”, vilket även kan formulera den samhällseliga eller socialpolitiska grundsynen.

Utgångspunkten står i ömsesidigt samband med deltagarnas erfarenheter i enkätstudien, vilket betyder att Åhuslägret i hög utsträckning har lyckats med sin målsättning att för konfirmanderna visa vad som är den kristna trons centrum.

Ett intressant inslag i enkätstudien är att många uppfattar Åhuslägrets grundsyn vad gäller kristendom som något särskilt för just Åhuslägret, och inte något allmänt för Svenska kyrkan som helhet. Skall detta tolkas som att Åhuslägret har lyckats förmedla kristen tro på ett sätt som inte Svenska kyrkan har klarat av att göra, eller som att Åhuslägret inte har lyckats förklara för konfirmanderna hur deras upplevelser av kristen tro ingår i ett större sammanhang? I en enkät stod följande beskrivning:

“På något vis finns kärnan i kristendomen i Åhus en månad varje sommar & det är ganska vackert!”¹⁷⁴

5.2 MÅLSÄTTNING

Det finns två övergripande mål på det integrerade konfirmationslägret i Åhus: social integrering och konfirmandundervisning. Relationen mellan de två målen är till största delen harmonisk och konfliktfri. Men det finns också exempel på att en målkonflikt ibland framträder. (Se de olika avsnittens konfliktanalyser.) Konflikten kan bestå i

---

¹⁷² Tutu, 1996, s. 96.

¹⁷³ Det kan noteras att det är under de öppna svarsalternativen som respondenterna beskriver relationen mellan Åhuslägret och kristen tro. Då de ombads att nämna två ord som var bra med integreringen var det ytterst få som valde ord av religiös karaktär.

¹⁷⁴ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

oklarhet kring vad som motiverar vad, exv. den sociala integreringens eller konfirmandundervisningens innehåll eller pedagogik.

Genom analysen av hur Åhuslägret förmedlar sin grundsyn kan man säga att frågan om och hur Åhuslägret uppfyller denna dubbla målsättning - att konfirmera ungdomar från särskolan och grundskolan tillsammans - till viss del redan är besvarad.

I enkätstudien svarar drygt 40 % av dem som inte hade en kristen tro innan de kom till Åhuslägret att konfirmationstiden fört med sig en kristen tro. Lika många tyckte att konfirmandundervisningen var bra, medan drygt 50 % tyckte att den var mycket bra. Många uttrycker i de öppna enkätsvaren att de har fått en positiv bild av den kristna tron.

Hela 98 % har svarat att det var mycket bra eller bra att lägret var integrerat. Majoriteten av de öppna svaren beskriver i positiva ordalag den sociala integreringens innehåll och funktion.

5.3 SOCIAL INTEGRERING

Den sociala integreringens innehåll kan beskrivas utifrån det "två-tänkande" som genomsyrar allt som görs på Åhuslägret. Två konfirmander - en från särskolan och en från grundskolan - är den grund som den sociala integreringen står på. Utifrån denna grund bildas nya grupper så som rumsgemenskapen och laggemenskapen. Men för att riktigt komma åt en förståelse av den sociala integreringens substans måste man fråga efter dess funktion, dvs. vad händer i mötet och vad leder det till?

Mötet

På Åhuslägret är ungdomarna från särskolan och grundskolan endast vid ett fåtal tillfällen segregerade från varandra. Detta innebär att de umgås med varandra under nattens sömn, vid måltiderna, i duschen, i konfirmandundervisningen, i scoutverksamheten, i dansen etc.

När man umgås intensivt och arbetar tillsammans är det lätt att lära känna varandra och komma varandra nära. En del programpunkter och inslag i pedagogiken underlättar den sociala integreringen mer än andra. Men att leva tillsammans dygnet runt kan också vara tröttande och tålamodskrävande, vilket är något som framför allt de senaste årgångarnas konfirmander har beskrivit i sina enkäter. Att det är så kan bero på att det efter hand har utvecklats en större disciplin och kontroll i integreringsprocessen, särskilt i de situationer på lägret då verksamheten eller pedagogiken i sig inte direkt har en integrerande funktion, t.ex. måltider, tvätt och hygien samt förflyttningar. Det framträder i intervjuerna en relativt stor skillnad mellan integreringspedagogiken under de första åren jämfört med under 1990-talet. Från en pendelrörelse mellan integrering och segregering på lägret till ett i det närmaste helt integrerat konfirmationsläger.

Några av de verksamheter och inslag i pedagogiken som visat sig vara extra väl lämpade i integreringsprocessen är scouting, en del av konfirmandundervisningen, drama & teater samt sång & musik.

Scouting har mycket i sin programverksamhet och i sin ideologi som passar väl in i integrerat ungdomsarbete. Praktiska arbetsuppgifter enligt principen "att lära genom att göra" i kombination med betoningen på gruppen som den viktigaste arbetsenheten gör att scouting är idealiskt för integrerade konfirmationsläger.

Det finns i scoutings ideologi en tydlig påverkan av det kristna kärleksbudet. Då detta eller andra inslag i konfirmandundervisningen visar på det ideologiskt eller teologiskt riktiga med ett liv i gemenskap understryker det konfirmandernas positiva upplevelser av den sociala integreringen. Man kan säga att både i scouting och i konfirmandundervisningen finns det starka inslag som förstärker det liv man lever på Åhuslägret. Därigenom visas för ungdomarna att när man ger av sig själv till en annan människa får man väldigt mycket tillbaka.

Drama & teater samt sång & musik har under Åhuslägrets alla år funnits i centrum, både pedagogiskt och som verksamhet. Den främsta anledningen till detta är givetvis möjligheten att kommunicera på andra sätt än med ord. Drama & teater samt sång & musik har visat sig vara de uttryckssätt som de flesta konfirmander på något sätt kan förmedla sig på, men i konflikten mellan amatörism och professionalitet visar också Åhuslägret att arbetsutrymmet med integreringens möjligheter och gränser inte är uttömt.

Efteråt

Sammantaget kan man konstatera att den sociala integreringens betydelse för konfirmanderna efter konfirmationstiden på Åhuslägret är mycket stor, c:a 75 %, för båda grupperna. Det finns en mängd svar på vilket sätt den har haft betydelse. Jag skall här sammanfatta några av de mest vanliga.

Konfirmanderna från sarskolan beskriver framför allt att betydelsen ligger i att ha minnen från lägret, i sådant som rör den personliga utvecklingen och i att ha fått vänner för livet. Konfirmanderna från grundskolan beskriver däremot att betydelsen främst ligger i sådant som rör den personliga utvecklingen, i människosynen och i relationen till personer med utvecklingsstörning.

Mer än hälften av alla dem som svarat på enkäten har fortfarande kontakt med åtminstone en av konfirmationskamraterna, medan c:a tre av tio konfirmander är engagerade i integrerad verksamhet. Av dessa är tre av tio med i All Saints Club (ASC).

För många konfirmander innebär det en stor omställning att komma hem efter en månad på Åhuslägret. Tårarna kan bli många när man ånyo möter den segregerade verkligheten. En konfirmand med ett ganska kort tidsperspektiv ger en mycket personlig beskrivning av dissonansen mellan Åhus och hemma:

"Man söker ständigt den trygghet och glädje som finns på lägret. Det har dykt upp många frågor kring liv - död och varför? Vem är jag? Vad har jag för betydelse? Hur kan någon

älska mig? Vågar jag vara den jag egentligen är utanför Åhuslägret? Vem är jag då och vem är jag hemma?”¹⁷⁵

Svaret från en konfirmand som däremot har ett längre tidsperspektiv berättar om hur livet i sin helhet har påverkats, något som många ger uttryck för:

“Jag tillhör de som inte själva bestämde att de skulle till Åhus. I ‘backspegeln’ är det fantastiskt att något som man inte själv valt kan få så stor betydelse, ja t.o.m. avgörande betydelse för livet.”¹⁷⁶

Åhuslägrets betydelse uttrycks också på andra sätt än med långa och kloka formuleringar. Det finns i intervjuerna och enkäterna ett antal ytterst kärnfulla beskrivningar av lägrets betydelse.

Ett citat från en av intervjuerna sammanfattar vad många enkätsvar har gett uttryck för, nämligen glada minnen att bära med sig efter månaden på konfirmationslägret:

“Det räcker att Åhuslägret haft den betydelsen att man har blivit glad när man har tänkt på att det finns.”¹⁷⁷

En av konfirmanderna från särskolan berättar i ett av sina enkätsvar:

“Vaknade och somnade med en skön känsla. Det bästa läger jag har varit på.”¹⁷⁸

Det finns även en underordnad målsättning på Åhuslägret - att bidra till social integrering i ett mer övergripande samhälligt perspektiv - som är svårare att värdera. Man kan mäta förekomsten av social integrering på olika sätt. Här presenteras två.

Det första handlar om startandet av nya integrerade verksamheter. I intervjuerna med nyckelinformanter beskriver flera hur det trots mycket arbete aldrig har gått att nå ut med budskapet till scoutkårer, församlingar och samhälle på ett sätt som önskades från början. Ett stort antal av dem som svarat på enkäten menar att det var svårt att komma hem efter lägret, att det aldrig kan bli som det var på lägret. Ensamheten är stor för vissa och i närmiljön erbjuds inga integrerade sammanhang.

Utvecklingen av verksamheten med en terminsverksamhet i Lund kan till viss del ses som en reträtt från den ursprungliga målsättningen att inspirera till fler integrerade mötesplatser. I och med All Saints Club (ASC) skapades ännu en fristad, en skyddad asyl, där social integrering är möjlig under kontrollerade former. Frågan är om tanken på att starta detta centrum hade funnits om integreringen fungerat bättre ute i församlingarna och i scoutkårerna?

---

¹⁷⁵ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97.

¹⁷⁶ Man från grundskolan, konfirmerad 1973-84.

¹⁷⁷ Citat ur intervju med Olle Nivenius.

¹⁷⁸ Kvinna från särskolan, konfirmerad 1973-84.

Det andra handlar om förändring av de värderingar och attityder som styr människors relationer. Många respondenter förklarar i sina enkätsvar att Åhuslägret har påverkat dem i deras bemötande av människor som i något avseende är olika dem själva. Att bli bemött som den människa man är och att få delta på egna villkor är en förutsättning för att den sociala integreringens grundläggande kvaliteter skall finnas: tillgång till djupa kontakter med andra människor och inflytande över den egna sociala situationen. Kanske är det i stället utifrån diskussionen om attitydförändringar som Åhuslägrets målsättning, att bidra till social integrering även utanför lägret, skall värderas. En konfirmand ger i sitt enkätsvar uttryck för detta andra sätt att mäta förekomsten av social integrering:

“Mina Åhusupplevelser har betytt otroligt mycket för mig. Det hemska är att det livet och den sammanhållningen man hade eller levde där inte finns i det verkliga livet tyvärr. Något som man måste jobba för. Därför kan ibland Åhus kännas lite överkligt. Men när man sedan tittar på foton och tänker tillbaks vet man ju att vi hade det så underbart och att vi verkligen levde detta överkliga liv. Nä, fler borde få konfirmeras på detta sätt, då hade ju ‘vårat tankesätt’ spritts.”¹⁷⁹

---

¹⁷⁹ Kvinna från grundskolan, konfirmerad 1990-97

Faktum kvarstår ändå att det är svårt att upprätthålla varaktig kontakt med dem som går i en annan skolform, också för dem som konfirmerats på Åhuslägret. På Åhuslägret kan man tala om lägerlivets naturliga sociala integrering, men då konfirmanderna lämnar Åhus befinner de sig åter i ett vardagsliv som kännetecknas av naturlig social segregering. Ett vardagsliv där vanans makt är stor på alla områden och där ensam sällan är stark. Kanske är detta en av förklaringarna till svårigheterna med en varaktig social integrering.

Substans

Ur informanternas och respondenternas beskrivningar av den sociala integreringens funktion framträder en bild av dess substans, dvs. djupaste innehåll eller väsen, som *gemenskap*. Denna gemenskap har beskrivits ur flera aspekter:

* Som en *gemenskap* där alla får delta utan att behöva vara rädda för att bli utsorterade och där varje enskild människa har något att bidra med i gemenskapen.

* Som en gemenskap, präglad av *förståelse*, där den kontinuerliga samvaron är en förutsättning för att det skall vara möjligt att komma nära människor som lever under andra livsvillkor, och därmed komma nära sina egna föreställningar av människor som är olika.

* Som en gemenskap, präglad av starka positiva och negativa känslor, där *glädjen* - trots de stora svårigheterna med att leva integrerat - är den känsla som dominerar gemenskapen och minnena av gemenskapen.

Dessa begrepp - gemenskap, förståelse och glädje - kännetecknar den sociala integreringen på Åhuslägret och har därför fått plats i rapportens huvudrubrik.

5.4 KONFLIKTER OCH FÖRÄNDRINGAR

I alla rörelser och organisationer finns det spänningar, motsättningar och konflikter som utgår från skilda intressen eller värderingar. Dessa konflikter är de viktigaste drivkrafterna i verksamhetens utveckling. De förändringar som sker kan antingen vara resultat av ändrade förhållanden eller av konflikter i den egna organisationen, dvs. på Åhuslägret, eller resultat av ändrade förhållanden eller av konflikter i det omgivande samhället. Ibland är det omöjligt att avgöra vad som ytterst orsakade förändringen, och vidare försök att precisera problemet slutar alla i om det var hönan eller ägget som kom först.

Dock är det viktigt att påpeka att förändringar även kan uppstå ur en avsaknad av konflikter. I en organisation där det bara finns en åsikt, ett synsätt eller ett intresse sker också förändringar, men dessa brukar vanligen ha en destruktiv inverkan på organisationens verksamhet.

På Åhuslägret

En skillnad mellan då och nu, alltså en förändring över tid, är att Åhuslägret i flera avseenden har vuxit. Detta kan tolkas både bokstavligt och bildligt.

Åhuslägret har bokstavligt talat vuxit sett till antalet ledare och konfirmander. Storleken har gjort det nödvändigt att ha fasta rutiner, att ha en tydlig ansvarsfördelning mellan ledare och lägerledning samt att arbeta efter en förutbestämd integreringspedagogik. Förutbestämd i den meningen att konfirmanderna redan före lägret mycket väl vet vad som förväntas av dem, vilket kan ses som resultat dels av ett utvecklat förberedelsearbete, dels av att ett stort antal av konfirmanderna har syskon, släktingar eller vänner som konfirmerats tidigare på Åhuslägret. När konfirmanderna sedan har återkommit som ledare har även ledargrupperna kommit att omfattas av denna förutbestämda integreringspedagogik.

Parallellt med - och ibland som en följd av - att åren har gått, erfarenheten blivit större och lägret vuxit, så har integreringspedagogiken utvecklats. En del av de kritiska rösterna i enkäterna och på lägren under 1990-talet kan tolkas som att integreringspedagogiken har blivit "för perfekt". Detta visar sig t.ex. i att det lämnas mycket litet utrymme för individuella avvikelser eller initiativ, och att den noggranna förberedelsen och kontrollen inte öppnar för en långsam process eller för misstag. Långsamhet och misstag kan vara viktiga faktorer vid inläring.

Om tolkningen av kritiken och protesterna är riktig så är det inte pedagogiken i sig som är problemet. Det är i stället konfirmandgruppens storlek. Storleken kräver kontroll, disciplin och ett högt tempo. Det finns inte heller samma utrymme för individualism, spontanitet, misstag och kursändringar i en stor grupp som i en liten.

Den kan också finnas ett kontraproduktivt moment i en allt mer reglerad integreringspedagogik, nämligen att då mer och mer ska utföras som en förutbestämd rutin så ökar längtan efter den egna tiden och det vana eller välkända, att få umgås med dem som är lika.

Bildligt sett har Åhuslägret vuxit till en rörelse som står för något mer än en månads konfirmationsläger. Åhuslägret har utvecklats till ett exempel på hur det är möjligt att trots fördomar och olikheter möta och lära känna människor som lever ett annat liv. Det finns enkätroster som talar om "Åhusandan" eller Åhuslägrets "impact". Begreppet "Åhus" står helt enkelt för något som har präglat livet efter lägret på ett markant sätt.

Det finns flera konflikter på Åhuslägret som har påverkat eller korrigerat verksamhetens inriktning och utformning. En av dessa konflikter utgår från synen på relationen mellan

de olika grupperna av ungdomar från särskolan och från grundskolan. I grundsynen finns principen att alla har samma värde och därmed är lika i ett avseende. Men upplevelsen av praktiken, fr.a. under senare år, visar att villkoren för de olika grupperna är olika. Det finns i.o.f. sig ingen principiell motsats i att olika villkor ger lika värde, men Sten Hallonsten upplever att Åhuslägret fortfarande inte har hittat en funktionell balans i relationen mellan de olika grupperna. Detta visar sig t.ex. i hur ungdomarna från grundskolan dels i ökad utsträckning har protesterat mot disciplinen i integreringspedagogiken, dels ibland har blivit så skickliga i integreringsarbetet att de förlorat sig själva och uppgått i tjänandet av sin kompis. Det senare exemplet visar på en stor risk för utarmning då det man inte själv får tänka över och formulera till slut inte har betydelse.

I intervjuerna uttrycker Sten Hallonsten ofta att det är skillnad på de båda grupperna och att det ställs högre krav på ungdomarna från grundskolan. Han menar att förutsättningen för Åhuslägrets genomförande är att den starke stöttar den svagare, att ungdomarna från särskolan särbehandlas, att ungdomarna från grundskolan ibland måste få höra att de är på lägret för sina kamraters skull och är skyldiga att stötta dem utifrån sin större förmåga etc. Om detta skall tolkas som en ideologisk eller teologisk ståndpunkt, eller om det helt enkelt skall ses som ett praktiskt eller pedagogiskt ställningstagande är svårt att avgöra.

I samhället

Det finns förändringar i det omgivande samhället som har påverkat verksamhetens inriktning och utformning.

Åhuslägrets utveckling speglar på en rad olika sätt de förändringar som parallellt har skett i samhället, i kyrkan och på handikappområdet. I samhället liksom i kyrkan har det skett en förskjutning från det kollektiva mot det individuella.

Detta visar sig t.ex. genom att den personliga tron och det personliga religiösa utövandet betonas till skillnad mot för tjugo år sedan då den sociala gemenskapen och det kollektiva ansvaret stod i fokus. På Åhuslägret kommer detta till uttryck genom den ökade fokuseringen på dels bön, mässa och gudstjänst, dels ledarnas personliga tro, och att de kan berätta om denna.

Valet av hemligheter som överlämnas till konfirmanderna i samband med ljusmässorna säger också något om förhållandet mellan det privata och det gemensamma. En hemlighet är i sig något som är avsett för en person, eller ett fåtal, att få kunskap om. Det finns på så vis ett exklusivt drag i detta pedagogiska sätt att förmedla den kristna tron, något som mer förstärker Åhuslägrets karaktär av asyl och mindre sprider dess modell för social integrering. Det individuella draget och betoningen på en egen, inre kristen tro bidrar till att färre konfirmander efter lägret kan förklara vad de har varit med om, förutom att det var bra och handlade om praktisk kristendom. Under de första perioderna, 1968 - 1984, hade hemligheterna, om de alls funnits, kanske överlämnats som tecken på gemenskapen, kärleken och solidariteten istället för bönen, korset och ljuset. Det finns i

den kristna tron ingen motsättning mellan det allmänna och det enskilda, men ytterst sett kan ett kristet liv aldrig levas i enskildhet. Det kan inget mänskligt liv göra.

5.5 AVSLUTNING

Som avslutning på den sammanfattande diskussionen presenteras här några skilda reflektioner kring sambandet mellan den sociala integreringen på Åhuslägret och den s.k. integreringsgenerationen.

Åhuslägrets erfarenheter och resultatet av enkätstudien understryker antagandet att det finns en stark koppling mellan goda resultat av social integrering och en ideologiskt eller religiöst grundad gemenskap.

Åhuslägrets erfarenheter och resultatet av enkätstudien berättar vidare att regelbundenhet, eller kontinuitet, i den sociala integreringen är en förutsättning för utvecklandet av en fungerande vänskap och gemenskap.

Tidsperspektivet har Åhuslägret gemensamt med integreringsgenerationen. I samhället i stort har det visat sig vara lika svårt som för Åhuslägret att åstadkomma en permanent social integrering för personer med begåvningshandikapp. Forskare, som bl.a. studerat integreringsgenerationen, är tveksamma eller negativa, till möjligheterna av en utveckling där det tredje steget - social integrering med verklig social livskvalitet - kan uppnås.

I rekryteringen av nya deltagare och stödpersoner till Åhuslägret finns några intressanta kännetecken som kanske skiljer Åhuslägret från andra integrerade verksamheter. I vissa delar av landet hör det fortfarande till traditionen att man skall konfirmera sig. Detta innebär att det finns en självklar rekryteringsbas för Åhuslägret så länge denna tradition finns kvar. Man har genom konfirmationsundervisningen ett givet sammanhang att placera den sociala integreringen i. Det är också utmärkande för Åhuslägret att deltagandet sker på eget initiativ. Konfirmanderna - och deras familjer - har ytterst genom ett fritt val bestämt sig för att ingå i den sociala integreringen.

På flera sätt speglar Åhuslägret samtidens och samhällets syn på människor med utvecklingsstörning och det kollektiva ansvaret att arbeta för social integrering. Detta tar sig t.ex. uttryck i talet om starka och svaga grupper i samhället och de starkas skyldighet att värna de svaga.

Det samband som finns mellan integreringsgenerationens bild av de utvecklingsstörda position i samhället och principerna om integrering och normalisering, kännetecknar även sambandet mellan Åhuslägrets syn på social integrering och välfärdsideologins principer. Det var inte av en slump som man i Åhus började med integrerade konfirmationsläger. Mycket talar för att Åhuslägret inte bara uppstod samtidigt med, utan faktiskt är en del av, den motkultur som integreringsgenerationen utgör. Dessa läger är i

så fall ett av de exempel som finns på den kultur som uppstod då människor med utvecklingsstörning, deras föräldrar, vänner och yrkesgrupper med nära anknytning till dessa personer omsatte ideologierna om integrering och normalisering i verkligheten.

Detta perspektiv skulle innebära att den teologiska analysen av Åhuslägrets uppkomst och syfte måste bygga på en reflektion av förhållandet mellan Svenska kyrkan/kristen tro och svensk samhällsutveckling/svensk politisk tradition under mitten av 1900-talet.

Om Åhuslägret är en del av samma kultur som integreringsgenerationen så kan det också ses som en del av vad denna motkultur har åstadkommit: dels ett högre mått av social integrering i samhället för människor med utvecklingsstörning, dels en ny form av segregering genom de asyler där integreringsgenerationen och de människor som är relaterade till denna har lyckats med sin målsättning.

Den positiva utvecklingen i det svenska samhället under de senaste decennierna för medlemmarna i integreringsgenerationen, och för människor med funktionshinder över huvudtaget, grundar sig i en framgångsrik tillämpning av den humanistiska människosynen. I det minisamhälle som Åhuslägret utgör kan den humanistiska människosynen till stor del sägas vara förverkligad i den gemenskap som den sociala integreringen har lett fram till. Men även den kristna människosynen har där kunnat tillämpas praktiskt. Att båda dessa syner kan få plats sida vid sida kommer sig av att dessa två sätt att se på människan förenas i allt, så när som på en avgörande punkt. En punkt som får avsluta rapporten: Gud, vars namn mänskligheten, traditionen och Bibeln också känner som kärleken.

“Det vi har sett och hört förkunnar vi för er, för att också ni skall vara med i vår gemenskap, som är en gemenskap med Fadern och hans son Jesus Kristus. Detta skriver vi för att vår glädje skall bli fullkomlig.” (1. Joh. 1:3-4)

EPILOG - Om det som kommer. Från verklighet till dröm

Den sociala integreringen på Åhuslägret kan ses som ett praktiskt inlägg i den nyvaknade debatten om solidaritet. I det svenska samhället, liksom i den europeiska politiken, pågår för närvarande en dragkamp om makten att formulera vad detta begrepp - solidaritet - betyder, och framför allt vad det måste leda till. Det är inte längre bara kristendomen och arbetarrörelsen som utkämpar denna kamp. De har fått sällskap i ordkriget av nyliberala, konservativa och revolutionärer.

Innebär solidaritet att den som har delar med sig av en del av sitt överflöd, dvs. att den lyckligt lottade för en stund delar en sämre lottad medmänniskas livsvillkor? Eller innebär solidaritet att utan förbehåll ställa sig i en gemenskap som delar allt. Att dela allt kan uttryckas på flera olika sätt, något som kan speglas genom diskussionen om konflikten mellan det religiösa och det världsliga. Ett sätt är den klassiska politiska retorik som säger: av var och en efter hennes förmåga och åt var och en efter hennes behov, svensk politiks huvudfåra under 1900-talet. Ett annat sätt att uttrycka det konsekventa delandet ger Jesus i det dubbla (eller treledade) kärleksbudet: älska Gud och älska din nästa som dig själv.

En tolkning av solidaritetsbegreppet presenterar Gunnar Ekelöf i en dikt ur samlingen *En natt i Otocac* från 1961:

“Att se sig själv i andra
sina villkor
sin brist
sina svagheter
sitt mänskliga:
Att vara social i hjärtat
ni andra som är sociala i huvudet!
- Och hjärtat är inte en känsla för ögonblicket
men det som varar
Hjärtat är inte en konjunktur.”

Henri Nouwen beskriver i boken *In the House of the Lord. The journey from fear to love* solidaritet ur ett kristet perspektiv på ett sätt som också skulle kunnat formuleras utifrån Åhuslägrets erfarenhet:

“The mystery of the incarnation reveals to us the spiritual dimension of human solidarity. Because all humanity has been taken up into God the incarnation of the Word, finding the heart of God means finding all the people of God. Therefore, a Christ in whom all people are not gathered together is not the true Christ ... The deeper our prayer becomes the closer we come to this mystery of Gods love. And the closer we are to this mystery the better we

can live it out in our daily life. It frees us to appreciate other peoples talents without feeling diminished by them and to lift up their uniqueness without feeling less unique ourselves. It allows us to celebrate the various ways of being human as a sign of the universal love of God.”

I den sociala integreringen på Åhuslägret har man genom gemenskapen, som tillåter alla att vara människor på sitt eget vis, kommit mycket nära ett hållbart solidaritetsbegrepp. Drömmen blir till verklighet varje sommar då det gemensamma skapas på Åhuslägret. Frågan är om det utifrån Åhuslägrets erfarenheter av social integrering är möjligt att skapa nya sociala verklighetskonstruktioner av funktionshinder och människovärde. Att skapa ideologiskt och teologiskt grundade föreställningar utifrån den praktiska erfarenheten, med en sådan inneboende styrka, att det är möjligt att i grunden ta upp kampen mot vårt förakt för egen och andras svaghet?

På Ivölägret 1965 spelades det in en film om handikappsouting. Slutkommentaren i filmen lød: “Men vi måste se framåt, vårt HS-arbete har bara börjat.” Vad som skulle komma av olika läger, verksamheter och erfarenheter visste ingen då, men kommentaren berättar att eldsjälarna, de som fångats av den sociala integreringen, var övertygade om att denna nya arbetsform för ungdomsarbete skulle utvecklas och spridas till fler. En del av drömmen blev till verklighet, HS-arbetet växte och tusentals ungdomar från särskolan och grundskolan har mött varandra och gjort erfarenheter och minnen för livet. Kanske är det nu dags att fundera över om den del av drömmen som aldrig har kunnat bli till en varaktig verklighet, social integrering året runt inom scouting, kyrka och samhälle, ska omformuleras eller strykas.

Föreningen Åhuslägret har under mer än trettio år samlat kunskap om social integrering. Sådan kunskap är de integrerade sammanhangens möjlighet till utveckling och spridning. Är det fortfarande en målsättning att Föreningen Åhuslägret skall bidra till att social integrering skall genomsyra inte bara scoutkårer och församlingar, utan hela samhällslivet, på så vis att personer med begåvningsmässiga funktionshinder skall leva tillsammans med personer utan funktionshinder. Eller bör målsättningen vara den verklighet som är nu, att på bestämda platser, bestämda tider och under kontrollerade former skapa en social integrering som fungerar. Och att därigenom visa på ett annat sätt att leva tillsammans. I detta val ligger möjligheten att låta nuets verklighet formulera framtidens dröm . . .

REFERENSER

- Andersson, B-E. *Som man frågar får man svar - en introduktion i intervju- och enkät-teknik*. Kristianstad, Rabén & Sjögren, 1985.
- Beumer, J. *Henri Nouwen. Ett rastlöst sökande efter Gud*. Örebro, Libris, 1999.
- Bultmann, R. *Jesus Kristus och avmytologiseringen*. Lund, 1968.
- Calais von Stokkom, S. & Kebbon, L. "Handikappbegreppet". Ingår i Tideman, M. (red.) *Perspektiv på funktionshinder och handikapp*. Stockholm, Johansson och Skyttmo förlag, 1996.
- Eiesland, N. *The Disabled God. Toward a Liberation Theology of Disability*. Nashville, Abingdon press, 1994.
- Eiesland, N. & Saliers, D. (ed.) *Human Disability and the Service of God. Reassessing religious practice*. Nashville, Abingdon press, 1998.
- Eneroth, B. *Hur mäter man "vackert"? Grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm, Natur och Kultur, 1987.
- Engquist, A. *Om konsten att samtala*. Kristianstad, Rabén & Sjögren, 1989.
- Foucault, M. *Orden och tingen*. 1966.
- Foucault, M. *Vetandets arkeologi*. DDR, Bo Cavefors bokförlag, 1972 (1969).
- Foucault, M. *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. Lund, Arkiv förlag, 1983 (1961).
- Frostin, P. *Den ofullbordade revolutionen. Kristendomens och marxismens dialektik*. Stockholm, Gummessons, 1982.
- Frostin, P. "Ekumenik från historiens undersida. Den första dialogen mellan teologer från första och tredje världen." i *In unitatem fidei Festskrift till Per Erik Persson*. Religio 29. Lund, Teologiska institutionen, 1989.
- Frostin, P. "De fattigas hermeneutik. Den kunskapsteoretiska ansatsen i Third World Theologies" i *Text och tolkning*. Religio 20. Lund, Teologiska institutionen, 1990.

Frostin, P. *Teologi som befriar. Efterlämnade texter*. Religio 41. Lund, Teologiska institutionen, 1994.

Graninger, G. & Lovén, J. *40 år med utvecklingsstörda. Samtal med Karl Grunewald*. Moheda, Bokförlaget Fontes, 1994.

Grunewald, K. *Medicinska omsorgsboken*. Stockholm, Natur och Kultur, 1994.

Gustafsson, S. & Molander, L. *Stöd och omsorg för psykiskt utvecklingsstörda. En bakgrund*. Stockholm, Natur och Kultur, 1995.

Gustavsson, A. "Utvecklingsstörning i dagens och gårdagens samhälle". Ingår i Tideman, M. (red.) *Perspektiv på funktionshinder och handikapp*. Stockholm, Johansson och Skyttmo förlag, 1996.

Göransson, K. m. fl. *Om alla är lika skulle det inte vara roligt. Att bygga en skola. Samverkan mellan särskola och grundskola*. Stockholm, Stiftelsen ala, 2000.

Halldén, S. *Nyfikenhetens redskap. En bok om kritiskt tänkande inom vetenskapen och utanför*. Lund, Studentlitteratur, 1980.

Hallonsten, S. "Handikappsituationen - saker att göra." Ingår i: *Lunds Stiftsbok*, 1972.

Hallonsten, S. "Kom å va me! Sommarfunderingar om diakoni." Ingår i: *Lunds Stiftsbok*, 1973.

Hallonsten, S. "Tankar från en rullstol." Ingår i: *Lunds Stiftsbok*, 1983-84.

Hallonsten, S. "Att få ett annorlunda barn. Anteckningar efter besök i tre familjer med mongoloida barn." Ingår i: *Lunds Stiftsbok*, 1987.

Hallonsten, S. *Diakoni. Vår tro i handling*. Lund, Arcus, 1993.

Junker, B. "De mänskliga rättigheterna och de utvecklingsstörda". Ingår i Bergqvist, M. & Stenermark, N. (red.) *Vi och de utvecklingsstörda. Svenskt scoutliv 1965*. Nyköping, Scoutfrämjandet, 1965.

Jönsson, L. *Postilla för sökare*. Stockholm, Bonniers, 1979.

Machiavelli, N. *The Prince*. London, Orion Publishing Group, 1995.

Mathiesen, T. *Den dolda disciplineringen*. Göteborg, Korpen, 1989.

- McGuire, M. *Religion - the social context*. California, Wadsworth Publishing Company, 1992.
- Melin, M. *Jag vill tala med Gud. Bönbok för små och stora*. Stockholm, Verbum, 1987.
- Mitt i församlingen 1994:1. *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*. Stockholm, Svenska kyrkans församlingsnämnd, 1994.
- Modig, M. *Den nödvändiga olydnaden*. Stockholm, Natur och Kultur, 1991 (1984).
- Månson, P. (red) *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*. Smedjebacken, Rabén Prisma, 1995.
- Nouwen, H. *In the House of the Lord. The journey from fear to love*. London, Darton Longman and Todd, 1986.
- Nouwen, H. *The Road to Daybreak: A spiritual journey*. Doubleday, 1988.
- Nouwen, H. *I Jesu namn. Tankar om ledarskap*. Örebro, Libris, 1994.
- Persson, J. *Våga vara vänner. Några metodiska exempel på integrerad konfirmandundervisning från Gålölägret*. Opublicerad stencil, 2001.
- Persson, P-E. "Minnesord över Per Frostin" i Frostin: *Teologi som befriar. Efterlämnade texter*. Religio 41. Lund, Teologiska institutionen, 1994.
- Petersson, L. "Regnbågen. Läger för utvecklingsstörda." Ingår i: *Lunds Stiftsbok 1996-97*.
- Puke, M. *Scoutings historia*. Ödeshög, Svenska scoutförbundet/Scoutförlaget, 1982.
- Rabe, T. & Hill, A. *Boken om integrering. Idé - teori - praktik*. Malmö, Corona, 1996.
- Repstad, P. *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund, Studentlitteratur, 1993.
- Rosenqvist, J. "Begreppet integration: semantik och ideologi". Ingår i Sonnander, K. Söder, M. & Ericsson, K. (red.) *Forskare om utvecklingsstörning. Perspektiv - kunskap - utmaningar*. Uppsala, Uppsala universitets förlag, 1997.
- Sandén, S. & Tideman, M. *Detta är inte en politisk fråga - om politikens och chefstjänstemäns syn på verksamheter för utvecklingsstörda i kommunal regi*. Halmstad, Wigforssinstitutet, 1997.

Sandvin, J.T. (red.) *Mot normalt? Omsorgsideologier i förändring*. Oslo, Kommuneförlaget, 1992.

SOU 1980:34. *Handikappad, Integrerad, Normaliserad, Utvärderad*. Delbetänkande från integrationsutredningen. Stockholm, Liber Förlag Allmänna Förlaget, 1980.

SOU 1992:52. *Ett samhälle för alla*. Slutbetänkande från 1989 års Handikapputredning. Stockholm, Allmänna Förlaget, 1992.

SOU 1998:16. *När åsikter blir handling - en kunskapsöversikt om bemötande av personer med funktionshinder*. Delbetänkande av Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder. Stockholm, Fritzes offentliga publikationer, 1998.

SOU 1998:48. *Kontrollerad och ifrågasatt? - intervjuer med personer med funktionshinder* Rapport till Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder. Stockholm, Fritzes offentliga publikationer, 1998.

Sonnander, K. Söder, M. & Ericsson, K. (red.) *Forskare om utvecklingsstörning. Perspektiv - kunskap - utmaningar*. Uppsala, Uppsala universitets förlag, 1997.

Stenermark, N. "Handikappscouting för utvecklingsstörda". Ingår i Bergqvist, M. & Stenermark, N. (red.) *Vi och de utvecklingsstörda. Svenskt scoutliv 1965*. Nyköping, Scoutfrämjandet, 1965.

Stiftshistoriska sällskapet i Lunds stift. *Förändra och bevara. Lunds stift under senare hälften av 1900-talet*. Lund, Arcus förlag, 2001.

Straarup, J. & Winqvist Hollman, G. *Med livet som läsebok. Konfirmandarbetet i Svenska kyrkan. Tro & tanke 1998:3*. Uppsala, Svenska kyrkans forskningsråd, 1998.

Svenning, C. *Metodboken. En bok om samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. Lund, Lorentz förlag, 1996.

Tideman, M. (red.) *Perspektiv på funktionshinder och handikapp*. Stockholm, Johansson och Skyttmo förlag, 1996.

Tideman, M. (red.) *Hur lever funktionshindrade idag? Erfarenheter och effekter av handikappreformen, kommunaliseringen m.m.* Halmstad, Wigforssinstitutet, 1997(a).

Tideman, M. *Lever som andra? Om kommunaliseringen och levnadsförhållanden för personer med utvecklingsstörning*. Halmstad, Wigforssinstitutet, 1997(b).

Tideman, M. (red.) *Handikapp. Synsätt, principer, perspektiv*. Stockholm, Johansson och Skyttmo förlag, 1999.

Tideman, M. *Normalisering och kategorisering. Om handikappidologi och välfärds- politik i teori och praktik för personer med utvecklingsstörning*. Stockholm, Johansson och Skyttmo förlag, 2000.

Tutu, D. *Afrikansk bönbok*. Stockholm, Verbum, 1996.

Vanier, J. *Community and Growth*. London, Darton Longman and Todd, 1979.

Vanier, J. *The broken body. Journey to wholeness*. London, Darton Longman and Todd, 1988.

Vanier, J. *Det sant mänskliga. Om att öppna sig själv för andra*. Göteborg, Cordia, 2001.

Artiklar i tidskrifter och dagspress

76:1 Håkan Fondell: "Här får konfirmanderna lära sig medmänsklighet." i *Lundastiftet* 6/1976.

79:1 Kjell Ove Nilsson: "Jobbigt men inte svårt ... Inskolning i mänsklighet." i *Vår Kyrka* 38/1979.

79:2 Sten Hallonsten: "Kämpa för gemenskap." i *Barn och kultur. Bibliotekstjänst* 2/1979.

86:1 Sten Hallonsten: "Är KU öppet för handikappade." i & så vidare. *Idé och debatt- organ för Kyrkans Ungdom* 5/1986.

87:1 Sten Hallonsten: "Toppen pastorn!" i *FUB-kontakt* 3/1987.

87:2 Jörgen Welléus: "Tjugo år av populära läger." i *Omsorgsaktuellt* 3/1987.

88:1 Cecilia Åmark: "Praktisk kristendom." i *Kristianstadsbladet* 1988.

88:2 Christina Nilsson: "Närkontakt från morgon till kväll." i *Sydsvenska Dagbladet* 1988.

88:3 Lotten Andersson: "Tillsammans. Annorlunda konfirmationsläger i Åhus. Här erbjuds omvändelse - både religiöst och socialt." i *Budbäraren, EFS missionstidning* 32-33/1988.

88:4 Lotten Andersson: "Pål, Jenny och Johanna: Det gäller att vara naturlig." i *Budbäraren, EFS missionstidning* 32-33/1988.

89:1 Marie Sjöstrand: "All Saints Club." i *Kulan. Tidning för Kyrkans ungdom i Lunds stift.* 3/1989.

90:1 Mats Ohlsson: "Lever upp till kärleksbudskapet. Lundapräst ordnar sommarläger för konfirmander. Gemenskap och förståelse. Handikappade och icke handikappade möts på konfirmandlägret." i *Arbetet* 1990.

90:2 Christina Andersson: "Konfirmandläger med musik och dramatik." i *Spridaren. Speciallärarnas tidskrift* 1/1990.

91:1 Sten Hallonsten: "Musik och förståndshandikapp." i *Aktuellt för konfirmandarbetet* 1/91.

91:2 Sten Hallonsten: "All Saints Club." i & så vidare. *Idé och debattorgan för Kyrkans Ungdom* 2/1991.

91:3 Karin Lundström: "Musik och drama på annorlunda konfirmandläger. Här är gemenskapen viktigast." i *Sydsvenska Dagbladet* 1991.

91:4 Anna Albertsen: "Glädje är nyckeln till succé. Friska och handikappade på konfirmandläger." i *Kristianstadsbladet* 1991.

92:1 Sten Hallonsten: "Hand i hand." i *Till Tjänst. EFS ledartidning* 4/1992.

92:2 Bodil Wandt: "Här lär sig alla 'tänka två'. På Stens konfirmandläger är hälften handikappade." i *Norra Skåne* 1992.

93:1 Mia Kjellgren: "Här är handikapp inget hinder. På konfirmandläger i Åhus gör man allt tillsammans." i *Kristianstadsbladet* 5/8 1993.

93:2 Mia Kjellgren: "Ett scoutläger som ställer höga krav." i *Kristianstadsbladet* 5/8 1993.

93:3 Jane Betts: "Blekingar på annorlunda konfirmation." i *Blekinge läns tidningar* 7/8 1993.

93:4 Ingrid Moritz: Utan rubrik. Artikel i *Sydsvenska dagbladet* 1993.

93:5 Sten Hallonsten: "En kyrka för alla. Kyrkans arbete med handikappfrågorna." i *Mitt i församlingen. Svenska kyrkans församlingsnämnd* 1993:8.

Bilaga 1.

Nyckelinformanter:

Nåkkve Balldin - konfirmand på Åhuslägret 1986, ledare på Gålölägret

Tryggve Balldin - konfirmand på Åhuslägret 1980, ledare på Åhuslägret

Ann-Marie Hallonsten - ledare på Åhuslägret

Berit Hallonsten - ledare på Åhuslägret, ledare på Åkersbergslägret
(Ullstorp-, Bäckhalla- och Nissaströmslägret)

Cecilia Hallonsten - ledare på Åhuslägret

Erik Hallonsten - ledare på Åhuslägret

Gunnar Hallonsten - konfirmand på Åhuslägret 1969, ledare på Åhuslägret, ledare
på Åkersbergslägret (Ullstorp-, Bäckhalla- och
Nissaströmslägret)

Sten Hallonsten - präst på Åhuslägret

Olle Nivenius - biskop i Lunds stift 1970-80

Lena Petersson - präst på Åkersbergslägret

Magnus Tideman - konfirmand på Åhuslägret 1973, ledare på Åhuslägret,
ledare på Åkersbergslägret (Ullstorp- och Bäckhallalägret)

Bilaga 2.

Till alla som konfirmerats i Åhus 1968 - 1997!

Hej!

Åhuslägret har funnits i mer än 30 år. Det är nu nästan 1000 personer som har varit på konfirmationsläger i Åhus. Att ha konfirmerats på Åhuslägret har säkert betytt olika saker för olika människor. Du får här ett frågeformulär som ställer frågor om hur du tycker att lägret var och vad det har betytt för dig. Frågorna handlar till exempel om hur det var för konfirmander med och utan utvecklingsstörning att leva tillsammans under några veckor.

Frageformuläret ingår i ett forskningsprojekt med namnet "Åhuslägret. Social integrering för ungdomar med och utan utvecklingsstörning" som jag, Herman Hallonsten, arbetar med.

Du får gärna svara på frågorna tillsammans med någon du känner. Be till exempel föräldrar, syskon eller personal om hjälp om du tycker att det är svårt att svara själv. Det är naturligtvis frivilligt att svara på frågorna. Vill du inte behöver du inte svara men jag hoppas att du vill vara med. När du svarar behöver du inte skriva vem det är som svarar (man kan alltså svara anonymt) men om du kan tänka dig att senare bli intervjuad om dina erfarenheter från Åhuslägret så skriv ditt namn, adress och telefonnummer på näst sista frågan. Om du vill få ett exemplar av sammanställningen av hela undersökningen kan du skriva det på sista frågan men då måste du också lämna namn och adress så jag vet vart jag ska skicka den.

När du fyllt i frågeformuläret lägger du den i kuvertet som följer med (du behöver inte sätta på frimärke) och lägger kuvertet på brevlådan (min adress står redan på kuvertet).

Om du har några frågor så får du gärna ringa mig på telefon 046 - 14 31 33.

Svara så fort du kan! Tack på förhand för hjälpen!

Herman Hallonsten

Bilaga 3.

Frågor till dig som konfirmerats på Åhuslägret 1968-1997.

Besvara frågorna genom att sätta ett X för det alternativ som stämmer för dig.

Bakgrundsfrågor:

1. Är du: Kvinna
 Man
2. Hur gammal är du? Jag är:.....år
3. Vilket år konfirmerades du i Åhus? Jag konfirmerades år:.....
4. I vilken skola gick du när du konfirmerades i Åhus? Särskolan
 Grundskolan
5. Den här enkäten har jag svarat på: själv
 med hjälp av:.....

Frågor allmänt om lägret:

6. När du tänker tillbaka på konfirmationslägret i Åhus. Vad tyckte du om:
  - a) konfirmationsundervisningen Mycket bra Bra Dåligt Mycket dåligt
  - b) rumskompisarna Mycket bra Bra Dåligt Mycket dåligt
  - c) laget, t.ex. klockan, ringen Mycket bra Bra Dåligt Mycket dåligt
  - d) ledarna Mycket bra Bra Dåligt Mycket dåligt
  - e) prästen Sten Mycket bra Bra Dåligt Mycket dåligt

7. När du tänker tillbaka på konfirmationslägret i Åhus. Vilken betydelse hade följande saker för dig:

a) sång och musik Stor betydelse Liten betydelse Ingen betydelse

b) bön och gudstjänst Stor betydelse Liten betydelse Ingen betydelse

c) drama och teater Stor betydelse Liten betydelse Ingen betydelse

d) samtal och diskussioner Stor betydelse Liten betydelse Ingen betydelse

Frågor om integreringen, att konfirmeras tillsammans:

8. Vad tyckte du om att lägret var integrerat, att både ungdomar från särskolan och från grundskolan konfirmerades tillsammans? Mycket bra
 Bra
 Varken bra eller dåligt
 Dåligt
 Mycket dåligt

9. Nämn två ord som beskriver vad som var bra med att konfirmeras tillsammans, ungdomar från särskolan och ungdomar från grundskolan:

Svar:.....

.....

10. Nämn två ord som beskriver vad som var dåligt med att konfirmeras tillsammans, ungdomar från särskolan och ungdomar från grundskolan:

Svar:.....

.....

11. Har du idag kontakt med dina konfirma- Ja, många
 Ja, några

tionskamrater?

- Ja, en
- Nej, ingen

12. Är du idag aktiv i någon integrerad verksamhet, där både personer som gått i särskolan och personer som gått i grundskolan deltar?

- Nej
- Ja, i.....

Fråga 13 ska besvaras av dig som går eller har gått i särskolan.

13. Har Åhuslägret påverkat din syn på människor som inte går eller inte har gått i särskolan?

- Ja, positivt
- Ja, negativt
- Nej, inte alls
- Vet ej

Fråga 14 ska besvaras av dig som går eller har gått i grundskolan.

14. Har Åhuslägret påverkat din syn på människor som går eller har gått i särskolan?

- Ja, positivt
- Ja, negativt
- Nej, inte alls
- Vet ej

Frågor om vad lägret har betytt för dig:

15. Hade du en kristen tro innan du konfirmerades på Åhuslägret?

- Nej
- Ja

16. Om nej, har konfirmationstiden på Åhuslägret medfört att du fått en kristen tro?

- Nej
- Ja

17. Har du idag någon kontakt med Svenska kyrkan?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

18. Har konfirmationstiden på Åhus-
lägret haft någon betydelse för
dig senare i livet? Stor betydelse
 Liten betydelse
 Ingen betydelse

19. Om Åhuslägret har haft betydelse för dig senare i livet. På vilket sätt har
det haft betydelse?

Svar:.....

.....

.....

.....

.....

20. Har konfirmationstiden på Åhus-
lägret påverkat ditt yrkesval? Jag går i skolan/
jag arbetar inte
 Nej
 Ja, jag arbetar
som/med

.....

21. Vill du berätta mer om dina upplevelser på Åhuslägret, får du gärna
skriva några rader här, eller rita en bild. Du får gärna lägga till papper.

22. Jag kan tänka mig att bli intervjuad.

Namn:.....

Adress:.....

Telefonnummer:.....

23. Jag önskar mig en sammanställning av undersökningen. Skicka den till:

Namn:.....

Adress:.....

Telefonnummer:.....

Bilaga 4.

Kursplanen som skrevs 1989 kompletterades 1994 med de förändringar som skett i konfirmandundervisningens innehåll.